

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	3
ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ.....	4
ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ	55

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ

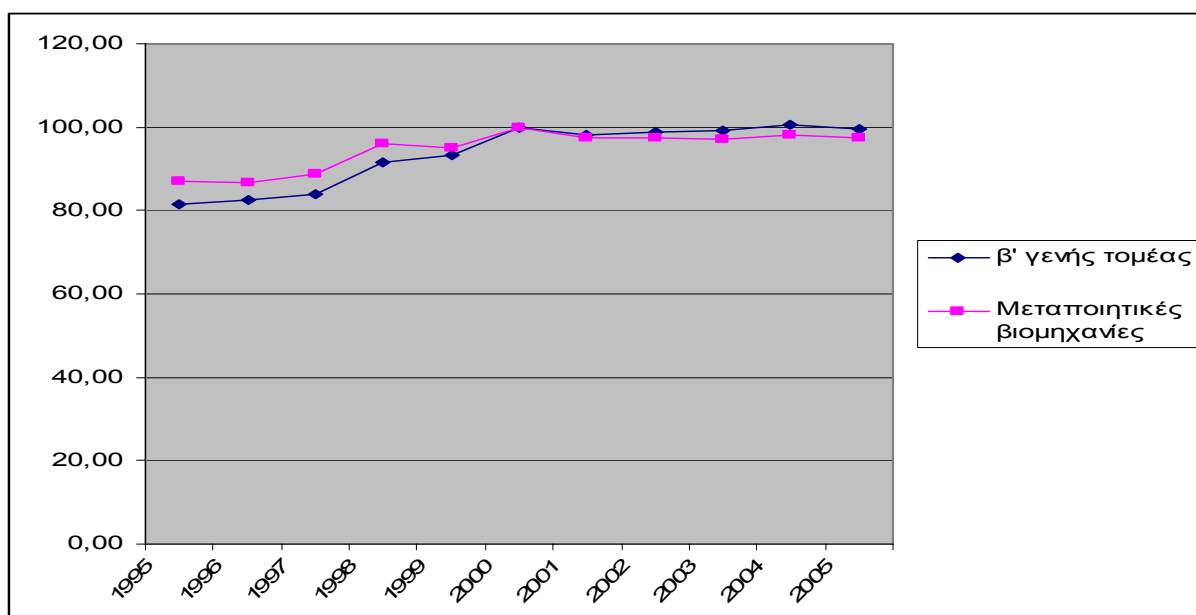
ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ

ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ

ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ

Ο συνολικός δείκτης παραγωγής της μεταποίησης, εμφανίζει μία στασιμότητα μετά το 2000, στο τέλος μιας περιόδου αύξησης 1995-2000. Αντιθέτως, η εξέλιξη του συνολικού δευτερογενούς τομέα εμφανίζεται ευνοϊκότερη, προφανώς λόγω των καλών επιδόσεων του κλάδου των κατασκευών.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1: ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, 2000=100

Οι περισσότεροι κλαδικοί δείκτες εμφανίζουν αλλαγές στην τελευταία περίοδο, ως ένδειξη διατήρησης είτε σταθερής είτε ελαφρά καθοδικής πορείας. Ο παρακάτω Πίνακας δείχνει ότι, ουσιαστικά, η ελληνική μεταποίηση, εξακολουθεί:

- να "χάνει" στους κλάδους Καπνού, Κλωστοϋφαντουργικών υλών, Ειδών ενδυμασίας, Δέρματος - ειδών υποδήσεως, Ξύλου και φελλού, Λοιπού εξοπλισμού μεταφορών, Χαρτιού και προϊόντων από χαρτί, Μηχανών γραφείου - Ηλ. Υπολογιστών, Επίπλων - λοιπών βιομηχανιών (9 κλάδοι)
- να διαθέτει σταθερή κατάσταση (όχι όμως ιδιαίτερα αναπτυσσόμενη ως προς το μέσο όρο) στους κλάδους Τροφίμων - ποτών, Μη μεταλλικών ορυκτών, Μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού, Ηλεκτρικών μηχανών, συσκευών κ.λ.π., Συσκευών ραδιοτηλεόρασης & επικοινωνιών (5 κλάδοι)
- να "κερδίζει" στους κλάδους Εκτυπώσεων - εκδόσεων, Παραγωγών πετρελαίου και άνθρακα, Χημικών προϊόντων, Προϊόντων από ελαστική και πλαστική ύλη, Βασικών μετάλλων, Κατασκευή τελικών προϊόντων εκ μετάλλου (7 κλάδοι).

ΠΙΝΑΚΑΣ Π1: ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

	2000=100	2001	2004	εξέλιξη	έκθεση ¹
15	Τροφίμων - ποτών	102,16	105,04	↑	M
16	Καπνού	101,48	116,44	↑↑	M
17	Κλωστοϋφαντουργικών υλών	92,56	78,10	↓↓	Y
18	Ειδών ενδυμασίας	93,14	82,74	↓↓	Y
19	Δέρματος - ειδών υποδήσεως	95,08	73,60	↓↓	Y
20	Ξύλου και φελλού	89,34	84,07	↓	M
21	Χαρτιού και προϊόντων από χαρτί	90,75	89,24	↓	M
22	Εκτυπώσεων - εκδόσεων	98,96	107,08	↑↑	X
23	Παραγωγών πετρελαίου και άνθρακα	98,69	98,68		X
24	Χημικών προϊόντων	102,40	118,21	↑↑	X
25	Προϊόντων από ελαστική και πλαστική ύλη	102,06	95,94	↓	Y
26	Μη μεταλλικών ορυκτών	102,21	105,95	↑	X
27	Βασικών μετάλλων	103,02	114,46	↑↑	M
28	Κατασκευή τελικών προϊόντων εκ μετάλλου	91,37	107,56	↑↑	X
29	Μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	82,53	86,73	↓	M
30	Μηχανών γραφείου - ηλ. υπολογιστών	89,67	36,61	↓↓↓	Y
31	Ηλεκτρικών μηχανών, συσκευών κ.λ.π.	95,67	101,32	↑	M
32	Συσκευών ραδιοτηλεόρασης & επικοινωνιών	74,83	50,06	↓↓	Y
33	Ιατρικών οργάνων και οργάνων ακριβείας	136,76	108,94	↓	Y
34	Μεταφορικών μέσων	79,35	72,91	↓	M
35	Λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	102,93	88,79	↓↓	M
36	Επίπλων - λοιπών βιομηχανιών	81,52	60,35	↓↓	X
37	Ανακύκλωση	98,84	128,77	↑↑	X

ΕΣΥΕ, ΕΒΕ

Παράλληλα, η ελληνική μεταποίηση εμφανίζει σημαντικότερη υστέρηση σε ό,τι αφορά τη συγκέντρωση της σε κλάδους υψηλής προστιθέμενης αξίας:

- ✓ βρίσκεται στο 75% της ευρωπαϊκής και στο 60% της αμερικανικής όσον αφορά τη συγκέντρωση στους κλάδους υψηλής προστιθέμενης αξίας
- ✓ βρίσκεται στο 150% και 200% αντίστοιχα όσον αφορά τη συγκέντρωση στους κλάδους χαμηλής προστιθέμενης αξίας
- ✓ βρίσκεται στο 60% και στο 175% της ιρλανδικής όσον αφορά τη συγκέντρωση στους κλάδους υψηλής προστιθέμενης αξίας και χαμηλής προστιθέμενης αξίας αντιστοίχως
- ✓ υστερεί έναντι της πορτογαλικής βιομηχανίας, με 75% και 135% όσον αφορά τη συγκέντρωση στους κλάδους υψηλής προστιθέμενης αξίας και χαμηλής προστιθέμενης αξίας αντιστοίχως
- ✓ από άποψη σύνθεσης, προσομοιάζει σχεδόν απολύτως με την ισπανική, η οποία όμως διαθέτει το εγγενές πλεονέκτημα της μεγαλύτερης εσωτερικής αγοράς.

¹ Εκτίμηση έκθεσης στον ανταγωνισμό (ανάλογα με τη θέση στην αγορά, τη φύση προϊόντος, κ.λπ.): Υψηλή - Μέση - Χαμηλή

ΠΙΝΑΚΑΣ Π2: ΚΛΑΔΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ Ε.Ε. ΚΑΙ Η.Π.Α., 2001

ως προς προστιθέμενη αξία	υψηλή	μέση - υψηλή	χαμηλή προς μέση	χαμηλή
ΕΕ-15	33,2	17,3	29,7	19,9
ΗΠΑ	39,9	16,7	28,1	15,3
Βέλγιο	43,9	15,4	25,5	15,2
Δανία	29,9	20,0	32,3	17,8
Γερμανία	33,3	17,2	30,8	18,7
Ελλάδα	24,8	14,6	29,8	30,7
Ισπανία	25,8	14,8	31,0	28,4
Γαλλία	37,4	17,2	25,7	19,8
Ιρλανδία	43,4	14,1	25,2	17,3
Ιταλία	30,8	14,2	32,2	22,8
Λουξεμβούργο	48,7	13,2	24,1	14,0
Ολλανδία	34,8	16,4	29,7	19,1
Αυστρία	29,9	13,8	35,2	21,1
Πορτογαλία	32,6	15,4	29,6	22,5
Φιλανδία	27,9	19,4	35,8	16,9
Σουηδία	30,9	21,6	30,3	17,3
Ην. Βασίλειο	32,4	18,7	28,9	20,0

EC, DG Enterprise, EU Productivity and Competitiveness: an Industry Perspective, 2003

Το συνολικό αποτέλεσμα είναι η εμφάνιση ενός profile "αποβιομηχάνισης", με μείωση μονάδων και, φυσικά, απασχόλησης:

ΠΙΝΑΚΑΣ Π3: ΕΞΕΛΙΞΗ ΜΟΝΑΔΩΝ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

περίοδος	πλήθος μονάδων	απασχολούμενοι
1995-2000	-13,7%	-8,4%
2000-2002	-23,8%	-1,4%
1995-2002	-34,2%	-9,7%

ΕΣΥΕ, στοιχεία ΕΒΕ, ίδια επεξεργασία

Το πρόβλημα αντανακλάται σε (και επιτείνεται από) το επίπεδο παραγωγικότητας στην ελληνική βιομηχανία, αλλά και από την (μακροπρόθεσμη) αύξηση του σταθμισμένου ωριαίου κόστους εργασίας: από 77% του αμερικανικού στην περίοδο 1979-81, πέρασε στο 125% το 1994-96 για να μειωθεί στο 109% το 1999-2001:

ΠΙΝΑΚΑΣ Π4: ΩΡΙΑΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ Ε.Ε. ΚΑΙ Η.Π.Α.

ΗΠΑ = 100	1979-81	1994-1996	1999-01
ΕΕ-15	84,6	88,0	80,3
Βέλγιο	87,2	117,9	115,7
Δανία	114,0	94,3	88,5
Γερμανία	100,3	92,7	82,7
Ελλάδα	45,7	30,7	27,4
Ισπανία	60,5	73,5	62,1
Γαλλία	103,9	104,3	101,6
Ιρλανδία	34,3	90,6	169,8
Ιταλία	90,8	91,1	78,9
Ολλανδία	94,2	110,2	99,4
Αυστρία	62,4	76,9	79,0
Πορτογαλία	37,1	33,4	34,3
Φιλλανδία	73,7	102,6	101,8
Σουηδία	93,5	99,3	86,6
Ην. Βασίλειο	63,3	81,9	75,3

Επεξεργασία στοιχείων από: *EC, DG Enterprise, EU Productivity and Competitiveness: an Industry Perspective, 2003.*

Διερευνώντας κατά κλάδο (ταξινόμηση NACE) και με βάση σύγκρισης τη γερμανική βιομηχανία², η ελληνική βιομηχανία έχει πλέον υψηλότερο λόγο μοναδιαίας αξίας από τη γερμανική στους κλάδους τροφίμων - ποτών - καπνού, χαρτιού και προϊόντων από χαρτί, συσκευών ραδιοτηλεόρασης & επικοινωνιών, και ιατρικών οργάνων και οργάνων ακριβείας. Στους δύο πρώτους κλάδους μάλιστα, η επίδοση είναι υψηλότερη κάθε άλλης χώρας - μέλους της ΕΕ-15 και ίση με αυτήν της αμερικανικής βιομηχανίας. Σε ανεκτά επίπεδα βρίσκονται οι κλάδοι χημικών προϊόντων, μεταφορικών μέσων και επίπλων - λοιπών βιομηχανιών. Σε χαμηλά επίπεδα (κάτω του 75% της γερμανικής) βρίσκονται οι κλάδοι κλωστούφαντουργικών υλών, ειδών ενδυμασίας, εκτυπώσεων - εκδόσεων, προϊόντων από ελαστική και πλαστική ύλη, μη μεταλλικών ορυκτών και τελικών προϊόντων εκ μετάλλου, κλάδοι δηλαδή όπου η ελληνική βιομηχανία ήταν εξαιρετικά εξειδικευμένη, οι οποίοι κάλυπταν κατά περιοχές πολύ μεγάλο μέρος της τοπικής απασχόλησης και οι οποίοι οπωσδήποτε δεν εμφανίζονται και ως ιδιαίτερα μεγάλης έντασης καινοτομίας.

Η σχετική αυτή "αποβιομηχάνιση" αντανακλά καταρχήν την επενέργεια ευρύτερων διεθνών παραμέτρων. Η συνολική ευρωπαϊκή βιομηχανία εντάσσεται σε ένα νέο διαμορφούμενο διεθνή καταμερισμό εργασίας: το μερίδιο των ενδο-ευρωπαϊκών εισαγωγών βιομηχανικών προϊόντων στις χώρες της ΕΕ-15 μειώνεται συνεχώς (από περίπου 65-85% κατά χώρα το 1967 στο 55-70% το 2002), το μερίδιο στην παγκόσμια παραγωγή κλάδων όπως κλωστούφαντουργίας - ένδυσης, σιδηρουργίας, οχημάτων, ηλεκτρικών προϊόντων, μειώθηκε δραστικά μεταξύ 1967 και 2002 και συνολικά η ΕΕ έχει χάσει 1,4% του μεριδίου αγοράς της στην περίοδο 1995-2002, ενώ η Κίνα κέρδισε 63%, η Τουρκία 32% και το Μεξικό 76%, ακριβώς λόγω της βαθμιαίας νέας παγκόσμιας εξειδίκευσης κατά κλάδο³. Αν και τα περισσότερα προβλήματα από τις εξελίξεις αυτές αναμένεται να τα αντιμετωπίσουν οι νέες

² *EC, DG Enterprise, EU Productivity and Competitiveness: an Industry Perspective, 2003*

³ *CEPII, L'insertion de l'industrie européenne dans la DIT, 2005*

χώρες - μέλη⁴, η ελληνική μεταποίηση είναι και αυτή υποχρεωμένη να βρει λύσεις προς διάφορες συνεργούσες κατευθύνσεις:

- ✓ εκμετάλλευση "ήπιων παραγόντων" (χρόνος, εξατομίκευση, εξυπηρέτηση πελατών, αξιοπιστία προϊόντος) και ανάπτυξη πλεονεκτημάτων πέραν του εργατικού κόστους
- ✓ ανάπτυξη νέων τομέων και προϊόντων.

Πολύ περισσότερο που η αρνητική επίδραση των διεθνών παραγόντων ασκείται στο πρόσφορο έδαφος των ελληνικών διαρθρωτικών αδυναμιών. Τα προβλήματα της ελληνικής μεταποίησης αναδείχθηκαν ήδη από την 2η οικονομική κρίση του 1979 και έχουν τις ρίζες τους στις συγκεκριμένες συνθήκες ανάπτυξης της ελληνικής βιομηχανίας σε όλη την τότε περίοδο: ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας υπό καθεστώς δασμολογικής προστασίας, τραπεζική χρηματοδότηση με «αρνητικά» επιτόκια, υψηλή δημόσια συμμετοχή στο κόστος της επένδυσης (επιχορηγήσεις και επιδοτήσεις επιτοκίου), εξαιρετικά μικρό μέσο μέγεθος μονάδων, «οικογενειακή» διοίκηση ακόμη και των «μεγάλων» επιχειρήσεων, εγγενής ισχυρή «ανακύκλωση» των ΜΜΕ, απόπειρες για «κατευθυνόμενη» (dirigiste) ανάπτυξη κινητήριων κλάδων. Δια της συνεχούς αλληλεπίδρασης, διαμορφώθηκαν σε σχεδόν μόνιμα χαρακτηριστικά της ελληνικής βιομηχανίας η μακροπρόθεσμη στασιμότητα, η συρρίκνωση του μεριδίου της βιομηχανίας στο ΑΕΠ, ή μείωση ή στασιμότητα της βιομηχανικής απασχόλησης, η χαμηλή προστιθέμενη αξία, ο χαμηλός βαθμός εξωστρέφειας, η ένταση της εισαγωγικής διείσδυσης, η εξάρτηση από «παραδοσιακούς» κλάδους, η συνεχής αναδημιουργία δυΐσμου μεταξύ κερδοφόρων και ζημιολόγων επιχειρήσεων, η αδυναμία παραγωγής καινοτομίας και η ανεπαρκής υιοθέτηση / προσαρμογή εισαγόμενης, οι «σωστικού» χαρακτήρα παρεμβάσεις του δημοσίου που είχαν ως μόνο αποτέλεσμα την «εθνικοποίηση» των ζημιών και την αύξηση της συνολικής δανειακής επιβάρυνσης⁵.

Ακόμη και όταν ορισμένες από τις παραπάνω τάσεις εμφανίζονταν να εξασθενούν (βλ. π.χ. την «επενδυτική άνοξη» 1986-88 ή την γενικώς διατηρούμενη κερδοφορία επί των ιδίων κεφαλαίων), αυτό προέκυπτε λιγότερο ως αποτέλεσμα αναδιαρθρωτικής δράσης (των επιχειρήσεων ή της δημόσιας πολιτικής) και περισσότερο ως επίπτωση μιας ευμενούς διεθνούς συγκυρίας ή της εφαρμογής μιας κατάλληλης μακροοικονομικής πολιτικής. Ως απόδειξη του ισχυρισμού αυτού λειτουργεί ο σχεδόν μόνιμος σε όλη την προηγούμενη περίοδο χαμηλός βαθμός επανεπένδυσης ακόμη και σε συγκυρίες υψηλής κερδοφορίας. Ως συνολικό αποτέλεσμα, ένα μεγάλο τμήμα της ελληνικής βιομηχανίας παραμένει μη ανταγωνιστικό και κυριαρχείται από τις ΠΜΜΕ οικογενειακού και βιοτεχνικού χαρακτήρα, η ελληνική βιομηχανία έχει περιορισμένο εύρος εξειδίκευσης και η κλαδική διάρθρωση της δεν παρουσιάζει ουσιαστική αλλαγή τα τελευταία χρόνια, και τα προϊόντα έντασης γνώσης αντιπροσωπεύουν μικρό, καίτοι αυξανόμενο, ποσοστό της συνολικής βιομηχανικής παραγωγής, η οποία στο μεγαλύτερο μέρος της παράγει προϊόντα μεσαίας τεχνολογίας.

Διεθνείς και ελληνικοί παράγοντες συνεργούν ώστε να εμφανίζεται μία ανησυχητική τάση αύξησης των "θανάτων" επιχειρήσεων, γεγονός που μετριάξει τη θετική επισήμανση ότι γενικά η Ελλάδα είναι χώρα με σχετικά υψηλό ρυθμό γέννησης επιχειρήσεων:

⁴ Βλ. ΕΕ, *Εκθεση για την Ευρωπαϊκή Ανταγωνιστικότητα το 2004*, Περίληψη

⁵ Βλ. αναλύσεις στα: *Τ. Γιαννίσης: Η ελληνική βιομηχανία: ανάπτυξη και κρίση, 1985*, *Κ. Βαϊτσός, Τ. Γιαννίσης: Τεχνολογικός μετασχηματισμός και οικονομική ανάπτυξη, 1987*.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π5: ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ - ΘΑΝΑΤΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ (%)

1995-2000:	γεννήσεις	θάνατοι	καθαρό αποτέλεσμα
Αυστρία	7,4	4,9	2,5
Βέλγιο	8,4	8,2	0,2
Φιλλανδία	12,3	10,6	1,7
Γερμανία	15,7	12,6	3,1
Ελλάδα	11,0	7,8	3,2
Ιρλανδία	14,2	8,2	6
Ιταλία	8,1	6,5	1,6
Ολλανδία	10,2	5,5	4,7
Πορτογαλία	13,2	9,1	3,8
Ισπανία	13,3	11,4	1,9
Σουηδία	8,2	2,0	6,2
Ην. Βασίλειο	10,9	10,3	0,6

EC, DG Enterprise, EU Productivity and Competitiveness: an Industry Perspective, 2003

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η ελληνική βιομηχανία:

- ✓ έχει επείγουσα ανάγκη αναβάθμισης προς κλάδους υψηλότερης προστιθέμενης αξίας
- ✓ έχει επείγουσα ανάγκη αναβάθμισης προς υψηλότερη προστιθέμενη αξία στους "παραδοσιακούς" της κλάδους,

ιδιαίτερα υπό τις συνθήκες της ένταξης στην ΕΕ των ΝΧΜ με παραπλήσια βιομηχανική σύνθεση και χαμηλότερο εργατικό κόστος.

Τέλος, ένα σημαντικότερο χαρακτηριστικό της ελληνικής μεταποίησης είναι η χωρική της συγκέντρωση: 48% των μονάδων της, 46% της απασχόλησης και 53% της ακαθάριστης αξίας παραγωγής συγκεντρώνονται στους νομούς Αττικής, Βοιωτίας, Εύβοιας και Κορινθίας, ενώ οι τέσσερις αυτοί νομοί μαζί με το νομό Θεσσαλονίκης συγκεντρώνουν 63% των μονάδων, 57% της απασχόλησης και 65% της ακαθάριστης αξίας παραγωγής όλης της ελληνικής μεταποίησης.

Η χωρική συγκέντρωση είναι προφανής ένδειξη της εξάρτησης της ελληνικής μεταποίησης αφενός από τις υποδομές και τις οικονομίες περιβάλλοντος που εξασφαλίζουν οι δύο μεγαλύτερες αστικές συγκεντρώσεις της χώρας (Αθήνα και Θεσσαλονίκη), αφετέρου από την αγορά τους. Φυσιολογικά επίσης, αναδεικνύει και την κλαδική της σύνθεση με την κυριαρχία των κλάδων παραγωγής καταναλωτικών αγαθών:

ΠΙΝΑΚΑΣ Π6: ΧΩΡΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ

NOMOS	μονάδες	απασχολούμενοι	ακαθάριστη αξία	προστιθέμενη αξία	Πωλήσεις
-------	---------	----------------	-----------------	-------------------	----------

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ 2007-2013

		παραγωγής			
		(€)	(€)	(€)	(€)
ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	37	1087	41109448	17342757	39115756
ΥΠΟΛΟΙΠΟ Ν,ΑΤΤΙΚΗΣ	641	33924	2234843390	628583414	2007782670
ΒΟΙΩΤΙΑΣ	164	14894	978253616	372717617	852461373
ΕΥΒΟΙΑΣ	81	7016	258892161	107156103	225704098
ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	68	4003	202379166	74101609	180090278
ΦΩΚΙΔΑΣ	13	196	5107570	1774319	4875351
ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	49	1425	36149940	13339888	31972530
ΑΡΚΑΔΙΑΣ	19	385	14987247	7342421	14660023
ΑΧΑΙΑΣ	145	6354	257999759	124933922	238397099
ΗΛΕΙΑΣ	32	931	28776091	12155128	25373192
ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	63	4704	703139621	139569010	652798754
ΛΑΚΩΝΙΑΣ	12	245	10225220	2634555	8273954
ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	28	997	48354107	20144012	47647128
ΠΕΡΙΦ.ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΗΣ	1628	70133	1743259617	817612485	1438171417
ΚΕΡΚΥΡΑΣ	10	147	4838671	1678086	4822358
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	4	105	3719290	1838282	3692717
ΛΕΥΚΑΔ - ΖΑΚΥΝΘΟΥ	3	24	797853	198861	798185
ΑΡΤΑΣ	8	373	12951300	5863107	12637001
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	5	67	1252734	762853	761683
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	48	2348	96476220	24427407	91166317
ΠΡΕΒΕΖΗΣ	10	793	25418410	8460797	23609133
ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	24	379	10772428	3298040	9628929
ΛΑΡΙΣΗΣ	131	6759	192391626	70077717	176270503
ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	86	5261	276028129	118311048	229109102
ΤΡΙΚΑΛΩΝ	46	1287	45842468	15182104	43997498
ΓΡΕΒΕΝΩΝ	7	145	4113095	850188	3828575
ΔΡΑΜΑΣ	38	1962	39601376	16708360	32783623
ΗΜΑΘΙΑΣ	66	4341	162526381	50343581	147517078
ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	819	32576	1390950230	461186714	1252633080
ΚΑΒΑΛΑΣ	76	3477	91823503	36560579	80004810
ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	32	527	19770140	5803585	17361773
ΚΙΛΚΙΣ	59	4165	146174895	48564362	129184142
ΚΟΖΑΝΗΣ	25	858	10880096	5308589	6609592
ΠΕΛΛΗΣ	55	2571	80986667	25221028	80007029
ΠΙΕΡΙΑΣ	32	1283	23707779	10036206	19040958
ΣΕΡΡΩΝ	67	1814	47689332	18324201	42445260
ΦΛΩΡΙΝΗΣ	8	91	4578782	1712277	4551882
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	14	729	26518957	12298999	25792300
ΕΒΡΟΥ	47	1991	87780436	25671332	80195265
ΞΑΝΘΗΣ	46	4572	135732509	56417396	127876361
ΡΟΔΟΠΗΣ	53	2181	61769908	22864611	58769702
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	33	696	17250986	7291494	16655856
ΚΥΚΛΑΔΩΝ	17	966	14302742	8653364	6692938
ΛΕΣΒΟΥ	18	253	6297216	3065201	6165075
ΣΑΜΟΥ	4	158	3771647	1723782	3263427
ΧΙΟΥ	6	107	2905963	1341889	2760324
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	87	2763	77653109	29275448	74182915
ΛΑΣΗΘΙΟΥ	14	287	7641799	2678121	6977770
ΡΕΘΥΜΝΟΥ	13	558	19739289	7547719	18757775
ΧΑΝΙΩΝ	25	700	21343229	7344052	20478403
ΣΥΝΟΛΟ	5489	294957	11469759433	4117001607	10158325391

ΕΣΥΕ, ΕΒΕ 2002, ίδια επεξεργασία

Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι, παρά την επί εικοσιπενταετία εξαιρετικά ευνοϊκή μεταχείριση της Θράκης δια των αναπτυξιακών νόμων, οι τρεις νομοί της (Εβρου, Ροδόπης και Ξάνθης) συγκεντρώνουν μόλις 2,7% των μονάδων, 3,1% της απασχόλησης και 2,6% της ακαθάριστης αξίας παραγωγής, γεγονός που υποδηλώνει

- είτε ότι το βάρος των ελλείψεων σε επιχειρηματικές και γενικές υποδομές δρα καθοριστικά εις βάρος των απομακρυσμένων ή μειονεκτικών περιοχών
- είτε ότι η δημόσια κεφαλαιακή ενίσχυση δεν προσανατολίστηκε σωστά (σε κλάδους, τμήματα της παραγωγικής διαδικασίας, externalities κ.λπ.).

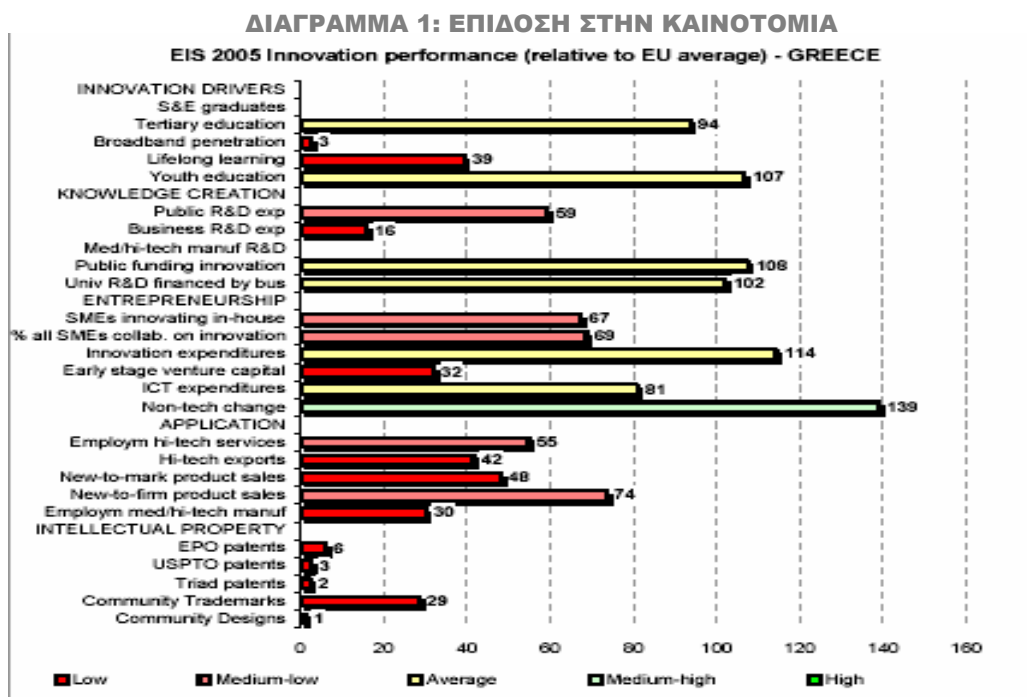
Η περιφερειακή διάσταση των προβλημάτων της ελληνικής μεταποίησης είναι πολύ σημαντική: η συγκέντρωση των μονάδων και των αναγκών οδηγεί σε συγκέντρωση των παρεμβάσεων και των δημοσίων ενισχύσεων και επομένως σε συγκέντρωση επενδύσεων και άρα απασχόλησης και επομένως και νέων πιθανών προβλημάτων αποβιομηχάνισης και άρα και νέων αναγκών για ενισχύσεις.

ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

Το εθνικό σύστημα Καινοτομίας, Έρευνας και Τεχνολογίας

Η επιτάχυνση της μετάβασης στην οικονομία της γνώσης, στόχος που συνάδει με την στρατηγική της Λισσαβόνας αλλά και τις επιταγές της νέας πολιτικής της συνοχής, αποτελεί κεντρική αναπτυξιακή επιλογή της Ελλάδας στο σημερινό, ολοένα και πιο απαιτητικό Ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον. Ο ρόλος της καινοτομίας, έρευνας, και τεχνολογίας στο εγχείρημα αυτό είναι καθοριστικός.

Οι επιδόσεις της χώρας μας στους εν λόγω τομείς είναι χαμηλές. Σύμφωνα με τα στοιχεία του “European Innovation Scoreboard” του 2005, η χώρα μας καταλαμβάνει την 23^η θέση στην Ευρώπη των 25 (προηγείται μόνον της Μάλτας και της Λετονίας) και την 15^η θέση στην Ευρώπη των 15 σε ότι αφορά την επίδοσή της στην καινοτομία⁶. Σε απόλυτες τιμές, η παρούσα κατάσταση απεικονίζεται μέσα από 17 χαμηλές ή μέτριες επιδόσεις και 6 που προσεγγίζουν τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο, σε ένα σύνολο 24 δεικτών για τους οποίους υπάρχουν στοιχεία για την Ελλάδα (Διάγραμμα 1). Αντίθετα, καλές επιδόσεις εμφανίζει η χώρα μας μόνον στον τομέα της μη τεχνολογικής αλλαγής.

European Innovation Scoreboard” 2005

⁶ Η συνολική επίδοση στην καινοτομία υπολογίζεται μέσω του σύνθετου δείκτη SII, ο οποίος προσμετρά τις επιδόσεις και τις τάσεις της τελευταίας τριετίας για 26 επί μέρους δείκτες που ποσοτικοποιούν τα βασικά συστατικά στοιχεία της καινοτομίας.

Τα ασθενέστερα σημεία του συστήματός μας αφορούν στην ευρυζωνική διείσδυση, στην δια βίου κατάρτιση, στις επενδύσεις στην έρευνα εκ μέρους των επιχειρήσεων, στο venture capital, τις εξαγωγές προϊόντων υψηλής τεχνολογίας, την απασχόληση σε μεταποίηση μέσης και υψηλής τεχνολογίας, στην παραγωγή νέων προϊόντων και στην κατοχύρωση με διπλώματα ευρεσιτεχνίας.

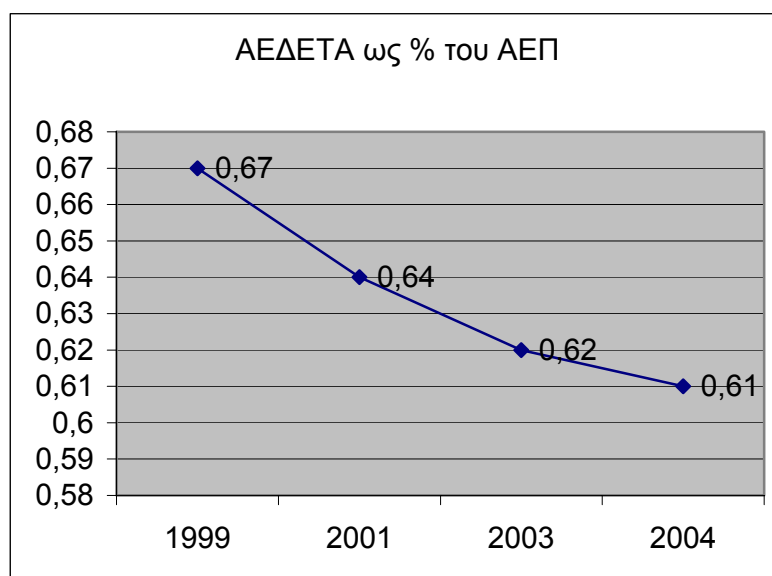
Ταυτόχρονα, η Ακαθάριστη Εγχώρια Δαπάνη για Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη (ΑΕΔΕΤΑ) ως ποσοστό του ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ), ανήλθε μόλις στο 0,62% το 2003 και 0,61% του ΑΕΠ το 2004 (προσωρινά στοιχεία), ενώ παρουσιάζει μικρή αλλά σταθερά κάμψη από το 1999 έως σήμερα. Αυτό βέβαια δεν αντιστοιχεί σε πραγματική μείωση της δαπάνης (οι απόλυτες τιμές ΑΕΔΕΤΑ αυξάνονται, όπως διαπιστώνεται στον Πίνακα Π7), αλλά στο γεγονός ότι η αύξηση των δαπανών για έρευνα δεν μπόρεσε να ακολουθήσει τους ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ που διατηρούνται υψηλοί την τελευταία δεκαετία, δεδομένου ότι οι τομείς που επιφέρουν την εντυπωσιακή αυτή αύξηση του τελευταίου δεν περιλαμβάνουν δραστηριότητες έντασης γνώσης.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π7: ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΕΔΕΤΑ ΑΠΟ ΤΟ 1999 ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

Έτος	ΑΕΔΕΤΑ (σε εκ €)
1999	760,2
2001	851,5
2003	977,78
2004 (προσωρινά)	1021,47

Πηγή: ΓΓΕΤ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2: ΑΕΔΕΤΑ ΩΣ % ΤΟΥ ΑΕΠ

Πηγή: ΓΓΕΤ

Το ήμισυ σχεδόν της ερευνητικής δραστηριότητας της χώρας μας εκτελείται από τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα. Η συμμετοχή του παραγωγικού τομέα είναι χαμηλή και φαίνεται να σταθεροποιείται γύρω στο 30% τα τελευταία χρόνια. Η συμβολή των δημόσιων ερευνητικών κέντρων και ινστιτούτων ανέρχεται στο 20% περίπου, ενώ σχεδόν αμελητέα είναι εκείνη των Οργανισμών Μη Κερδοσκοπικού Χαρακτήρα:

ΠΙΝΑΚΑΣ Π8: ΚΥΡΙΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (2003)

ΦΟΡΕΑΣ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	% της ΑΕΔΕΤΑ
Δημόσια Ερευνητικά Κέντρα	20,29
Επιχειρήσεις	32,06
Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα	46,72
Οργανισμοί Μη Κερδοσκοπικού Χαρακτήρα	0,93

Πηγή: ΓΓΕΤ

Η μικρή συμμετοχή των επιχειρήσεων στην ερευνητική προσπάθεια της χώρας αντανakλάται και στην ανάλυση της ερευνητικής δαπάνης ανά πηγή χρηματοδότησης. Συγκεκριμένα, η βιομηχανία χρηματοδότησε το 2003 μόλις το 28,23% της επένδυσης για έρευνα και ανάπτυξη, ενώ ένα 70,55% περίπου προήλθε από πηγές του δημοσίου (του εσωτερικού ή του εξωτερικού):

ΠΙΝΑΚΑΣ Π9: ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (2003)

ΤΟΜΕΑΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	% της ΑΕΔΕΤΑ
Δημόσιο	48,97
Επιχειρήσεις	28,23
Πηγές του Εξωτερικού (Κυρίως Ε.Ε.)	21,58
Οργανισμοί Μη Κερδοσκοπικού Χαρακτήρα	1,22

Πηγή: ΓΓΕΤ

Επισημαίνεται ότι στις τεχνολογικά προηγμένες χώρες τα ποσοστά αυτά αντιστρέφονται.

Ως προς την κρατική χρηματοδότηση της έρευνας (ΚΧΕΤΑ), ο Πίνακας Π10 δείχνει την σχετική εξέλιξη από το 1999. Η ΚΧΕΤΑ αυξήθηκε κατά 17% (σε τρέχοντα \$ PPP) από το 2000 έως το 2004:

ΠΙΝΑΚΑΣ Π10

ΚΧΕΤΑ	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
(m €)	349,45	420,1	416,4	406,9	456,37	528,3	558,1

Πηγή: ΓΓΕΤ

Η ανάλυση της ΚΧΕΤΑ κατά επιστημονικό πεδίο NABS δείχνει μια μάλλον σταθερή κατανομή τα τελευταία 6 χρόνια (Πίνακας Π11). Παρόλα αυτά αξίζει να σημειωθεί η εντυπωσιακή αιχμή που εμφανίζει η χρηματοδότηση του τομέα του διαστήματος το 2005 (εξαπλασιασμός της χρηματοδότησης από το 2000 έως το 2005), απόρροια της ένταξης της Ελλάδας ως πλήρους μέλους στον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Διαστήματος⁷. Το μεγαλύτερο ποσοστό της χρηματοδότησης προέρχεται από τα Γενικά Ταμεία των Πανεπιστημίων (47,5 % το 2005), ένα 9 % αντιστοιχεί σε «μη προσανατολισμένη έρευνα», ένα 23 % διατίθεται για στόχους

⁷ Η σχετική Συμφωνία υπεγράφη το καλοκαίρι του 2004 και κυρώθηκε στις αρχές του 2005.

«οικονομικής ανάπτυξης» και περίπου 17% για τους τομείς της υγείας, των κοινωνικών δομών και του περιβάλλοντος:

ΠΙΝΑΚΑΣ Π11: ΚΡΑΤΙΚΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΈΡΕΥΝΑΣ (ΚΧΕΤΑ) ΑΝΑ ΠΕΔΙΟ
(ΣΕ ΕΚ. €) – ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ 2005 ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΣΩΡΙΝΑ.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΔΙΟ						
* 1. Εξερεύνηση και εκμετάλλευση της Γης	15,30	17,50	14,49	14,85	18,41	19,85
* 2. Υποδομές και γενικός σχεδιασμός χρήσεων γης	14,40	12,80	10,78	14,47	18,43	16,21
* 3. Έλεγχος και προστασία περιβάλλοντος	20,80	17,00	13,48	18,00	22,82	22,29
* 4. Προστασία και βελτίωση της ανθρώπινης υγείας	34,60	27,30	24,11	30,76	39,08	38,25
* 5. Παραγωγή, διάθεση και ορθολογική χρήση ενέργειας	7,80	6,60	6,13	9,74	12,57	11,97
* 6. Γεωργική παραγωγή και τεχνολογία	25,70	30,30	26,49	22,73	27,99	30,5
* 7. Βιομηχανική παραγωγή και τεχνολογία	39,00	36,30	25,75	34,69	48,11	51,51
* 8. Κοινωνικές δομές και σχέσεις	27,20	21,70	15,90	23,84	27,46	31,94
* 9. Εξερεύνηση και εκμετάλλευση του διαστήματος	2,10	1,00	1,11	1,23	2,98	11,57
*10. Γενικά Ταμεία των Πανεπιστημίων	180,60	188,70	216,34	224,73	252,47	265,55
*11. Μη προσανατολισμένη έρευνα	47,60	52,77	48,43	57,26	49,91	51,37
12. Άλλες έρευνες (εκτός του αμυντικού τομέα)	3,20	0,99	0,90	1,14	5,19	4,14
*13. Άμυνα	1,80	3,45	2,98	2,93	2,89	2,95
*14. ΣΥΝΟΛΟ	420,10	416,40	406,90	456,37	528,31	558,1

Πηγή: ΓΓΕΤ

Ο Τομέας των επιχειρήσεων

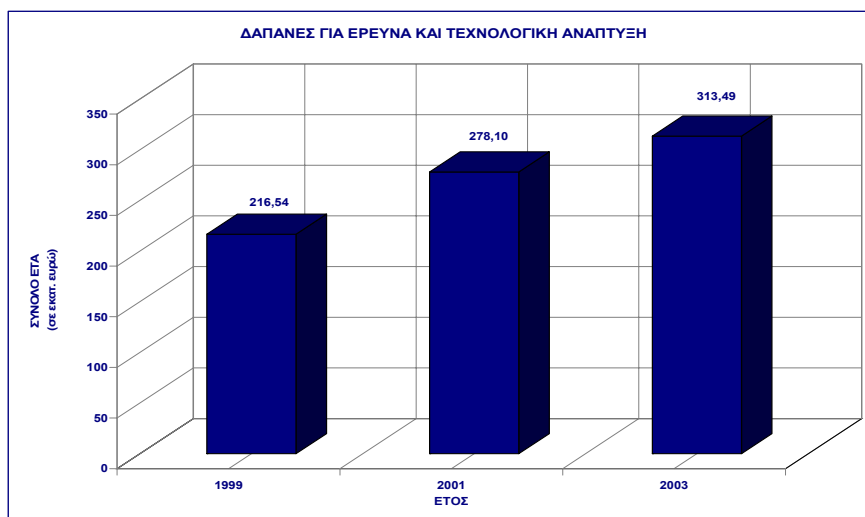
Η μικρή κινητοποίηση των επιχειρήσεων αποτελεί ένα από τα ασθενέστερα σημεία του Ελληνικού συστήματος καινοτομίας – έρευνας και τεχνολογίας και συνεπώς χρήζει μεγαλύτερης ανάλυσης. Η χαμηλή συνεισφορά του στην ερευνητική δραστηριότητα μπορεί να αποδοθεί στις γενικότερες διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής παραγωγικής βάσης (πολλές μικρές επιχειρήσεις, παραδοσιακοί κλάδοι, πολύ μικρό δυναμικό σε τομείς που παράγουν τεχνολογική καινοτομία όπως φάρμακα κλπ, μεταφορά έτοιμης και ώριμης τεχνολογίας «με το κλειδί στο χέρι» και όχι ανάπτυξη RTD in house στις επιχειρήσεις, προσωπικό επιχειρήσεων χωρίς υψηλό επιστημονικό επίπεδο, επικρατούσες συμπεριφορές αποφυγής ανάληψης κινδύνου κ).

Παρόλα αυτά, με βάση τα πορίσματα της πρόσφατης μελέτης «Μέτρηση των δραστηριοτήτων Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης των επιχειρήσεων – έτους 2003» οι τάσεις είναι ενθαρρυντικές:

- Οι δαπάνες για ΕΤΑ εκ μέρους των επιχειρήσεων αυξήθηκαν με αποτέλεσμα από 216,54 εκ. € το 1999 και 278,10 εκ. € το 2001 (αύξηση 28,4%) να ανέλθουν σε 313,49 εκ. € το 2003 (αύξηση 16,3%). Η συνολική αύξηση μεταξύ 1999 και 2003 ανήλθε σε 44,8%:

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3: ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΑΠΑΝΗΣ ΕΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ (1999 – 2003)

Πηγή: ΓΓΕΤ

- Αν και οι δείκτες ΕΤΑ παρουσιάζουν ελαφρά πτωτικές τάσεις κατά τα έτη 1999 – 2003 ως ποσοστά του ΑΕΠ, η συμμετοχή των επιχειρήσεων εμφανίζεται σταθερή και ελαφρά αυξητική:

ΠΙΝΑΚΑΣ Π12: ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

	ΑΕΔΕΤΑ/ΑΕΠ	ΔΕΠΕΤΑ/ΑΕΠ	ΔΕΠΕΤΑ/ΑΕΔΕΤΑ
1999	0,67%	0,18%	27,23%
2001	0,63%	0,21%	33,05%
2003	0,63%	0,20%	32,16%

Πηγή: ΓΓΕΤ

- Ως προς την γεωγραφική κατανομή των επιχειρήσεων που εκτελούν ερευνητική δραστηριότητα, υπάρχει συντριπτική υπεροχή των επιχειρήσεων της Αττικής (75,41%) και σημαντική συμμετοχή των επιχειρήσεων της Β. Ελλάδας⁸ (18,06%). Οι υπόλοιπες περιοχές (Περιφέρειες κατά NUTS 1) έχουν μικρή (Κεντρική Ελλάδα⁹ 5,14%) έως ασήμαντη (Νησιά Αιγαίου – Κρήτη 1,39%) συμμετοχή:

ΠΙΝΑΚΑΣ Π13: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΕ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΑΝΑ ΝUTS1 (4 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ) (2003)

ΑΤΤΙΚΗ	75,41%
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	18,06%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	5,14%

⁸ Δ. Μακεδονία, Κεντρική Μακεδονία, Αν. Μακεδονία – Θράκη, Θεσσαλία

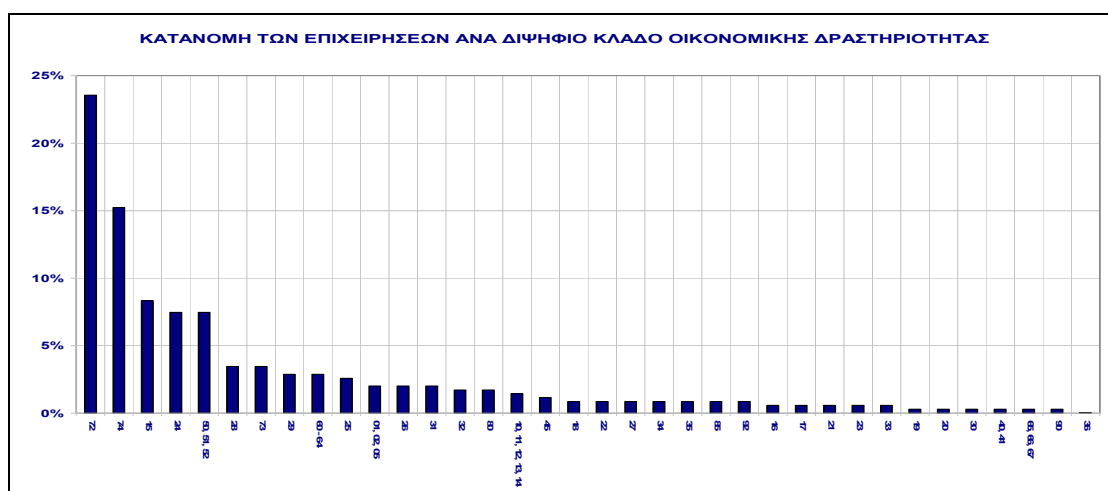
⁹ Ήπειρος, Ιόνια Νησιά, Δ. Ελλάδα, Στερεά Ελλάδα, Πελοπόννησος

ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ-ΚΡΗΤΗ	1,39%
---------------------	-------

Πηγή: ΓΓΕΤ

- Με βάση τον αριθμό επιχειρήσεων κατά διψήφιο κλάδο οικονομικής δραστηριότητας (Διάγραμμα 4, προηγείται με μεγάλη διαφορά ο κλάδος 72 «Πληροφορική και συναφείς δραστηριότητες» με ποσοστό συμμετοχής 23,56% και ακολουθούν οι κλάδοι:
  - 74: Άλλες Επιχειρηματικές δραστηριότητες (υπηρεσίες) 15,23%
  - 15: Βιομηχανία Τροφίμων και Ποτών 8,33%
  - 24: Χημικές ουσίες και προϊόντα 7,47%
  - 50, 51,52: Χονδρικό και λιανικό εμπόριο – Επισκευή Αυτοκινήτων κλπ 7,47%
  - Οι υπόλοιποι κλάδοι έχουν ποσοστό συμμετοχής < 5%

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΕ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ

Πηγή: ΓΓΕΤ

- Το 73,51% των επιχειρήσεων που δήλωσαν δαπάνες για έρευνα είναι μικρές και έχουν συνολικό προσωπικό λιγότερο από 50 άτομα. Οι μεγάλες επιχειρήσεις αποτέλεσαν το 10% του συνόλου και οι μεσαίες το 16,64%.
- Παρόλα αυτά εκτιμάται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ενδο-επιχειρηματικών δαπανών προέρχεται από τις μεγάλες και μεσαίες επιχειρήσεις (Πίνακας Π14). Πιο συγκεκριμένα, το 50% περίπου των 313,49 εκατομμυρίων € που δαπανήθηκε το 2003 για ΕΤΑ, προέρχεται από επιχειρήσεις με συνολικό προσωπικό περισσότερα από 249 άτομα. Επιπρόσθετα, για τις μεσαίες επιχειρήσεις, δηλαδή τις επιχειρήσεις με προσωπικό από 50 έως 249 άτομα, το ποσό για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη η οποία διεξήχθη στο εσωτερικό τους, εκτιμάται ότι το 2003 ανήλθε στο ποσό των 104,97 εκατομμυρίων €. Το ποσό αυτό αποτελεί το 33,48% του συνολικού ποσού των ενδο-επιχειρηματικών δαπανών για το 2003. Τέλος, το μικρότερο ποσοστό των δαπανών στον τομέα της επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας (19,13%) ανήκει στις μικρές επιχειρήσεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π14: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΑΠΑΝΩΝ ΓΙΑ ΕΤΑ ΑΝΑ ΜΕΓΕΘΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ (2003)

ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ (ΑΤΟΜΑ)	ΕΤΑ (ΕΚ. €)	ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΓΙΑ ΕΤΑ ΑΝΑ ΜΕΓΕΘΟΣ
ως 49 άτομα	59,94	19,13%
50-249 άτομα	104,97	33,48%

Περισσότερα από 250 άτομα	148,56	47,39%
ΣΥΝΟΛΟ	313,48	100%

Πηγή: ΓΓΕΤ

- Από τις επιχειρήσεις που διεξάγουν έρευνα το 45% διαθέτουν ειδικό τμήμα ΕΤΑ και το 40,33% των επιχειρήσεων που διεξάγουν έρευνα είναι σχετικά νέες (έτος ίδρυσης μετά το 1990).
- Όσον αφορά την πηγή χρηματοδότησης της ΕΤΑ παρατηρείται ότι η αυτοχρηματοδότηση αποτελεί την σημαντικότερη πηγή άντλησης χρηματικών πόρων, υπάρχει όμως διαχρονικά σημαντική αύξηση των κρατικών πόρων (Πίνακας Π15).
- Οι αμοιβές προσωπικού αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό των δαπανών για ΕΤΑ. Ακολουθούν (σχεδόν εξίσου) οι δαπάνες κεφαλαίου και οι άλλες τρέχουσες δαπάνες.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π15: ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΤΑ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ (2003)

ΠΗΓΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	ΠΟΣΟ (εκ. €)	ΠΟΣΟΣΤΟ
Αυτοχρηματοδότηση	236,45	75,43%
Διαρθρωτικά προγράμματα συγχρηματοδοτούμενα από το ελληνικό κράτος (ΕΠΑΝ, Ν.2601/98 κ.α)	45,93	14,65%
Άλλες Πηγές Εσωτερικού		
Δημόσιες Επιχειρήσεις Εσωτερικού	1,05	0,34%
Ιδιωτικές Επιχειρήσεις Εσωτερικού	0,35	0,11%
Άλλες πηγές εσωτερικού	0,66	0,21%
Ελληνικά Ιδρύματα Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	0,41	0,13%
Πηγές Εξωτερικού		
Πρόγραμμα Πλαίσιο ΕΕ (ανταγ/στικά προγράμματα)	23,36	7,45%
Επιχειρήσεις εξωτερικού	2,65	0,85%
Αλλοδαπές Κυβερνήσεις	0,00	0,00%
Αλλοδαπά Ιδρύματα Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	0,10	0,03%
Αλλοδαπά Ιδιωτικά ΝΠΙΔ μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα	0,00	0,00%
Διεθνείς Οργανισμοί	0,17	0,05%
Άλλες πηγές εξωτερικού.	2,35	0,75%
ΣΥΝΟΛΟ	313,49	100,00%

Πηγή: ΓΓΕΤ

Οι Περιφερειακές Ανισότητες

Η περιφερειακή διάσταση αποτελεί μια από τις σημαντικότερες παραμέτρους σχεδιασμού του παρόντος Στρατηγικού Προγράμματος, δεδομένου ότι για πρώτη φορά στην Ελλάδα εμφανίζονται 5 Περιφέρειες που δεν ανήκουν στον αμιγή Στόχο 1. Ταυτόχρονα, 2 από τις εν λόγω Περιφέρειες (Αττική και Κεντρική Μακεδονία) εμφανίζουν συντριπτική υπεροχή ως προς την ερευνητική δραστηριότητα σε όλους τους τομείς (Πίνακας Π16). Συγκεκριμένα, η Περιφέρεια Αττικής συγκεντρώνει το 58 % περίπου της συνολικής ΑΕΔΕΤΑ, το 76% της δαπάνης των επιχειρήσεων, το 62% αυτής των δημόσιων ερευνητικών κέντρων και το 44% περίπου των ΑΕΙ. Ακολουθεί η Κεντρική Μακεδονία με 14, 52% του συνόλου της ΑΕΔΕΤΑ,

το 10,5% των επιχειρήσεων το 11% των δημόσιων ερευνητικών κέντρων και το 19% περίπου των ΑΕΙ. Η διεθνής εμπειρία δείχνει ότι μια Περιφέρεια, για να είναι ανταγωνιστική μέσα στο σύστημα της παραγωγής - αξιοποίησης της γνώσης και της τελικής μετατροπής της σε οικονομική και κοινωνική ευημερία, θα πρέπει να συγκεντρώνει μια σειρά από παραμέτρους – κλειδιά:

- Την ύπαρξη κατάλληλης υποδομής για την παραγωγή και αξιοποίηση της γνώσης, όπως Πανεπιστήμια και ερευνητικά και τεχνολογικά κέντρα αλλά και ενδιάμεσους μηχανισμούς διάδοσης και αξιοποίησης των αποτελεσμάτων της έρευνας, τεχνολογικά πάρκα, θερμοκοιτίδες, γραφεία διαμεσολάβησης κλπ.
- Την ύπαρξη παράλληλα, αποτελεσματικών δικτύων που προωθούν την αύξηση της ζήτησης για νέα γνώση, μιας στενής δηλαδή συνέργειας και συνεργασίας με τον παραγωγικό ιστό και τις επιχειρήσεις, μεμονωμένα ή/ και σε clusters.

Με βάση τα παραπάνω, οι Ελληνικές Περιφέρειες παρουσιάζουν τα εξής χαρακτηριστικά:

- Η Κρήτη συγκεντρώνει 18% της δαπάνης των δημόσιων ερευνητικών κέντρων και 8% των ΑΕΙ, γεγονός που αντανακλά την συγκέντρωση ισχυρών ερευνητικών κέντρων στην εν λόγω Περιφέρεια. Υστερεί όμως σημαντικά στον τομέα των επιχειρήσεων (0,66%).
- Στον τομέα των ΑΕΙ – δημόσιων ερευνητικών κέντρων, ικανή δραστηριότητα εμφανίζει η Δυτική Ελλάδα, ενώ αναπτύσσονται Ήπειρος, Ανατολική Μακεδονία – Θράκη, Θεσσαλία και Βόρειο Αιγαίο. Από αυτές, μόνον η Δυτική Ελλάδα και η Αν. Μακεδονία και Θράκη παρουσιάζουν δραστηριότητα μεγαλύτερη του 1% από τον τομέα των επιχειρήσεων.
- Αντίθετα, ο τομέας των επιχειρήσεων, πέραν Αττικής και Κ. Μακεδονίας, εμφανίζει δραστηριότητα σε Στερεά Ελλάδα και Πελοπόννησο, που ουσιαστικά αποτελούν την ευρύτερη βιομηχανική ζώνη γύρω από την Αττική.
- Οι Περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας, Νοτίου Αιγαίου και Ιονίων Νήσων εμφανίζουν επιδόσεις κάτω του 1% σε όλους τους τομείς.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π16: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΑΠΑΝΗΣ ΓΙΑ ΕΤΑ ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΚΑΙ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ

	ΑΕΔΕΤΑ	Επιχειρήσεις	Δημόσια Ερευνητικά Κέντρα	ΑΕΙ	Κερδοσκοπικοί Οργανισμοί
Ελλάδα	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Ανατολική Μακεδονία - Θράκη	2,57%	1,22%	1,41%	4,04%	0,00%
Κεντρική Μακεδονία	14,52%	10,53%	10,98%	18,78%	15,44%
Δυτική Μακεδονία	0,58%	0,00%	0,76%	0,91%	0,00%
Θεσσαλία	2,32%	0,52%	1,05%	4,15%	0,00%
Ήπειρος	2,47%	0,04%	0,82%	4,91%	0,00%
Ιόνια Νησιά	0,29%	0,00%	0,11%	0,58%	0,00%
Δυτική Ελλάδα	6,94%	2,48%	2,84%	11,92%	0,00%
Στερεά Ελλάδα	1,15%	3,15%	0,58%	0,04%	0,00%
Πελοπόννησος	1,87%	5,07%	0,74%	0,09%	6,24%
Αττική	58,21%	76,16%	62,39%	43,66%	78,31%
Βόρειο Αιγαίο	0,99%	0,00%	0,23%	2,01%	0,00%
Νότιο Αιγαίο	0,53%	0,18%	0,33%	0,87%	0,00%
Κρήτη	7,58%	0,66%	17,75%	8,06%	0,00%

Πηγή: ΓΓΕΤ

Ήδη τα παραπάνω στοιχεία αναδεικνύουν τόσο τον υδροκεφαλισμό του Ελληνικού συστήματος στην Περιφέρεια της Αττικής, όσο και τις σημαντικές διαφοροποιήσεις που χαρακτηρίζουν τις Περιφέρειες της χώρας.

Το Ανθρώπινο Δυναμικό

Το 2003 το συνολικό προσωπικό που απασχολείται σε ερευνητικές και τεχνολογικές δραστηριότητες στην Ελλάδα αριθμεί 57.257 άτομα από τα οποία οι 28.284 είναι ερευνητές (headcount). Ο Πίνακας 17 παρουσιάζει την εξέλιξη του αριθμού των ερευνητών σε ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης από το 1999 ως το 2005.

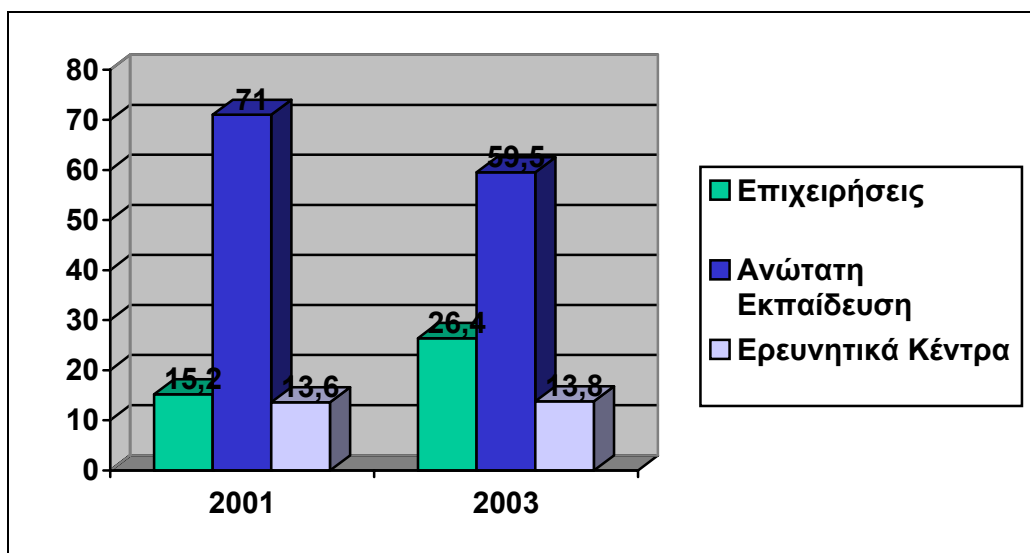
ΠΙΝΑΚΑΣ Π17: ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΩΝ (2003)

Έτος	Αριθμός ερευνητών (φυσικά πρόσωπα)	Αριθμός ερευνητών (ΙΠΑ)
1997	20.643	10.964,3
1999	29.559	14.747,6
2001	26.340	14.371,3
2003	28.058	15.631,31

Πηγή: ΓΓΕΤ

Αντίστοιχα, το παρακάτω Διάγραμμα 5 δείχνει την εξέλιξη της κατανομής των ερευνητών ανά τομέα δραστηριότητας. Το ποσοστό απασχόλησης ερευνητών στις επιχειρήσεις ανήλθε από 15,2 % το 2001 σε 26,4 % το 2003 με αντίστοιχη πτώση της απασχόλησης στα ΑΕΙ από 71% το 2001 σε 60% περίπου το 2003. Η απασχόληση στα δημόσια ερευνητικά κέντρα παρέμεινε σταθερή γύρω στο 14%.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΩΝ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (ΙΠΑ)

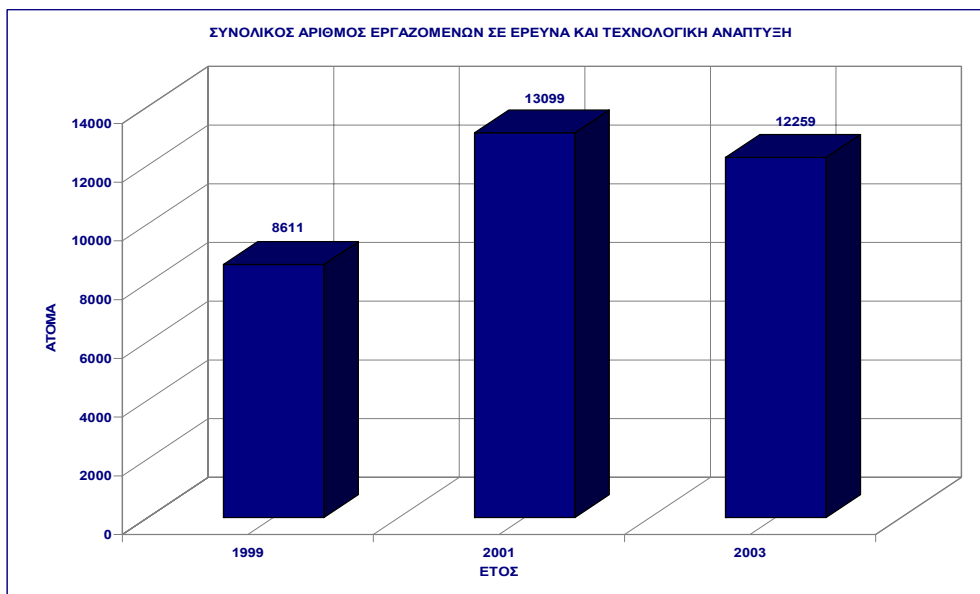

Πηγή: ΓΓΕΤ

Στον χώρο των επιχειρήσεων, το συνολικό προσωπικό που συμμετέχει στην ερευνητική δραστηριότητα παρουσιάζει αύξηση το 2001 σε σχέση με το 1999 κατά 52,1%, ενώ το 2003 μειώνεται σε σχέση με το 2001 κατά 9,8%. Παράλληλα, η παραγωγικότητα αυξάνεται, δεδομένου ότι παράλληλα την μείωση του προσωπικού ως φυσικά πρόσωπα, η απασχόληση

στις επιχειρήσεις αυξάνεται ως ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης (από 11.171 ανθρωποέτη το 2001 σε 11.608 ανθρωποέτη το 2003. Συνολικά, ο αριθμός των ατόμων, των οποίων το αντικείμενο εργασίας σχετίζεται με την έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη των επιχειρήσεων, ανήλθε σε 12.259 το 2003 από 8.611 το 1999 (συνολική αύξηση 42,4%) – Διάγραμμα 6.

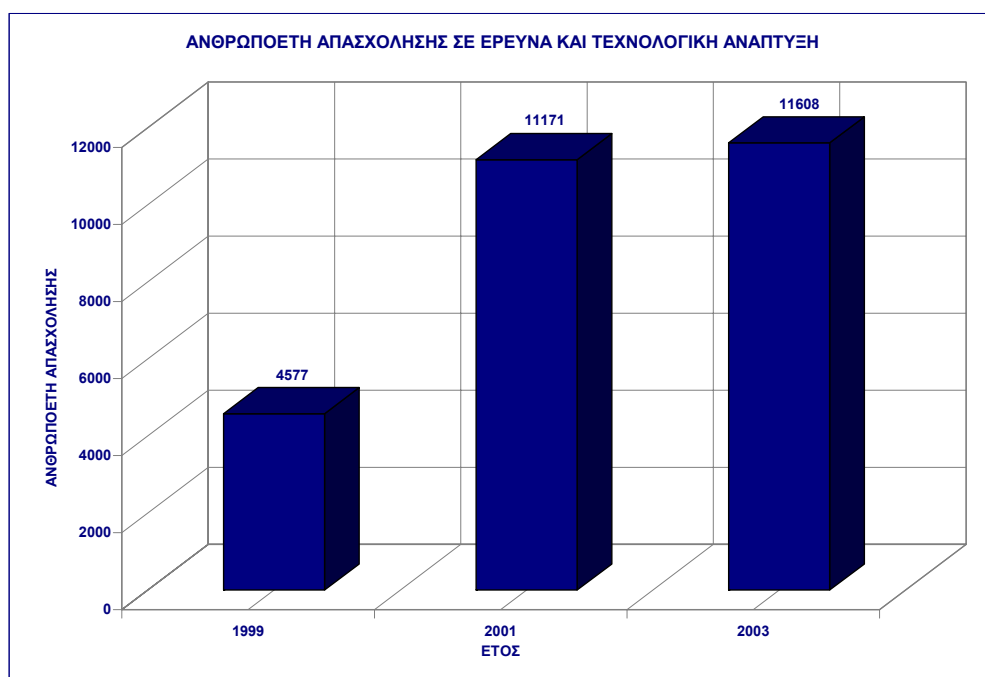
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6: ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΣΕ ΕΤΑ

Πηγή: ΓΓΕΤ

Ο χρόνος πλήρους απασχόλησης σε ερευνητική δραστηριότητα διαρκώς αυξάνεται. Στο ακόλουθο Διάγραμμα 7 παρουσιάζεται η αυξητική τάση που έχει διαμορφωθεί από το 1999 έως το 2003, σε επίπεδο ανθρωποετών.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7: ΑΝΘΡΩΠΟΕΤΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΕ ΕΤΑ

Πηγή: ΓΓΕΤ

Οι έγκριτες επιστημονικές δημοσιεύσεις των Ελλήνων ερευνητών αποτελούν το 2003 το 0,76% της παγκόσμιας παραγωγής, με ετήσιο ρυθμό αύξησης για την περίοδο 1995-99 της τάξης του 5% (Key Figures 2005). Η Ελλάδα καταλαμβάνει την 14^η θέση στην Ευρώπη των 25 με 525 δημοσιεύσεις ανά εκατομμύριο πληθυσμού.

Η αναλογία δημοσιεύσεων ως προς τον συνολικό αριθμό ερευνητών¹⁰ είναι πολύ υψηλή στην Ελλάδα και φθάνει τις 1,53 δημοσιεύσεις/ ερευνητή για την πενταετία 1995-1999, που την τοποθετεί στην 9^η θέση παγκοσμίως¹¹! Αντίθετα, χαμηλή είναι η παραγωγή υψηλού επιστημονικού ενδιαφέροντος, όπως υπολογίζεται με βάση τον αριθμό των αναφορών ανά δημοσίευση (Key Figures 2002), ενώ ασήμαντες είναι οι κατοχυρώσεις ερευνητικών αποτελεσμάτων με διπλώματα ευρεσιτεχνίας (0,1 % των Ευρωπαϊκών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, κάτω του 0,1% των Αμερικανικών).

Ικανοποιητικές είναι οι επιδόσεις των ελλήνων ερευνητών στην προσέλκυση χρηματοδοτήσεων από το εξωτερικό, κυρίως από το Πρόγραμμα Πλαίσιο Έρευνας, τεχνολογικής Ανάπτυξης και Επίδειξης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Το ποσοστό επιτυχίας των ελληνικών φορέων, όπως εκφράζεται από τον αριθμό των συμμετοχών στα εγκεκριμένα έργα είναι υψηλό, ιδιαίτερα σε ορισμένους τομείς όπως οι τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών, η βιώσιμη ανάπτυξη, παγκόσμια μεταβολή και οικοσυστήματα αλλά και οι νανοτεχνολογίες – νανοεπιστήμες, πολυλειτουργικά υλικά και νέες διεργασίες – διατάξεις παραγωγής.

Παρά τον μικρό σχετικά αριθμό ερευνητών, οι αυξητικές τάσεις της απασχόλησης ερευνητικού προσωπικού στους Ελληνικούς ερευνητικούς φορείς και ιδιαίτερα στις επιχειρήσεις, η πλούσια επιστημονική παραγωγή, η υψηλή απόδοση της ελληνικής ερευνητικής προσπάθειας (δημοσιεύσεις ανά ερευνητή) αλλά και οι επιτυχίες των Ελλήνων

¹⁰ Σε ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης

¹¹ Αντίστοιχες τιμές για τις ΗΠΑ 0,86, την Ιαπωνία 0,46, την Φινλανδία 1,42, την Γερμανία 0,99 και την Κίνα 0,13

ερευνητών στα Ευρωπαϊκά ανταγωνιστικά Προγράμματα καθιστούν το ανθρώπινο δυναμικό της Ελλάδας ένα δυνατό στοιχείο του Ελληνικού συστήματος καινοτομίας και έρευνας.

ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Η ενεργειακή πολιτική της χώρας στηρίζει και εξυπηρετεί το μείζονα πολιτικό στόχο για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και βασίζεται σε τρεις κυρίως κατευθύνσεις. Η πρώτη κατεύθυνση αφορά στην προώθηση μεγάλων διεθνών ενεργειακών έργων και διασυνδέσεων στους τομείς του φυσικού αερίου, του ηλεκτρισμού, αναβαθμίζοντας τη γεωστρατηγική θέση της χώρας στον ενεργειακό χάρτη. Η δεύτερη κατεύθυνση της ενεργειακής πολιτικής έχει ως βασικό στόχο την ασφαλή τροφοδοσία της αγοράς σε ηλεκτρισμό, πετρέλαιο και φυσικό αέριο, στον σταδιακό περιορισμό της χώρας από το πετρέλαιο και στην προστασία του περιβάλλοντος. Η Τρίτη κατεύθυνση συνδέεται με την προώθηση ενεργειακών επενδύσεων, ιδίως στους τομείς των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, της επέκτασης του δικτύου και της χρήσης του φυσικού αερίου, της εξοικονόμησης ενέργειας κλπ.

Φυσικό Αέριο

Το 1988, στα πλαίσια της στρατηγικής απόφασης που πήρε το Ελληνικό κράτος για τη διεύθυνση του Φυσικού Αερίου στη Χώρα, ιδρύθηκε η Δημόσια Επιχείρηση Αερίου (ΔΕΠΑ), με στόχο την ανάπτυξη Δικτύου Μεταφοράς που θα έδινε την προοπτική σύνδεσης με αέριο σε όσο το δυνατόν περισσότερες περιοχές της Ελληνικής Επικράτειας. Σήμερα, το Εθνικό Σύστημα Φυσικού Αερίου (ΕΣΦΑ) αποτελείται από:

- ✓ κεντρικό αγωγό μεταφοράς Υψηλής Πίεσης (70 barg), μήκους 511 km, που ξεκινά από τα Ελληνοβουλγαρικά σύνορα στην περιοχή του Προμαχώνα Σερρών και φθάνει έως το Πάτημα Ελευσίνας.
- ✓ κλάδους υψηλής πίεσης (70 barg), συνολικού μήκους 450 km
- ✓ 68 βανοστάσια κατά μήκος των αγωγών υψηλής πίεσης
- ✓ Μετρητικό Σταθμό στο Στρυμονοχώρι Σερρών
- ✓ 4 κέντρα λειτουργίας και συντήρησης σε: Πάτημα, Νέα Μεσημβρία, Αμπελιά και Ξάνθη
- ✓ 25 σταθμούς μέτρησης και ρύθμισης
- ✓ Σύστημα τηλε-εποπτείας / τηλεχειρισμού
- ✓ Υγροποιημένος Σταθμός Φυσικού Αερίου στη νήσο Ρεβυθούσα
- ✓ Δίκτυο Μέσης Πίεσης εκτός των περιοχών δραστηριοποίησης των τριών υφιστάμενων ΕΠΑ, συνολικού μήκους 130 km
- ✓ Δύο σταθμούς τροφοδοσίας οχημάτων

Το 2005, η κατανάλωση αερίου στην Ελληνική αγορά ανήλθε σε 2,7 δις Nm³/έτος και για το 2006, η εκτιμώμενη κατανάλωση θα υπερβεί τα 3,2 δις Nm³/έτος. Το ποσοστό της συμμετοχής του αερίου στο ενεργειακό ισοζύγιο της χώρας ανέρχεται στο 6,7 % ενώ αναμένεται να αυξηθεί σημαντικά τα επόμενα έτη συμβάλλοντας ήδη στη μείωση της εξάρτησης της χώρας από το πετρέλαιο και την αναβάθμιση του περιβάλλοντος. Μέχρι σήμερα έχει κατασκευασθεί η βασική υποδομή του δικτύου υψηλής πίεσης και έχουν

αναπτυχθεί κλάδοι για την τροφοδότηση των πλέον ενεργοβόρων περιοχών της χώρας. Ωστόσο προκειμένου να αυξηθεί η διείσδυση του φυσικού αερίου στον οικιακό, εμπορικό και βιομηχανικό τομέα, απαιτείται η ανάπτυξη νέων κλάδων υψηλής πίεσης και δικτύων διανομής σε νέες περιοχές καθώς και η αναβάθμιση υφισταμένων ή/και κατασκευή νέων εισόδων προμήθειας αερίου, που θα εξασφαλίσουν την αδιάλειπτη τροφοδοσία.

Ηλεκτρισμός

Το Σύστημα Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας αποτελείται από το Διασυνδεδεμένο Σύστημα του ηπειρωτικού τμήματος της χώρας και των διασυνδεδεμένων με αυτό νησιών, στα επίπεδα υψηλής (150 kV και 66 kV) και υπερυψηλής τάσης (400 kV). Οι κυριότερες συνιστώσες του υφιστάμενου Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας είναι οι εξής :

I. Υποσταθμοί ΥΤ/ΜΤ :

192 Υποσταθμοί (Υ/Σ) υποβιβασμού 150 kV / ΜΤ εκ των οποίων 173 εξυπηρετούν τις ανάγκες των πελατών του Δικτύου Διανομής, 14 τις ανάγκες του Δικτύου στην περιοχή της Αττικής, 4 χρησιμοποιούνται για την τροφοδότηση των φορτίων Ορυχείων και ένας εξυπηρετεί ανάγκες άντλησης στον υδροηλεκτρικό σταθμό Πολυφύτου. 11 Υ/Σ για την υποδοχή της ισχύος αιολικών πάρκων (Α/Π), εκ των οποίων 8 χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για τη σύνδεση Α/Π, ενώ 3 χρησιμοποιούνται και για εξυπηρέτηση φορτίων. Υ/Σ ανυψώσεως σε 31 σταθμούς παραγωγής. 27 Υ/Σ υποβιβασμού 150 kV / ΜΤ, που εξυπηρετούν τις εγκαταστάσεις πελατών υψηλής τάσης.

II. Κέντρα Υπερυψηλής Τάσης

Τα Κέντρα Υπερυψηλής Τάσης (ΚΥΤ) αποτελούν τα σημεία σύνδεσης του Συστήματος 400 kV με το Σύστημα 150 kV και εξυπηρετούν ανάγκες απομάστευσης ισχύος προς το Σύστημα 150 kV. Πρόκειται για 13 ΚΥΤ με έναν ή περισσότερους αυτομετασχηματιστές τριών τυλιγμάτων και 3 ΚΥΤ, τα οποία εξυπηρετούν παράλληλα και ανάγκες ανύψωσης τάσης από τις μονάδες παραγωγής προς το Σύστημα 400 kV.

III. Γραμμές Μεταφοράς

Στο Σύστημα υπάρχουν Γραμμές Μεταφοράς (Γ.Μ.) υψηλής και υπερυψηλής τάσης διαφόρων ειδών και τύπων. Στον πίνακα παρατίθενται τα μήκη των εναέριων Γραμμών Μεταφοράς:

ΠΙΝΑΚΑΣ Π18: ΜΗΚΗ ΕΝΑΕΡΙΩΝ ΓΡΑΜΜΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ

Επίπεδο Τάσης (kV)	Κύκλωμα	Χαρακτηρισμός Γ.Μ.	Συνολικό Μήκος (km)
66	Απλό	E/66	40
150	Απλό	E/150	2.630
150	Απλό	B/150	2.040
150	Διπλό	2β(ε)/150	245
150	Διπλό	2B/150	5.850
400	Απλό	B´B´/400	280
400	Διπλό	2B´B´/400	3.440
400	Απλό	B´ B´B´/400	285

Πηγή: ΓΓΑ

Εκτός των ανωτέρω εναερίων Γ.Μ, στο Σύστημα υπάρχουν: 177 km υπογείων και υποβρυχίων καλωδίων 150 kV, 13,5 km υποβρυχίων καλωδίων 66 kV, 106 km εναέριας γραμμής και 160 km υποβρυχίου καλωδίου 400 kV συνεχούς ρεύματος (διασύνδεση με Ιταλία), 190 km υπογείων καλωδίων Υ.Τ, για τη μεταφορά ισχύος εντός πυκνοκατοικημένων περιοχών (Αθήνα & Θεσσαλονίκη).

IV. Διεθνείς Διασυνδέσεις

Από τον Οκτώβριο του 2004, το Εθνικό Σύστημα λειτουργεί σύγχρονα και παράλληλα με τα Ευρωπαϊκά δίκτυα της UCTE, μέσω διασυνδετικών γραμμών 400 kV και 150 kV με τα Συστήματα Αλβανίας, Βουλγαρίας και ΠΓΔΜ. Παράλληλα συνδέεται ασύγχρονα, μέσω υποβρυχίου συνδέσμου συνεχούς ρεύματος, με την Ιταλία. Οι υφιστάμενες διεθνείς συνδέσεις του συστήματος ηλεκτρικής ενέργειας συμβάλει στον ασφαλή εφοδιασμό της χώρας, ιδίως σε ώρες υψηλής κατανάλωσης, αλλά και στη δημιουργία μιας νέας ευρείας αγοράς ηλεκτρισμού σε όφελος παραγωγών, εμπόρων και καταναλωτών και κατά συνέπεια της εθνικής οικονομίας.

Για την ανάπτυξη του Συστήματος εκπονείται από τον Διαχειριστή Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΔΕΣΜΗΕ) και εγκρίνεται από τον υπουργό Ανάπτυξης, Μελέτη Ανάπτυξης Συστήματος Μεταφοράς (ΜΑΣΜ). Η ΜΑΣΜ είναι πενταετούς διάρκειας και έχει κυλιόμενο χαρακτήρα και αποσκοπεί στην έκδοση ενός εμπεριστατωμένου προγράμματος ανάπτυξης, ώστε η λειτουργία του Συστήματος να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις που καθορίζονται στον Κώδικα Διαχείρισης του Συστήματος και Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας (Υ.Α. Δ5/ΗΛΒ/οικ. 8311/09.05.2005). Δεδομένου ότι κύριο χαρακτηριστικό του Ελληνικού Συστήματος Ηλεκτρικής Ενέργειας είναι η μεγάλη συγκέντρωση σταθμών παραγωγής στο βόρειο τμήμα της χώρας (Δυτική Μακεδονία), ενώ το κύριο κέντρο κατανάλωσης βρίσκεται στο Νότο (Περιοχή Αττικής και Πελοποννήσου) υπάρχει μεγάλη γεωγραφική ανισορροπία μεταξύ παραγωγής και κατανάλωσης, που έχει ως συνέπεια την εμφάνιση προβλημάτων ασφάλειας και κυρίως αστάθειας, και συνακόλουθων δυσχερειών στη διατήρηση ικανοποιητικών επιπέδων τάσεων στο Νότιο Σύστημα κατά τις ώρες υψηλού φορτίου.

Λαμβανομένου υπόψη ότι και οι διεθνείς διασυνδέσεις βρίσκονται στο βορρά, εντείνεται η ανάγκη υλοποίησης σύγχρονων ενεργειακών υποδομών και ιδιωτικών ενεργειακών επενδύσεων για την περαιτέρω ενίσχυση του συστήματος μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας.

Ανανεώσιμες πηγές και εξοικονόμηση ενέργειας

Η συνολική δυναμικότητα των σταθμών ηλεκτροπαραγωγής με χρήση ΑΠΕ (εκτός μεγάλων υδροηλεκτρικών έργων) που έχουν εγκατασταθεί και λειτουργούν τον Ιούνιο του 2006 ανέρχεται σε 2,2 δις kWh και προέρχεται κατά 77,4% από αιολικά πάρκα, 13,6% μικρά υδροηλεκτρικά έργα και 9,0% από λοιπές μορφές ανανεώσιμης ενέργειας (βιοαέριο, βιομάζα, φωτοβολταϊκά):

ΠΙΝΑΚΑΣ Π19: ΕΓΚΑΤΕΣΤΗΜΕΝΗ ΙΣΧΥΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΑΠΕ ΣΕ MW

Περιφέρεια	Αιολικά	Μικρά υδροηλεκτρικά	Φωτοβολταϊκά	Βιομάζα	ΣΥΝΟΛΑ
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	163,3	0,9	0,0	0,0	164,2
Αττικής	0,1	0,0	0,2	20,70	20,8
Βορείου Αιγαίου	28,4	0,0	0,0	0,0	28,4
Δυτικής Ελλάδος	1,2	17,5	0,0	0,0	18,7
Κεντρικής Μακεδονίας	17,0	14,0	0,0	2,7	33,8
Ηπείρου	0,0	11,0	0,0	0,0	11,0
Ιονίων Νήσων	10,2	0,0	0,0	0,0	10,2
Θεσσαλίας	0,0	4,9	0,0	0,4	5,3
Κρήτης	96,4	0,6	0,6	0,2	97,7
Νοτίου Αιγαίου	19,5	0,0	0,2	0,0	19,7
Πελοποννήσου	0,0	1,0	0,0	0,0	1,0
Στερεάς Ελλάδος	204,4	20,1	0,0	0,0	224,5
Σύνολα	540,5	70,0	1,0	24,0	635,5

(ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ 31/5/06)

Πέραν των αναφερομένων στον παραπάνω πίνακα, υπάρχουν αυτή τη στιγμή επί πλέον άδειες εγκατάστασης για σταθμούς ΑΠΕ συνολικής ισχύος 400,1 MW από τα οποία 355 MW αφορούν αιολικά πάρκα, 39,5 MW μικρά υδροηλεκτρικά έργα και 5,6 MW σταθμούς βιομάζας.

Αξιόπιστη απόδειξη του επενδυτικού ενδιαφέροντος στον τομέα των ΑΠΕ είναι το γεγονός ότι η συνολική ισχύς των αδειών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας που έχουν εκδοθεί φθάνει τα 5,76 GW.

Φυσικοί πόροι

Ορυκτές πρώτες ύλες

Η Ελλάδα διαθέτει σημαντικά αποθέματα ορυκτών πρώτων υλών όπως λιγνίτης, βωξίτης, λευκόλιθος, μικτά θειούχα μεταλλεύματα, σιδηρονικελιούχα μεταλλεύματα, μπεντονίτης περλίτης, μάρμαρα κ.λ.π. Παράλληλα παρουσιάζει σημαντικό έλλειμμα στα θέματα της εφαρμοσμένης έρευνας, της καινοτομίας και της χρήσης των τεχνολογιών της πληροφορίας και των επικοινωνιών στην αξιοποίηση αυτών και παρά το γεγονός ότι πολλές επιχειρήσεις δραστηριοποιήθηκαν στο μεταλλευτικό και λατομικό κλάδο. Επιπλέον οι επιχειρήσεις του κλάδου αυτού εμφανίζουν υστέρηση στις ολοένα και αυξανόμενες περιβαλλοντικές δεσμεύσεις και στις νέες υψηλές απαιτήσεις στα θέματα ασφάλειας της εργασίας. Παρά τις δυσκολίες και τις αντιξοότητες η χώρα διαθέτει παράδοση στο μεταλλευτικό και λατομικό κλάδο. Γι' αυτό άλλωστε, οι ορυκτές πρώτες ύλες θεωρούνται εθνικής σημασίας, με σημαντικά συναλλαγματικά οφέλη, λόγω του έντονου εξαγωγικού χαρακτήρα. Ενδεικτικά οι εξαγωγές κίσηρης, μπεντονίτη, περλίτη και μαρμάρων το 2004 ανήλθαν στα 79.250.000 €, ενώ αξιοσημείωτο είναι ότι έχει αναθερμανθεί γενικά η παγκόσμια ζήτηση για πρώτες ύλες. Επιπρόσθετα, ο κλάδος έχει συμβολή στην απασχόληση, την άμβλυση των περιφερειακών ανισοτήτων και το κυριότερο και ιδιαίτερο χαρακτηριστικό είναι όχι μόνο ότι αλληλοσυνδέεται με άλλους κλάδους της οικονομίας μας από τις υποδομές μέχρι και τον τριτογενή τομέα, αλλά

και ότι αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την εν γένει ανάπτυξή της, λόγω κυρίως της έλλειψης βασικών υποδομών σε σχέση με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Ωστόσο, η εκμετάλλευση των ορυκτών πρώτων υλών, ως εκ της φύσεώς της έχει ορισμένα εγγενή προβλήματα και ιδιαιτερότητες. Ο συνδυασμός αυτών με τη νέα διάσταση της παγκοσμιοποιημένης πραγματικότητας, εξαιτίας των ραγδαίων γεωπολιτικών αλλαγών, ιδιαίτερα μετά το 1990 επηρεάζουν αρνητικά την ανταγωνιστικότητα των Ελληνικών, αλλά και των Ευρωπαϊκών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην εκμετάλλευση των ορυκτών πρώτων υλών σε σχέση με τις αντίστοιχες επιχειρήσεις των τρίτων χωρών. Το γεγονός αυτό οφείλεται κυρίως στις μεγάλες διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των τρίτων χωρών στις περιβαλλοντικές προδιαγραφές, στις απαιτήσεις ασφάλειας της εργασίας και το υψηλότερο εργατικό κόστος.

Υδατικοί πόροι

Ο Νόμος 3199/2003 εναρμονίζει το Εθνικό Δίκαιο στις διατάξεις της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ για την προστασία και διαχείριση των επιφανειακών και υπόγειων υδατικών πόρων, τόσο της ποιότητας όσο και της ποσότητας αυτών και σε ενιαία μορφή σε κλίμακα Λεκάνης Απορροής Ποταμού. Σύμφωνα με το νέο θεσμικό πλαίσιο, οι αρμοδιότητες του Υπουργείου Ανάπτυξης για την διαχείριση των υδατικών πόρων (χρήσεις) συγκεντρώνονται στους τομείς της Βιομηχανίας (περιλαμβανομένης της εμφιάλωσης-Εμπορίας) και της Ενέργειας. Οι διαχειριστικές μελέτες, που εκπονούνται στα πλαίσια του Γ' ΚΠΣ, αποτελούν βασικό έργο υποδομής και ανάπτυξης. Ουσιαστικά υποστηρίζουν τη βέλτιστη επιλογή στην κατασκευή και λειτουργία νέων έργων, ώστε να καλύπτονται ικανοποιητικά τόσο οι υδρευτικές και αρδευτικές χρήσεις, όσο και οι ενεργειακές ανάγκες της χώρας και τελικά στην ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων της χώρας.

Γεωθερμικό δυναμικό

Παρά το πλούσιο γεωθερμικό δυναμικό της χώρας, λόγω της τεκτονικής δομής της και της έντονης σεισμικότητας αλλά και άλλων ανασχετικών παραγόντων, η χρήση της γεωθερμικής ενέργειας (ανανεώσιμη μορφή ενέργειας, φιλική προς το περιβάλλον) όχι μόνο δεν είναι διαδεδομένη στη χώρα, αλλά αντίθετα προκαλεί συχνά τοπικές αντιπαραθέσεις και αντιδράσεις.

Γεωλογικό περιβάλλον

Το γεωλογικό περιβάλλον με την δυναμικότητά του ως πηγή γεωλογικών κινδύνων δημιουργεί πλήθος φυσικών καταστροφών, (σεισμοί, πλημμύρες, κατολισθήσεις, καθιζήσεις εδαφών, κλπ). Η δυναμικότητα του εδάφους- υπεδάφους ως Χώρου ανάπτυξης υποδομών (οικισμοί, δίκτυα, έργα, κλπ) συναρτάται με την δυνατότητα του ανθρώπου να προβλέψει και να αντιμετωπίσει τις δυσμενείς επιπτώσεις των φυσικών καταστροφικών φαινομένων στις υποδομές του, καθιστώντας αυτές άτρωτες (ασφαλείς). Η περαιτέρω διερεύνηση, μελέτη και αξιοποίηση του γεωλογικού περιβάλλοντος αποτελεί αναγκαιότητα για την Ελληνική πραγματικότητα.

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο τουρισμός είναι ο δυναμικότερος και ανταγωνιστικότερος κλάδος της ελληνικής οικονομίας σε διεθνές επίπεδο, ενώ εκτιμάται ότι παρουσιάζει σημαντικές δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης στην τρέχουσα δεκαετία.

Από τις αρχές της δεκαετίας του '90 η τουριστική δραστηριότητα αποτελεί το μεγαλύτερο κλάδο παραγωγής, καθώς και το μεγαλύτερο εξαγωγίμο προϊόν σε παγκόσμιο επίπεδο. Η ανάπτυξη του διεθνούς τουρισμού κατά τα τελευταία 40-50 χρόνια συντελέστηκε με ρυθμούς υψηλότερους της αύξησης του παγκοσμίου ΑΕΠ. Σήμερα εκτιμάται ότι ο τουρισμός αντιπροσωπεύει το 12% της ιδιωτικής κατανάλωσης, παράγει το 6% του παγκόσμιου ακαθάριστου προϊόντος και προσφέρει περισσότερο από το 7% των θέσεων εργασίας σε παγκόσμιο επίπεδο.

Με βάση το παραπάνω πλαίσιο, η σημερινή εικόνα της τουριστικής δραστηριότητας στην Ελλάδα παρουσιάζει τα ακόλουθα βασικά ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά:

Συμμετοχή στο ΑΕΠ και στην απασχόληση

Η συμμετοχή του τουριστικού τομέα στην απασχόληση και το ΑΕΠ των 15 χωρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) το 2002 είναι ιδιαίτερα σημαντική. Ιδιαίτερα για τις Μεσογειακές χώρες της ΕΕ, το ποσοστό συμμετοχής του κλάδου τόσο στο ΑΕΠ, όσο και στην απασχόληση υπερβαίνει το 11%, ενώ στην Ελλάδα το 15%:

ΠΙΝΑΚΑΣ Π20: ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΧΩΡΕΣ	Ο Τουρισμός ως ποσοστό του ΑΕΠ	Η τουριστική απασχόληση ως ποσοστό της συνολικής απασχόλησης
Ισπανία	18,38	20,11
Πορτογαλία	15,40	16,96
ΕΛΛΑΔΑ	15,00	17,38
Αυστρία	14,85	16,77
Λουξεμβούργο	12,42	14,54
Γαλλία	12,30	13,94
Φιλανδία	11,49	12,01
Ιταλία	11,36	12,20
Ηνωμένο Βασίλειο	10,87	10,22
Βέλγιο	10,25	11,03
Γερμανία	9,88	10,78
Ολλανδία	9,81	9,65
Δανία	8,74	8,81
Ιρλανδία	8,53	7,68
Σουηδία	7,52	7,22

Πηγή: WTTC, 2003 στο ΣΕΤΕ, Τουρισμός και Απασχόληση, 2003.

Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία

Το μέγεθος της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του κλάδου των ξενοδοχείων και εστιατορίων στην Ελλάδα το 2004 ήταν 8.821,9 εκατ. € και αντιστοιχούσε στο 7,57% της εθνικής ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας. Σε σχέση με το παρελθόν, το μέγεθος της συμμετοχής του κλάδου στη συνολική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία είναι αυξανόμενο. Το 1995 η συμμετοχή του κλάδου ήταν 6,53%, ενώ το 2000 είχε φτάσει στο 6,87%. Αντίστοιχα, στην Ε.Ε. η συμμετοχή του κλάδου στη διαμόρφωση της συνολικής ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας παρουσίασε μείωση κατά την περίοδο 1995-2004 και από 2,64% το 1995 μειώθηκε σε 2,42% το 2004.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π21: ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΚΛΑΔΟΥ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ – ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΩΝ ΣΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗΣ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗΣ ΑΞΙΑΣ (ΕΚ. €)

	Ελλάδα	ΕΕ15	ΕΕ25
Σύνολο κλάδων	83.062,9	6.040.013,0	6.245.919,8
1995 Ξενοδοχεία - εστιατόρια	5.421,8	161.152,4	164.959,0
Μερίδιο κλάδου στο σύνολο	6,53%	2,67%	2,64%
Σύνολο κλάδων	96.851,9	6.941.470,6	7.194.183,6
2000 Ξενοδοχεία - εστιατόρια	6.658,5	183.169,0	187.552,6
Σύνολο κλάδων	6,87%	2,64%	2,61%
Σύνολο κλάδων	116.587,5	7.396.117,0	7.689.250,2
2004 Ξενοδοχεία - εστιατόρια	8.821,9	181.915,4	186.257,7
Σύνολο κλάδων	7,57%	2,46%	2,42%

Πηγή: Βάση Δεδομένων Eurostat, 2006. Επεξεργασία Συμβούλου Υποστήριξης.

Δυναμικότητα Τουριστικού Τομέα

Σύμφωνα με τα πρόσφατα στοιχεία της ΕΣΥΕ (Στατιστική Τουρισμού, 2005) στην Ελλάδα λειτούργησαν το 2005 9.036 ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα και 341 οργανωμένες κατασκηνώσεις (campings). Επιπλέον, στις περισσότερες τουριστικές περιοχές υπάρχει σημαντικός αριθμός ενοικιαζομένων δωματίων, που φέρουν το ειδικό σήμα λειτουργίας του Ε.Ο.Τ. Τα περισσότερα από τα τουριστικά καταλύματα έχουν ανακαινιστεί και εκσυγχρονιστεί πρόσφατα και διαθέτουν σύγχρονες εγκαταστάσεις υψηλών προδιαγραφών:

ΠΙΝΑΚΑΣ Π22: ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ, ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Ε.Ε. (ΕΚ. €)

		Ελλάδα	ΕΕ15	ΕΕ25
1990	Μονάδες	6.713	191.469	
	Κλίνες	438.355	7.833.987	
	Μέσο Μέγεθος	65	41	
1995	Μονάδες	7.754	189.980	195.922
	Κλίνες	557.188	8.615.733	9.163.551
	Μέσο Μέγεθος	72	45	47
2000	Μονάδες	8.342	192.867	202.806
	Κλίνες	607.614	9.635.271	10.356.059
	Μέσο Μέγεθος	73	50	51
2004	Μονάδες	8.899	189.582	201.066
	Κλίνες	668.271	9.952.275	10.783.463
	Μέσο Μέγεθος	75	52	54

Πηγή: Βάση Δεδομένων Eurostat, 2006. Επεξεργασία Συμβούλου Υποστήριξης.

Μεταξύ 2000-2005 παρατηρείται αύξηση του αριθμού των ξενοδοχειακών και συναφών μονάδων κατά 8,4%, ενώ η συνολική μεταβολή για την περίοδο 1990-2005 είναι της τάξης του 25,8%. Αντίθετα, ο αριθμός των οργανωμένων κατασκηνώσεων εμφανίζεται ελαφρά μειωμένος κατά 2,6% την περίοδο 2000-2005, ενώ η συνολική μεταβολή για την 15ετία είναι θετική και ανέρχεται στο 7,9%. Σε επίπεδο Ε.Ε. (25) το μερίδιο της χώρας στο συνολικό αριθμό ξενοδοχειακών μονάδων και συναφών καταλυμάτων το 2004 ανήλθε στο 4,4% από 4,1% που ήταν το 2000.

Ως προς την κατηγορία των ξενοδοχειακών καταλυμάτων στην Ελλάδα κυριαρχεί η Γ΄ τάξη (2 αστέρων σύμφωνα με τη νέα κατάταξη των ξενοδοχειακών καταλυμάτων) η οποία αντιπροσωπεύει το 50% του αριθμού των μονάδων. Ακολουθεί η Β΄ τάξη (3 αστέρων) με ποσοστό 18,9% των μονάδων, ενώ στην τελευταία τάξη (Δ-Ε τάξη ή 1 αστέρα) ανήκει το 19,1% των ξενοδοχειακών μονάδων. Οι ξενοδοχειακές μονάδες Α΄ τάξης και Πολυτελείας (5 και 4 αστέρων) αντιστοιχούν μόλις στο 12,1% του συνόλου.

Εκτός από τα πάσης φύσεως καταλύματα, η εγχώρια τουριστική προσφορά υποστηρίζεται από ένα κύκλωμα υποκλάδων αποκλειστικής παραγωγής και διάθεσης τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών με τα ακόλουθα μεγέθη (προσεγγίσεις): 4.850 Τουριστικά γραφεία, 750 Τουριστικές επιχειρήσεις οδικών μεταφορών, 1.500 Γραφεία ενοικίασης αυτοκινήτων Ι.Χ. χωρίς οδηγό, 200 Ναυλομεσιτικά γραφεία για την αντιπροσώπηση περισσότερων από 4.500 σκαφών αναψυχής, 10.500 Εμπορικές επιχειρήσεις αναμνηστικών πάσης φύσεως, 2.000 Διπλωματούχοι ξεναγοί ως ατομικοί επαγγελματίες, ενώ υπάρχουν και 30.000 περίπου επιχειρήσεις εστίασης – καφετέριες- διασκέδασης, που εξυπηρετούν έμμεσα την εγχώρια τουριστική προσφορά.

Στο αναφερόμενο κύκλωμα τουριστικής παραγωγής θα πρέπει τέλος να συνυπολογιστούν τα εποχικά προσφερόμενα αγαθά και υπηρεσίες από ένα πλήθος επιχειρήσεων σε διάφορους τομείς, μη αποκλειστικής τουριστικής παραγωγής, όπως, Τράπεζες, Οδικές, Θαλάσσιες και Αεροπορικές Μεταφορές, Ταχυδρομικές και Ιατρικές Υπηρεσίες, Πρατήρια Καυσίμων, Καταστήματα Τροφίμων και λοιπών καταναλωτικών αγαθών, Υπηρεσίες Αεροδρομίων, Λιμένων και Σταθμών και πίσω από αυτές το σύνολο σχεδόν των κλάδων μεταποιητικής παραγωγής καταναλωτικών αγαθών καθώς και ένα σημαντικό μέρος των κλάδων παραγωγής κεφαλαιουχικών προϊόντων.

Ειδικές μορφές τουρισμού

Εκτός των αναφερομένων, την ετήσια τουριστική κατανάλωση υποστηρίζει η παραγωγή από μια πληθώρα εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής-ανωδομής όπως Συνεδριακά Κέντρα, αίθουσες συνεδρίων μικρότερων μεγεθών, Κέντρα Θαλασσοθεραπείας, γήπεδα γκολφ, Καζίνο και ένας σημαντικός αριθμός από Μαρίνες, χιονοδρομικά κέντρα, Ιαματικές Πηγές και τόπους τουριστικής επίσκεψης που συμπληρώνουν την εικόνα της τουριστικής προσφοράς στην Ελλάδα. Παρά το ότι υπάρχει πολύ μεγάλη ανεπάρκεια αξιόπιστων στατιστικών στοιχείων για τους τομείς αυτούς, ενδεικτικά παρατίθενται στοιχεία για τρεις από τους τομείς στους οποίους εκτιμάται ότι η Ελλάδα διαθέτει ισχυρό συγκριτικό πλεονέκτημα και οι οποίοι ενέχουν ιδιαίτερα σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης κατά την επόμενη χρονική περίοδο, τον τουρισμό κρουαζιέρας, τον θαλάσσιο / ναυταθλητικό τουρισμό σκαφών αναψυχής (ιστιοπλοΐας, yachting κλπ) και τον συνεδριακό τουρισμό.

Σε ότι αφορά στον τουρισμό κρουαζιέρας, με βάση στοιχεία που παρουσίασε ο Σύνδεσμος των Εν Ελλάδι Ταξιδιωτικών – Τουριστικών Γραφείων (ΗΑΤΤΑ) στο Forum «Ελλάδα : Διεθνής Κόμβος Κρουαζιέρας της Ανατολικής Μεσογείου» (Οκτώβριος 2006), ο χώρος της κρουαζιέρας από το 1980 γνωρίζει ανάπτυξη με μέσο ετήσιο ρυθμό 8,1% και περισσότεροι από 100 εκ. επιβάτες έχουν κάνει μια κρουαζιέρα άνω των δύο ημερών. Περισσότεροι από 14.000 Έλληνες πραγματοποιούν μια κρουαζιέρα, ετησίως, σε μια παγκόσμια αγορά η οποία το 2005 κυμάνθηκε στα 11,2 εκατ. Επιβάτες, σημειώνοντας αύξηση 6,9% σε σχέση με το 2004. Σύμφωνα με στοιχεία του Οργανισμού Λιμένος Πειραιώς, οι επιβάτες που έκαναν διακοπές με κρουαζιερόπλοια στη χώρα μας αναχωρώντας μόνο από το λιμάνι του Πειραιά ήταν το 2005 184.763 (αύξηση 20,7% σε σύγκριση με το 2004), ενώ όσοι πέρασαν «τράνζιτ» έφθασαν τους 635.090 εμφανίζοντας αύξηση 24,7% σε σχέση με το 2004. Πρακτικά, δηλαδή, μόλις δύο στους οκτώ τουρίστες που κάνουν κρουαζιέρα στα ελληνικά νησιά αναχωρούν από τον Πειραιά. Τα πλοία ξένων εταιρειών, δηλαδή, «οργώνουν» το Αιγαίο αλλά αποφεύγουν για συγκεκριμένους λόγους να χρησιμοποιήσουν τον Πειραιά ως λιμάνι-αφετηρία. Αιτία είναι ότι η χώρα μας δεν επιτρέπει κυκλικές κρουαζιέρες από τον Πειραιά ή άλλο ελληνικό λιμάνι (να αναχωρούν και να τερματίζουν σε αυτό) σε πλοία που δεν φέρουν ελληνική ή κοινοτική σημαία. Επειδή όμως η πλειονότητα των πλοίων έχουν υψωμένες σημαίες χωρών εκτός Ε.Ε., μπορούν απλώς να επισκέπτονται ελληνικούς προορισμούς.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π23. ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΕΠΙΒΑΤΩΝ ΑΚΤΟΠΛΟΪΑΣ ΚΑΙ ΚΡΟΥΑΖΙΕΡΟΠΛΟΙΩΝ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΒΑΤΩΝ	2002	2003	2004	ΕΤΗΣΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ (%)	2005	ΕΤΗΣΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ (%)
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ						
ΑΚΤΟΠΛΟΪΑΣ	7.593.359	8.008.139	7.554.200	-5,7%	7.820.450	3,5%
ΑΡΓΟΣΑΡΩΝΙΚΟΥ	3.532.414	3.705.130	3.605.074	-2,7%	3.664.313	1,6%
ΣΥΝΟΛΟ Εσωτερικού (Α)	11.125.773	11.713.269	11.159.274	-4,7%	11.484.763	2,9%
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ						
ΓΡΑΜΜΗΣ	50.122	46.104	95.195	106,5%	105.929	11,3%
ΚΡΟΥΑΖΙΕΡΑΣ	152.433	127.777	153.089	19,8%	184.763	20,7%
ΔΙΕΡΧΟΜΕΝΟΙ	469.528	649.458	509.268	-21,6%	635.090	24,7%
ΣΥΝΟΛΟ Εξωτερικού (Β)	672.083	823.339	757.552	-8,0%	925.782	22,2%
ΣΥΝΟΛΟ (Α)+(Β)	11.797.856	12.536.608	11.916.826	-4,9%	12.410.545	4,1%
ΚΙΝΗΣΗ ΠΟΡΘΜΕΙΟΥ (Γ)	8.168.496	8.397.292	8.339.053	-0,7%	7.977.880	-4,3%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΒΑΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ (Α)+(Β)+(Γ)	19.966.352	20.933.900	20.255.879	-3,2%	20.388.425	0,6%

Πηγή : ΟΛΠ

Σε ότι αφορά στον θαλάσσιο / ναυταθλητικό τουρισμό σκαφών αναψυχής, η τρέχουσα δυναμικότητα των τουριστικών λιμένων παρουσιάζεται στον πίνακα που ακολουθεί.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π24: ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΕΛΛΙΜΕΝΙΣΜΟΥ ΣΚΑΦΩΝ

		Αρ. εγκαταστάσεων	Θέσεις ελλιμενισμού
Τουριστικοί λιμένες (μαρίνες)	Χωροθετημένοι	49	13.824
	Σε λειτουργία	22	7.818
Καταφύγια - αγκυροβόλια	Χωροθετημένα	57	3.554
	Σε λειτουργία	21	1.353
Ξενοδοχειακοί τουριστικοί λιμένες	Χωροθετημένοι	7	241
	Σε λειτουργία	7	241
Σύνολο	Χωροθετημένα	113	17.619
	Σε λειτουργία	50	9.412

Πηγή: Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης, Δ/ση Τουριστικών Λιμένων, 2006.

Σε ότι τέλος αφορά στο συνεδριακό τουρισμό, η Ελλάδα κατέχει χαμηλή θέση στη διεθνή κατάταξη (22^η θέση το 2005). Το 2005 πραγματοποιήθηκαν σε όλες τις χώρες, με βάση τα στοιχεία που συγκεντρώνει το International Congress and Convention Association) 5.283 διεθνή συνέδρια, εκ των οποίων η Ελλάδα προσέλκυσε 94, αριθμό διπλάσιο από τον αντίστοιχο του 1996. Η μέση διάρκεια παραμονής των συνέδρων είναι περίπου 4 ημέρες και η ανά συνέδριο κατανάλωση ξεπερνά τα 2.000 δολάρια. Κατά το 2005 φιλοξενήθηκαν στη χώρα μας 78.347 σύνεδροι, που συμμετείχαν στα 94 συνέδρια διεθνών ενώσεων που διοργανώθηκαν στην Ελλάδα και απέφεραν έσοδα 165 εκ. Ευρώ (το 2,2% του συνόλου παγκοσμίως). Η υπάρχουσα υποδομή σε οργανωμένους χώρους συνεδρίων αναπτύσσεται συνεχώς, ανταποκρινόμενη στο δυναμισμό και τις προοπτικές του τομέα. Η υποδομή αυτή εντοπίζεται κυρίως στα ξενοδοχεία, τα οποία διαθέτουν γενικά αξιόλογη, μέσης δυναμικότητας (500-1.500 ατόμων) συνεδριακή υποδομή και λιγότερο σε οργανωμένους και αυτοτελείς συνεδριακούς χώρους.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π25: ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ ΑΝΑ ΧΩΡΑ

Θέση	Χώρα	1996	1999	2002	2003	2004	2005
1	ΗΠΑ	360	396	444	445	435	376
2	Γερμανία	199	254	267	264	323	320
3	Ισπανία	139	185	265	273	304	275
4	Βρετανία	203	248	258	271	242	270
5	Γαλλία	196	220	217	218	267	240
10	Ελβετία	80	78	141	147	134	151
15	Σιγκαπούρη	33	47	61	78	105	125
20	Ουγγαρία	89	64	76	75	94	97
21	Κίνα	49	44	41	40	89	95
22	Ελλάδα	44	69	103	78	99	94
23	Βέλγιο	75	67	101	79	99	92
28	Τουρκία	29	41	46	53	59	68

Πηγή : *International Congress and Convention Association, 2006*

Εξέλιξη αριθμού τουριστικών κλινών

Κατά την περίοδο 1990-2005 στην Ελλάδα αυξάνονταν συνεχώς οι υποδομές υποδοχής τουριστών. Έτσι, ο αριθμός των κλινών που λειτούργησαν κατά το έτος 2005 στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα (πλην campings) ανήλθε σε 682.050¹². Το μέγεθος αυτό είναι αυξημένο κατά 12,36% σε σχέση με το 2000, ενώ ο καταγραφόμενος μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής της περιόδου 1990-2005 είναι της τάξης του 3%. Η διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων από τη χώρα συνέβαλε σημαντικά στην αύξηση του αριθμού των τουριστικών κλινών κατά την προαναφερόμενη περίοδο. Όσον αφορά στο μερίδιο της χώρας στο συνολικό ξενοδοχειακό δυναμικό των χωρών της Ε.Ε. ως προς τις τουριστικές κλίνες, σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat για το πιο πρόσφατο διαθέσιμο έτος (2004) παρατηρείται ελαφρά αύξηση της εθνικής συμμετοχής από 6,08% το 1995 σε 6,20% το 2004. Επιπρόσθετα προς τις ξενοδοχειακές μονάδες, στην Ελλάδα διατίθενται περί τις 600.000 κλίνες σε ενοικιαζόμενα δωμάτια. Όσον αφορά τις θέσεις σε οργανωμένες κατασκηνώσεις, αυτές ανήλθαν το 2004 σε 92.677, μειωμένες κατά 3,29% σε σχέση με το 2000.

Στον Πίνακα παρουσιάζεται η εξέλιξη των αφίξεων αλλοδαπών τουριστών και της ξενοδοχειακής υποδομής (σε κλίνες) στην Ελλάδα και σε βασικές ανταγωνίστριες χώρες κατά την περίοδο 1990-2000. Από την εξέταση του Πίνακα ξεχωρίζει η εντυπωσιακή αύξηση των υποδομών φιλοξενίας τουριστών στην Τουρκία και στην Αίγυπτο. Ιδιαίτερα η Τουρκία πλησιάζει σε δυναμικότητα την Ελλάδα, ενώ αποτυπώνεται και η δυναμική της στον αριθμό των αφίξεων τουριστών, που ήδη από το 2004 έχουν ξεπεράσει τις αντίστοιχες στην Ελλάδα¹³.

¹² ΕΣΥΕ, Στατιστική Τουρισμού, 2005.

¹³ Στις Εκθέσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού εκτιμάται πως στην Ελλάδα οι αφίξεις τουριστών το 2004 ήταν περίπου 14 εκατ., ενώ για την Τουρκία ανήλθαν σε 16,8 εκατ.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π26: ΑΦΙΞΕΙΣ / ΚΛΙΝΕΣ

ΕΤΟΣ	ΙΣΠΑΝΙΑ		ΤΟΥΡΚΙΑ		ΚΥΠΡΟΣ		ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ		ΑΙΓΥΠΤΟΣ		ΕΛΛΑΔΑ	
	Αφίξεις	Κλίνες	Αφίξεις	Κλίνες	Αφίξεις	Κλίνες	Αφίξεις	Κλίνες	Αφίξεις	Κλίνες	Αφίξεις	Κλίνες
1990	37.441	929.533	4.799	164.980	1.561	51.774	8.020	179.337	2.411	101.469	8.873	438.355
1991	38.539	972.808	5.158	192.386	1.385	56.859	8.657	188.501	2.112	105.690	8.036	459.297
1992	39.638	998.816	6.549	212.902	1.991	62.986	8.884	190.892	2.944	109.820	9.331	475.799
1993	40.085	1.009.241	5.904	228.641	1.841	67.494	8.434	198.862	2.291	116.531	9.413	486.439
1994	43.232	1.132.350	6.033	258.580	2.069	74.846	9.169	202.442	2.356	120.854	10.642	508.505
1995	34.920	1.074.017	7.083	280.463	2.100	77.259	9.511	204.051	2.871	128.957	10.130	533.812
1996	36.221	1.087.529	7.966	301.524	1.950	83.537	9.730	208.205	3.528	140.741	9.233	548.785
1997	39.553	1.102.424	9.040	313.298	2.088	83.288	10.172	211.315	3.656	150.986	10.070	561.068
1998	43.396	1.121.217	8.960	314.215	2.223	85.161	11.295	215.572	3.213	166.817	10.916	576.876
1999	46.776	1.282.013	6.893	319.313	2.434	84.173	11.632	216.828	4.490	187.284	12.164	584.973
2000	48.201	1.215.290	10.428	404.300	2.686	85.303	12.096	222.958	5.506	213.898	13.096	593.990
Δ 00/90	28,74%	30,74%	117,30%	145,06%	72,07%	64,76%	50,82%	24,32%	128,37%	110,80%	47,59%	35,50%
ΜΕΡΜ 00/90	2,56%	2,72%	8,07%	9,38%	5,58%	5,12%	4,19%	2,20%	8,61%	7,74%	3,97%	3,08%

Πηγές: Andersen (2002), ΕΣΥΕ/ΕΟΤ (2003), WTO (2002), Ένωση Ξενοδόχων Ισπανίας (2002), ΤΥΔ (2002), ΚΟΤ (2002), Γενική Διεύθυνση Τουρισμού Πορτογαλίας (2002), Ένωση Ξενοδόχων Αιγύπτου (2002), ΞΕΕ (2002). Οι Αφίξεις (σε .000ς) αναφέρονται στον συνολικό αριθμό αφίξεων αλλοδαπών στην χώρα.

Μέσο μέγεθος ξενοδοχειακών μονάδων

Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία (ΕΣΥΕ, Στατιστική Τουρισμού, 2005) το μέσο μέγεθος των ξενοδοχειακών μονάδων στην Ελλάδα ανέρχεται σε 75 κλίνες, έναντι 54 στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ειδικότερα, το μέσο μέγεθος των μονάδων 5 αστέρων ανέρχεται σε 367 κλίνες, των 4 αστέρων σε 183 κλίνες, των 3 αστέρων σε 93 κλίνες και των 2 αστέρων σε 52 κλίνες:

ΠΙΝΑΚΑΣ Π27: ΜΕΣΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΜΟΝΑΔΩΝ

Κατηγορία	Μέσο μέγεθος ξενοδοχειακών μονάδων (σε αριθμό κλινών)					
	ΙΣΠΑΝΙΑ	ΤΟΥΡΚΙΑ	ΚΥΠΡΟΣ	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	ΑΙΓΥΠΤΟΣ	ΕΛΛΑΔΑ ¹⁴
5*	355	607	456	482	347	435
4*	318	283	239	277	301	189
3*	218	170	116	155	187	97
2*	77	86	66	108	102	52
1*	49	88	47	78	73	62 ¹⁵
ΣΥΝΟΛΟ	156	185	146	204	217	74

Πηγές: Ένωση Ξενοδόχων Ισπανίας (2002), ΤΥΔ (2002), ΚΟΤ (2002), Γενική Διεύθυνση Τουρισμού Πορτογαλίας (2002), Ένωση Ξενοδόχων Αιγύπτου (2002), ΞΕΕ (2002).

Παρατηρείται ότι στις άμεσα ανταγωνίστριες χώρες το μέσο μέγεθος των ξενοδοχειακών

¹⁴ Η αντιστοίχιση των ξενοδοχειακών τάξεων στην Ελλάδα έγινε βάσει της αντιστοιχίας που έχει πρόσφατα υιοθετηθεί για την κατάταξη των ξενοδοχειακών μονάδων με το σύστημα των αστέρων.

¹⁵ Περιλαμβάνονται τα ξενοδοχεία Δ' και Ε' τάξεως.

μονάδων που λειτουργούν είναι πολύ μεγαλύτερο από αυτό που παρουσιάζεται στον ελληνικό χώρο σε όλες τις κατηγορίες ξενοδοχείων.

Πληρότητα ξενοδοχειακών κλινών κατά μήνα (2004)

Κατά το τελευταίο διαθέσιμο έτος (2005) η πληρότητα των ξενοδοχειακών καταλυμάτων (πλην κάμπινγκ) σημείωσε αύξηση κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες, φτάνοντας στο 58,6% για το σύνολο του έτους¹⁶. Τα υψηλότερα ποσοστά πληρότητας εμφάνισαν οι μονάδες της Κρήτης, των Ιονίων Νήσων (78,5% αμφότερες) και του Νοτίου Αιγαίου (73,5%). Αντίθετα, οι χαμηλότερες πληρότητες σημειώθηκαν στις μονάδες της Δυτικής Μακεδονίας (33,1%) και της Στερεάς Ελλάδας (36,1%). Τα ποσοστά πληρότητας των ξενοδοχειακών κλινών ανά μήνα αντανακλούν την έντονη εποχικότητα των τουριστικών δραστηριοτήτων στην Ελλάδα. Οι μήνες αιχμής είναι οι μήνες του χρόνου από τον Ιούνιο έως και τον Σεπτέμβριο, με την κορύφωση να εμφανίζεται κατά τον μήνα Αύγουστο, οπότε και η πληρότητα υπερβαίνει το 80%¹⁷. Κατά τους μήνες Μάιο και Οκτώβριο η πληρότητα κινείται γύρω στο 50%, ενώ τον υπόλοιπο χρόνο κυμαίνεται γύρω στο 30%.

Η προτίμηση των τουριστών δείχνει ότι η Ελλάδα έχει τοποθετηθεί στη διεθνή τουριστική αγορά ως χώρα καλοκαιρινών διακοπών. Συνέπεια αυτής της εποχικής διάρθρωσης της ζήτησης είναι τα ξενοδοχεία να λειτουργούν μόνο συγκεκριμένους μήνες τον χρόνο. Η συντριπτική πλειονότητα των ελληνικών ξενοδοχείων λειτουργεί εποχικά, σε ποσοστό 72%. Το 25% λειτουργεί για επτά μήνες και το 20% για έξι μήνες. Κατά μέσο όρο, το ελληνικό ξενοδοχείο λειτουργεί 7,5 μήνες το χρόνο, που αντιστοιχεί ακριβώς στο διάστημα Απριλίου-Οκτωβρίου της μεγάλης αλλοδαπής ζήτησης.

Απασχόληση

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat (Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, 2005) στην Ελλάδα απασχολούνται ετησίως περί τις 304.000 άτομα στον κλάδο των ξενοδοχείων και των εστιατορίων (6,9% της συνολικής απασχόλησης της χώρας). Ο αριθμός των απασχολούμενων στον κλάδο αντιπροσωπεύει το 3,7% της συνολικής απασχόλησης του κλάδου στην Ε.Ε. 24 (δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για το Λουξεμβούργο), όταν το μερίδιο του συνόλου του εργατικού δυναμικού της χώρας είναι 2,2%. Η απασχόληση στον κλάδο κατανέμεται ανάλογα με τη σχέση εργασίας ως εξής: το 58,6% εργάζονται ως μισθωτοί, το 31,2% ως αυτοαπασχολούμενοι και το υπόλοιπο 10,2% είναι μέλη της οικογένειας. Επιπλέον, το 92,8% στον κλάδο έχουν πλήρη απασχόληση και το υπόλοιπο 7,2% εργάζονται με καθεστώς μερικής απασχόλησης. Στην απασχόληση αυτή θα πρέπει επιπλέον να συνυπολογιστεί και η απασχόληση σε κλάδους που σχετίζονται έμμεσα με τις τουριστικές δραστηριότητες. Σε σχετική Έρευνα του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ) (2003), ο υπολογισμός των θέσεων έμμεσης απασχόλησης για το έτος 2000 έδωσε τα ακόλουθα αποτελέσματα:

¹⁶ Πηγή: ΕΣΥΕ, Δελτίο Τύπου 5/7/2006.

¹⁷ Πηγή : ΕΣΥΕ, Στατιστική Τουρισμού, 2004.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π28: ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Άμεση Πλήρης Απασχόληση (ΑΠΑ)	Ξενοδοχειακά Καταλύματα	96.759
	Βοηθητικά Καταλύματα	24.895
	Επιχειρηματίες Κλάδου Καταλυμάτων	49.711
	Πρακτορεία	19.305
	Οδικές Μεταφορές	7.462
	Αεροπορικές Μεταφορές	12.136
	Θαλάσσιες Μεταφορές	9.600
	Λοιπές Τουριστικές Επιχειρήσεις	35.440
	Σύνολο ΑΠΑ	255.308
Άμεση Μερική Απασχόληση (ΑΜΑ)	ΑΜΑ = ΑΠΑ * 35%	89.358
Έμμεση Απασχόληση (ΕΑ)	ΕΑ / ΑΠΑ = 1 / 0,55	464.196
Γενικό Σύνολο	ΑΠΑ + ΑΜΑ + ΕΑ	808.862

Πηγή: ΣΕΤΕ, 2003

Σε συνδυασμό με τα στοιχεία της Eurostat για το 2005, μπορεί να εκτιμηθεί ότι το εργατικό δυναμικό που σχετίζεται άμεσα ή έμμεσα με τον τουριστικό κλάδο ανέρχεται σε 850.000 περίπου. Επειδή όμως αρκετές από αυτές τις θέσεις απασχόλησης είναι εποχικές, μπορεί να ειπωθεί πως το συνολικό μέγεθος θέσεων εργασίας πλήρους απασχόλησης που σχετίζεται με τον τουρισμό στην Ελλάδα φτάνει τις 700.000. Σε σχέση με το 2000, ο αριθμός των απασχολούμενων του κλάδου εμφανίζεται αυξημένος κατά 11,36%, χωρίς όμως το ποσοστό που αντιστοιχεί στο σύνολο του εργατικού δυναμικού να διαφοροποιείται ουσιαστικά. Αντίθετα, σημαντική διαφορά εντοπίζεται σε σχέση με το 1993, μιας και τότε το ποσοστό που αντιστοιχούσε στην απασχόληση του κλάδου στο σύνολο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού ήταν 5,46%. Έκτοτε παρατηρείται στροφή της απασχόλησης προς τον κλάδο, ο οποίος για τη περίοδο 1993-2005 εμφανίζει μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής ύψους 3,42%. Οι εργαζόμενοι του κλάδου είναι ως επί το πλείστον νέοι άνθρωποι μέχρι 35 ετών (ποσοστό 46,05%), ενώ ακολουθεί η ηλικιακή ομάδα 35-44 ετών με ποσοστό 25%.¹⁸ Το φαινόμενο αυτό θα μπορούσε να εξηγηθεί από το γεγονός ότι ο τουρισμός είναι μια έντονα εποχική δραστηριότητα που ευνοεί τη μερική απασχόληση, καθώς επίσης και το γεγονός ότι οι απαιτήσεις σε προσόντα του εργατικού δυναμικού είναι μικρές, για το μεγαλύτερο μέρος των προσφερόμενων θέσεων εργασίας. Τα χαρακτηριστικά αυτά της αγοράς εργασίας στον τομέα εξυπηρετούν καλύτερα τις νεαρές ηλικιακές ομάδες του πληθυσμού που διαθέτουν μικρή εμπειρία και εξειδίκευση και ζητούν ευκαιριακή απασχόληση. Οι προηγούμενες εκτιμήσεις τεκμηριώνονται και από την εξέταση των χαρακτηριστικών του μορφωτικού και εκπαιδευτικού επιπέδου των απασχολούμενων του κλάδου, όπου κυριαρχούν απόφοιτοι της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, σε ποσοστά που υπερβαίνουν σημαντικά τα αντίστοιχα ποσοστά για το σύνολο της οικονομίας, ενώ αντίστοιχα το ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ανέρχονται μόλις στο ένα τρίτο αυτού που παρατηρείται στο σύνολο της οικονομίας. Είναι φανερό ότι στον τουριστικό κλάδο απασχολούνται άτομα με μέσο ή χαμηλό επίπεδο μόρφωσης και σαφώς όχι τόσο εξειδικευμένα, όσο στο σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων. Το εργατικό δυναμικό του τουρισμού με επίπεδο εκπαίδευσης ανώτερες ή ανώτατες σπουδές αντιστοιχεί μόλις στο 6,91% του συνόλου των

¹⁸ Πηγή : Eurostat, 2004.

απασχολουμένων στον κλάδο, όταν το αντίστοιχο μερίδιο στο σύνολο του εργατικού δυναμικού στην οικονομία είναι 23,57%.

Τουριστική κίνηση (αφίξεις – διανυκτερεύσεις)

Κατά την περίοδο 1990-2000 διατηρήθηκαν θετικοί ρυθμοί μεταβολής της τουριστικής κίνησης. Ωστόσο, οι ρυθμοί αυτοί ήταν φθίνοντες και στην περίοδο 2000-04 σημειώθηκε συρρίκνωση της τουριστικής κίνησης. Συγκεκριμένα, οι αφίξεις των αλλοδαπών τουριστών στα ξενοδοχειακά και συναφή καταλύματα το 2004 έφτασαν τις 6.313.228 σημειώνοντας μείωση σε σχέση με το 2000 της τάξης του 18,72%. Κατά το ίδιο χρονικό διάστημα, παρατηρούνται οι ίδιες τάσεις και στην εσωτερική τουριστική κίνηση, με μικρότερη ωστόσο ένταση. Συγκεκριμένα, οι αφίξεις ημεδαπών στα ξενοδοχειακά και συναφή καταλύματα το 2004 έφτασαν τις 5.567.107, καταγράφοντας μείωση 4,62% σε σχέση με το 2000. Έτσι, ο συνολικός αριθμός αφίξεων το 2004 ανήλθε σε 11.880.335 παρουσιάζοντας πτώση 12,67% σε σχέση με το 2000. Κατά το ίδιο διάστημα στην Ε.Ε. ο συνολικός αριθμός των αφίξεων παρουσίασε αύξηση κατά 3,37%¹⁹. Το μερίδιο που κατέχει η χώρα στις αφίξεις αλλοδαπών σε σχέση με το συνολικό μέγεθος της Ευρωπαϊκής Ένωσης 24 κρατών (δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για την Ιρλανδία) ανέρχεται στο 3,39% των συνολικών αφίξεων αλλοδαπών τουριστών σε ξενοδοχειακά και ομοειδή καταλύματα.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π29 ΣΥΓΚΡΙΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΟΣ - Ε.Ε., 2004

	Ελλάδα	ΕΕ24 ²⁰
Αφίξεις	6.313.228	186.320.608
Διανυκτερεύσεις	38.309.783	612.847.491
Μέση διάρκεια παραμονής	6	3

Πηγή: Βάση Δεδομένων Eurostat, 2006. Επεξεργασία Συμβούλου Υποστήριξης

Σύμφωνα με το πρόσφατο δελτίο τύπου της ΕΣΥΕ (5/7/06), κατά το 2005 σημειώθηκε σημαντική θετική μεταβολή στις αφίξεις τουριστών στα πάσης φύσεως καταλύματα πλην κάμπινγκ. Συγκεκριμένα, οι αφίξεις τουριστών ανήλθαν στις 13.075.771, σημειώνοντας μεταβολή της τάξης του 10,06% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Όσον αφορά την εξέλιξη των διανυκτερεύσεων, όπως είναι αναμενόμενο, οι τάσεις που διαμορφώνονται για τις αφίξεις επιβεβαιώνονται και σε αυτό το μέγεθος. Συγκεκριμένα, οι διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στα ξενοδοχειακά και συναφή καταλύματα το 2004 ανήλθαν σε 38.309.783, μειωμένες κατά 17,10% σε σχέση με το 2000. Παράλληλα, οι διανυκτερεύσεις ημεδαπών στα ξενοδοχειακά και συναφή καταλύματα το ίδιο έτος ανήλθαν σε 13.280.010 παρουσιάζοντας μείωση 9,21% σε σχέση με το 2000. Συνολικά οι διανυκτερεύσεις το 2004 ανήλθαν σε 51.589.793, αντιστοιχώντας στο 3,72% των συνολικών διανυκτερεύσεων στις χώρες της Ε.Ε. Το 2005 οι διανυκτερεύσεις ακολούθησαν την πορεία των αφίξεων και σημείωσαν αύξηση κατά 4,71% φθάνοντας τις 54.017.256. Ο μεγαλύτερος αριθμός αφιχθέντων αλλοδαπών τουριστών στα ξενοδοχεία και τα ομοειδή καταλύματα το 2005 προήλθε από την Γερμανία (ποσοστό 16,1%). Ακολούθησε το Ηνωμένο Βασίλειο με ποσοστό 14,9% και κατόπιν η Ιταλία με 8,6%. Άλλες σημαντικές χώρες προέλευσης τουριστών για την Ελλάδα ήταν η Γαλλία (8,5%), οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (8,1%), οι Σκανδιναβικές χώρες (Σουηδία, Νορβηγία, Φινλανδία, Δανία με 7,1%), και η Ολλανδία (4,0%). Όσον αφορά τις διανυκτερεύσεις σε

¹⁹ Η επίδοση αυτή αφορά 23 κράτη μέλη και δεν περιλαμβάνει τις χώρες Ιρλανδία και Μάλτα, καθότι τα στοιχεία τους δεν ήταν διαθέσιμα.

²⁰ Δεν περιλαμβάνεται η Ιρλανδία.

αυτές τις μονάδες το μεγαλύτερο μερίδιο διατηρούν πάλι οι Γερμανοί με 22,7% επί του συνόλου. Ακολουθούν πολίτες του Ηνωμένου Βασιλείου με 19,0%, Σκανδιναβοί 8,8%, Ιταλοί 7,3%, Γάλλοι 6,7%, Ολλανδοί 5,1% και Αυστριακοί 3,6%. Ο μεγαλύτερος όγκος τουριστών προτιμά την νησιωτική Ελλάδα. Συγκεκριμένα, το 2005 το ποσοστό των διανυκτερεύσεων πάσης φύσεως τουριστών στα συλλογικά καταλύματα σε νησιωτικό Νομό (Αιγαίο, Κρήτη και Ιόνια Νησιά) έφτασε το 70,9% επί του συνόλου των διανυκτερεύσεων. Η Περιφέρεια Κρήτης συγκέντρωσε το μεγαλύτερο μερίδιο, με ποσοστό 28,3%. Το γεγονός αυτό εξηγείται άμεσα από τον τρόπο προβολής και προώθησης του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, το οποίο συνυφάνεται άμεσα με τη φυσική ομορφιά των ελληνικών νησιών. Σημαντικό είναι, επίσης, το μερίδιο που έχει η Αττική (9,8%), το οποίο όμως δεν προκύπτει μονοδιάστατα από την εκμετάλλευση των φυσικών καλλονών της, αλλά και από την ευρύτερη πολιτιστική και οικονομική δραστηριότητα που λαμβάνει χώρα στην Πρωτεύουσα.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π30: ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ, 2005

Περιφέρεια	Ξενοδοχεία και ομοειδή	Κάμπινγκ και λοιπά συλλογικά	Σύνολο
A. Μακεδονία - Θράκη	456.756	35.544	492.300
Κεντρική Μακεδονία	2.900.877	70.588	2.971.465
Δυτική Μακεδονία	42.885	0	42.885
Θεσσαλία	684.338	29.525	713.863
Ήπειρος	145.116	43.467	188.583
Ιόνια Νησιά	5.966.265	84.791	6.051.056
Δυτική Ελλάδα	538.643	63.365	602.008
Στερεά Ελλάδα	492.085	41.188	533.273
Πελοπόννησος	1.033.282	207.959	1.241.241
Αττική	3.957.594	47.834	4.005.428
Βόρειο Αιγαίο	1.049.214	0	1.049.214
Νότιο Αιγαίο	11.278.295	30.505	11.308.800
Κρήτη	11.529.448	4.790	11.534.238
Σύνολο	40.074.798	659.556	40.734.354

Πηγή: ΕΣΥΕ, Δελτίο Τύπου 5/7/2006.

Μια σημαντική διαπίστωση που προκύπτει από την ανάλυση των παραπάνω στοιχείων, είναι ότι ακόμα και τη χρονιά διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων, στην Ελλάδα ο αριθμός των αφίξεων από το εξωτερικό μειώθηκε, παρά το ότι το 2004 ήταν συνολικά, σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (ΠΟΤ), το καλύτερο τουριστικό έτος (με αύξηση της τάξης του 10% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά). Λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων σημειώθηκαν βεβαίως υψηλά ποσοστά πληρότητας των ξενοδοχειακών κλινών στην περιοχή της Πρωτεύουσας, και σε μικρότερο βαθμό στην Θεσσαλονίκη, τις οποίες εκμεταλλεύτηκαν σε σημαντικό βαθμό οι επιχειρηματίες του κλάδου αποκομίζοντας σημαντικά υψηλότερα έσοδα απ' ό,τι άλλες χρονιές. Αντίθετα, στην υπόλοιπη χώρα η κατάσταση δεν ήταν ανάλογη, καθότι παρατηρήθηκε μείωση των διανυκτερεύσεων σε ποσοστό υψηλότερο του 5%, παρά το ότι οι προσφερόμενες τιμές στα καταλύματα όχι μόνο δεν αναπροσαρμόστηκαν στα μεγέθη του πληθωρισμού, αλλά παρατηρήθηκαν και μειώσεις, όπως σημειώνει το Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων στην Έκθεση του Μαΐου 2005. Παρόλα αυτά, σύμφωνα με τα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (ΠΟΤ), το 2004 οι συνολικές συναλλαγματικές εισπράξεις για την Ελλάδα από τον τουρισμό ανήλθαν σε 10.347,8 εκατ. Ευρώ, καταγράφοντας αύξηση 9,0% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Αυτού του είδους η αντίθεση τονίζει την ευκαιριακή προσέγγιση του τουριστικού κλάδου στη

χώρα.

Η υποχώρηση του επιπέδου της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής τουριστικής βιομηχανίας οφείλεται σε πολλούς λόγους. Ένας από αυτούς είναι και η είσοδος της Ελλάδας στην Ευρωζώνη, που, λόγω της ισχυρής ισοτιμίας του Ευρώ, κατέστησε την χώρα λιγότερο ελκυστική, από ανταγωνίστριες χώρες της Μεσογείου που σχετίζονται πιο πολύ με το δολάριο (Τουρκία, χώρες της Βόρειας Αφρικής, Μάλτα). Ωστόσο, η υιοθέτηση του Ευρώ δεν αποτελεί τον καθοριστικό παράγοντα για την απώλεια της ανταγωνιστικής ισχύος της χώρας στην τουριστική αγορά. Η Ελλάδα κατέχει τη 16^η θέση στη λίστα των πιο δημοφιλών τουριστικών προορισμών, με μερίδιο αγοράς για το 2003 ίσο με 2,03%²¹. Τις 5 πρώτες θέσεις ως προς τις αφίξεις αλλοδαπών τουριστών το 2004 κατέχουν η Γαλλία (9,8%), η Ισπανία (7,0%), οι Η.Π.Α. (6,0%), η Κίνα (5,5%) και η Ιταλία (4,9%). Γενικότερα, κατά την περίοδο 2000-2004 παρατηρούνται ιδιαίτερα καλές επιδόσεις για τις άμεσα ανταγωνίστριες προς την Ελλάδα χώρες, με εξαίρεση ίσως την Ιταλία.

Σε ότι αφορά στο 2005, από τα στοιχεία που αναφέρθηκαν προηγουμένως προκύπτει πως κατά το έτος αυτό σημειώθηκε ανάκαμψη της τουριστικής κίνησης. Στην εξέλιξη αυτή έχει συνέβαλε σημαντικά η έντονη δραστηριοποίηση της Πολιτείας στα θέματα της προβολής και προώθησης του Ελληνικού τουριστικού προϊόντος, τόσο στο εξωτερικό, όσο και στο εσωτερικό. Ωστόσο, για την ίδια χρονιά παρατηρήθηκε εντυπωσιακή αύξηση στις αφίξεις στη γειτονική Τουρκία που προσεγγίζει το 20,4%, συνεχίζοντας την αλματώδη αύξηση του μεριδίου της στην αγορά παροχής τουριστικών υπηρεσιών στην περιοχή της Νότιας Ευρώπης και της Μεσογείου²². Όσον αφορά τις προβλέψεις για το τρέχον έτος, η έκδοση UNWTO World Tourism Barometer του Παγκοσμίου Οργανισμού Τουρισμού αναφέρει πως παρά τη στασιμότητα που παρατηρείται στο τμήμα των εσόδων από ταξιδιωτικές εισπράξεις, η Ελλάδα συνεχίζει να καρπώνεται την επιτυχία της διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004. Κατά το πρώτο τρίμηνο του έτους ο αριθμός των συνεδρίων που είχαν προγραμματιστεί σημείωσαν σημαντική αύξηση σε σχέση με το 2005. Το Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ) εκτιμά πως οι αφίξεις στη χώρα το 2006 θα σημειώσουν αύξηση που θα κυμαίνεται μεταξύ 8% και 10%. Από την άλλη, οι συναλλαγματικές εισπράξεις υπολογίζεται πως θα επηρεαστούν αρνητικά από την εκτεταμένη εφαρμογή της πολιτικής τουριστικών πακέτων «all inclusive», καθώς και από την τάση μείωσης του μέσου αριθμού ημερών παραμονής.

Έσοδα από τον Τουρισμό

Έχει αποδειχθεί ότι το κόστος αποτελεί τον πιο σημαντικό προσδιοριστικό παράγοντα της επιλογής της Ελλάδας ως χώρας προορισμού, κυρίως όταν ο σκοπός του ταξιδιού αφορά την αναψυχή και τη διασκέδαση. Στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1990-2000 σημειώθηκε αύξηση της μέσης καταναλωτικής δαπάνης ανά άφιξη κατά 2,4 φορές σε σχέση με το ύψος που είχε το 1990²³. Κατά την ίδια αυτή περίοδο παρατηρείται επίσης σύγκλιση του ύψους της μέσης καταναλωτικής δαπάνης σε όλες τις ανταγωνίστριες χώρες κοντά στο ποσό των 700 δολαρίων ΗΠΑ ανά άφιξη, με μόνη εξαίρεση την Πορτογαλία που βρίσκεται σε αρκετά χαμηλότερα επίπεδα. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, οι ταξιδιωτικές εισπράξεις το 2005 ανήλθαν σε 11.037 εκατ. €, αυξημένες κατά 6,7% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Λαμβάνοντας υπόψη τον αριθμό των αφίξεων αλλοδαπών τουριστών το ίδιο έτος, η μέση δαπάνη ανά αλλοδαπό τουρίστα διαμορφώθηκε σε 767,03 € ανά τουρίστα, αυξημένη κατά 1,3% σε σχέση με το 2004.

²¹ Πηγή: Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού, 2005.

²² Στοιχεία από το UNWTO World Tourism Barometer, Vol. 4, No. 1.

²³ ΣΕΤΕ, 2003.

Ποιοτικά χαρακτηριστικά

Η βασική σύνθεση των πλεονεκτημάτων της χώρας παραμένει η ίδια. Η μεγάλη μάζα των επισκεπτών που στηρίζει τον τουρισμό έρχεται στην Ελλάδα για τα γεωκλιματικά χαρακτηριστικά της (ήλιο, θάλασσα, περιβάλλον), τη φιλοξενία και την αυθεντικότητα των ανθρώπων, διακινείται δηλαδή για παραθερισμό σε παραλιακές περιοχές και νησιά και μάλιστα διακινείται οργανωμένα. Στην εξυπηρέτηση αυτής της ζήτησης είναι στραμμένο το μεγαλύτερο τμήμα της ελληνικής τουριστικής προσφοράς, ενώ μικρά μόνο έως μηδαμινά τμήματα ζήτησης διακινούν οι νέες ή ειδικές ή εναλλακτικές μορφές τουρισμού, γεγονός που συνεπάγεται τον κίνδυνο εύκολης υποκατάστασης από άλλες χώρες. Τα διαφοροποιημένα συμπληρωματικά τουριστικά προϊόντα (αγροτουρισμός, χειμερινός τουρισμός, συνεδριακός τουρισμός, ιατρικός τουρισμός κλπ) έχουν κάνει την εμφάνισή τους μόνο τα τελευταία χρόνια, χωρίς να επηρεάσουν σημαντικά το συνολικά προσφερόμενο τουριστικό προϊόν.

Η πλειοψηφία των τουριστικών επιχειρήσεων χαρακτηρίζεται από μικρό ή μεσαίο μέγεθος, με αδυναμία αξιοποίησης οικονομιών κλίμακας και σκοπού, παραδοσιακές δομές οργάνωσης, δυσκολία προσαρμογής στα νέα τεχνολογικά δεδομένα και χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης-επιμόρφωσης ή επαρκούς επιχειρηματικής εμπειρίας. Το μικρό αυτό μέγεθος αποτελεί εμπόδιο τόσο στη μείωση του κόστους, όσο και στη βελτίωση των παρεχομένων υπηρεσιών.

Σημαντικό πλεονέκτημα του τομέα αποτελεί η αυξανόμενη συμμετοχή του εσωτερικού τουρισμού κατά τα τελευταία χρόνια, γεγονός που δίνει τη δυνατότητα περαιτέρω ανάπτυξης του και χρονικής κατανομής της ζήτησης. Από την άλλη πλευρά, η σημαντική μείωση του μεριδίου αμερικανών τουριστών, ειδικότερα μετά τον Σεπτέμβριο του 2001, συνεπάγεται την απώλεια υψηλού τουριστικού εισοδήματος αλλά και την αναγκαιότητα αναζήτησης νέων αγορών.

Βασικό χαρακτηριστικό του τομέα αποτελεί και η υψηλή γεωγραφική συγκέντρωση τουριστικής υποδομής σε συγκεκριμένες περιοχές της χώρας και κυρίως στη νησιωτική Ελλάδα, με συνέπεια την άνιση ανάπτυξη των τουριστικών υποδομών και ανωδομών. Επισημαίνεται, όμως, ότι παρά τα συνεχιζόμενα διαρθρωτικά της προβλήματα, η τουριστική δραστηριότητα, κυρίως των νησιωτικών και παραθαλασσίων περιοχών της χώρας, αποτελεί σημαντική πηγή οικονομικής ανάπτυξης, συμβάλει στη συγκράτηση του πληθυσμού, αλλά και στη δραστηριοποίηση παραγωγικών μονάδων που δρουν συμπληρωματικά με τον τουρισμό και γενικότερα στην ενδογενή περιφερειακή ανάπτυξη.

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών η ανταγωνιστικότητα του ελληνικού τουριστικού τομέα βρίσκεται αντιμέτωπη με μεγάλες απειλές, οι οποίες πηγάζουν κυρίως από αυξανόμενες διεθνείς ανταγωνιστικές πιέσεις. Η ικανότητα της ελληνικής οικονομίας να διαφοροποιήσει και να αναβαθμίσει τη θέση της στην παγκόσμια αγορά, εξαρτάται από την εκμετάλλευση των συγκριτικών της πλεονεκτημάτων, της πολιτιστικής της κληρονομιάς και του υψηλής ποιότητας φυσικού της περιβάλλοντος.

ΕΜΠΟΡΙΟ

Ο τομέας του Εμπορίου αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους τομείς οικονομικής δραστηριότητας στην χώρα, όπως αναδεικνύεται από τα βασικά οικονομικά μεγέθη που παρουσιάζονται στην Ετήσια Έκθεση Ελληνικού Εμπορίου 2005 που εκπόνησε η Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου (ΕΣΕΕ).

Απασχόληση

Ο τομέας του Εμπορίου έχει πολύ σημαντική συνεισφορά στην ενίσχυση της απασχόλησης στην ελληνική οικονομία. Κατά την περίοδο 1993-2005, ο τομέας αύξησε την απασχόλησή του κατά 33,1% που αντιστοιχεί σε περίπου 194.700, συμβάλλοντας έτσι κατά περίπου 30% στη συνολική αύξηση της απασχόλησης που σημειώθηκε στην χώρα κατά την περίοδο αυτή. Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΣΥΕ, το 2005 ο τομέας του εμπορίου απασχολούσε περίπου 782.200 άτομα, μέγεθος που αντιστοιχεί στο 17,9% της συνολικής απασχόλησης στην Ελληνική οικονομία, σημειώνοντας μικρή αύξηση σε σύγκριση με το 2004, όταν το αντίστοιχο ποσοστό συμμετοχής ήταν 17,3%. Το λιανικό εμπόριο συγκεντρώνει το 65,5% της απασχόλησης του τομέα, το χονδρικό εμπόριο το 19,2% και το εμπόριο και συντήρηση οχημάτων το 15,3%. Πάνω από το μισό των απασχολούμενων εργάζονται ως μισθωτοί (52,0%), το 28,7% είναι αυτοαπασχολούμενοι, το 12,1% εργάζεται ως εργοδότες και το υπόλοιπο 7,2% εργάζονται ως βοηθοί. Η αναλογία ανδρών / γυναικών στον τομέα είναι 60/40 και υπολείπεται κατά δύο ποσοστιαίες μονάδες από την αναλογία της συνολικής απασχόλησης της χώρας, η οποία είναι 62/38. Το 26,2% των απασχολούμενων αποτελείται από νέους μέχρι 29 ετών, το ποσοστό της μερικής απασχόλησης παραμένει χαμηλό (3,8%), ενώ το 7,4% των μισθωτών είτε απασχολείται με συμβάσεις ορισμένου χρόνου είτε η απασχόλησή τους έχει προσωρινή μορφή²⁴.

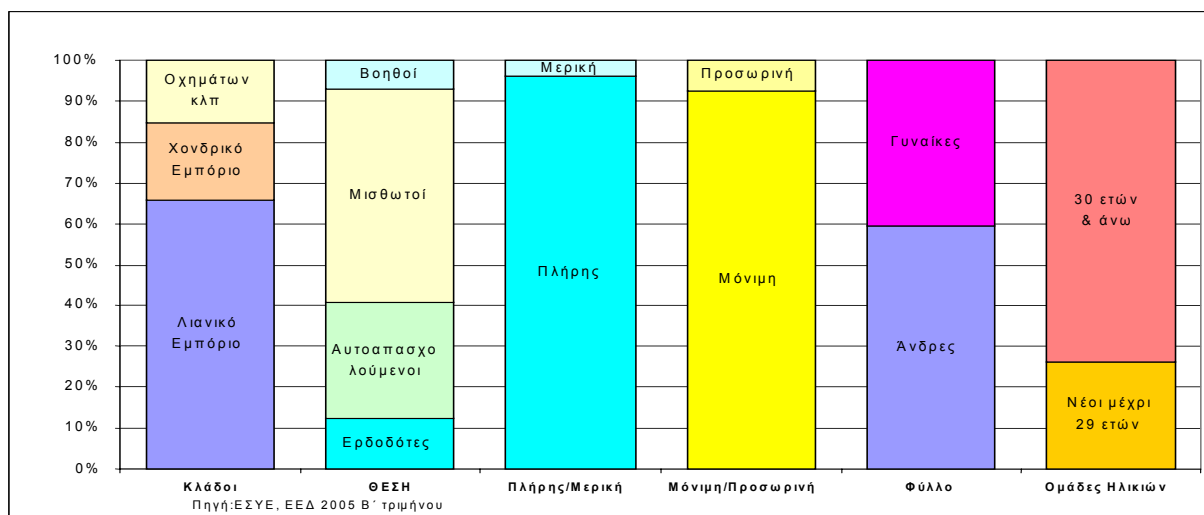
ΠΙΝΑΚΑΣ Π31: ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

²⁴ ΕΣΕΕ: Ετήσια Έκθεση Ελληνικού Εμπορίου 2005, Αθήνα 2006.

ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ						
	ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	Γ' ΓΕΝΗΣ	ΕΜΠΟΡΙΟ	ΛΙΑΝΙΚΟ	ΟΧΗΜΑΤΩΝ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ
2000	4.097.875	2.458.900	702.121	456.844	107.598	137.679
2005	4.381.936	2.854.319	782.136	512.593	119.602	149.941
ΑΥΤΟΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ						
2000	998.362	468.599	224.031	179.857	26.553	17.621
2005	967.495	499.434	223.889	175.071	29.625	19.192
ΕΡΓΟΔΟΤΕΣ						
2000	326.715	175.737	77.117	44.245	17.411	15.461
2005	352.173	211.751	94.968	54.994	19.616	20.357
ΜΙΣΘΩΤΟΙ						
2000	2.378.705	1.695.033	335.230	182.291	54.896	98.043
2005	2.784.761	2.036.107	406.575	236.979	63.874	105.723
ΒΟΗΘΟΙ						
2000	394.093	119.531	65.744	50.453	8.738	6.554
2005	277.507	107.027	56.704	45.549	6.487	4.668

ΕΣΥΕ, ΕΕΔ: 1993-1997 Ετήσιες, 1998-2005 Β' Τριμήνου

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8: ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

Το ποσοστό της μερικής απασχόλησης (3,8%, περί τα 30.000 άτομα), παραμένει διαχρονικά χαμηλότερο των αντίστοιχων ποσοστών στον τριτογενή τομέα και στο σύνολο της οικονομίας (4,9% και 4,8% αντίστοιχα το 2005), τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες. Σε σχέση με το προηγούμενο έτος, η μερική απασχόληση στον τομέα αυξήθηκε περί τα 3.060 άτομα, κυρίως γυναίκες. Το ποσοστό της προσωρινής απασχόλησης ανέρχεται στο 7,4%, (περίπου 30.000 άτομα σε σύνολο 406.575 μισθωτών), παραμένοντας διαχρονικά χαμηλότερο των αντίστοιχων ποσοστών στον τριτογενή τομέα και στο σύνολο της οικονομίας, (12,1% και 12,2% αντίστοιχα), τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες. Το 2005, η προσωρινή απασχόληση στον τομέα μειώθηκε σε σχέση με το προηγούμενο έτος κατά περίπου 2.360 άτομα και στην εν λόγω μείωση συμμετέχουν κατά τα 4/5 οι γυναίκες.

Σε ότι αφορά στα χαρακτηριστικά της απασχόλησης ανά κλάδο του τομέα, περισσότεροι από το 1/3 των απασχολούμενων στον κλάδο του λιανικού εμπορίου είναι αυτοαπασχολούμενοι (34,2%), το 10,7% είναι εργοδότες, το 9,0% είναι συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη και το 46,2% είναι μισθωτοί. Περίπου το 49% των απασχολούμενων είναι γυναίκες, οι νέοι μέχρι 29 ετών αποτελούν το 26,2% των απασχολούμενων, το ποσοστό της μερικής απασχόλησης ανέρχεται στο 4,8%, ενώ το ποσοστό της προσωρινής απασχόλησης υπολογίζεται ότι αποτελεί το 8,5% των μισθωτών του κλάδου. Σε ότι αφορά στο χονδρικό εμπόριο, το 70,5% των απασχολούμενων είναι μισθωτοί, το 12,8% αυτοαπασχολούμενοι, το 13,6% εργοδότες, ενώ το 3,1% ανήκει στην κατηγορία των συμβοηθούντων και μη αμειβόμενων μελών. Περίπου το 67% των απασχολούμενων στον κλάδο είναι άνδρες, οι νέοι μέχρι 29 ετών αποτελούν το 26,2% των απασχολούμενων, το ποσοστό της μερικής απασχόλησης είναι 2,3% ενώ το ποσοστό της προσωρινής διαμορφώνεται στο 5,3% των μισθωτών του κλάδου. Σε ότι τέλος αφορά στον κλάδο εμπορίου, συντήρησης και επισκευής οχημάτων, το 53,4% των απασχολούμενων είναι μισθωτοί, το 24,8% είναι αυτοαπασχολούμενοι, το 16,4% είναι εργοδότες και το 5,4% είναι συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη. Η αναλογία ανδρών / γυναικών είναι 86/14, οι νέοι μέχρι 29 ετών αποτελούν το 26,2% των απασχολούμενων, το ποσοστό της μερικής απασχόλησης είναι μόλις 1,6% ενώ το ποσοστό της προσωρινής απασχόλησης διαμορφώνεται στο 6,4% των μισθωτών του κλάδου.

Σε ότι αφορά στην περιφερειακή διάρθρωση της απασχόλησης στο εμπόριο, η Αττική και η Κεντρική Μακεδονία είναι οι περιφέρειες οι οποίες συγκεντρώνουν τον κύριο όγκο των απασχολούμενων στο σύνολο του εμπορικού τομέα. Συγκεκριμένα στην ευρύτερη περιφέρεια της Αττικής απασχολείται το 40,24% του συνόλου των απασχολούμενων στο Εμπόριο, ενώ στην περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας το 18,2%. Και οι δύο περιφέρειες μαζί συγκεντρώνουν το 58,45% των απασχολούμενων στον κλάδο, ενώ πάνω από 5,0% έχουν οι περιφέρειες Θεσσαλία, Κρήτη και Δυτική Ελλάδα.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΤΟΜΕΑΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ		ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ		%ΕΜΠΟΡΙΟΥ/% ΣΥΝΟΛΟΥ
	ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	%	ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	%	
ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΘΡΑΚΗ	33.988	4,3	229.014	5,2	0,83
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	142.462	18,2	732.732	16,7	1,09
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	13.996	1,8	97.242	2,2	0,81
ΗΠΕΙΡΟΣ	18.579	2,4	122.777	2,8	0,85
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	48.347	6,2	295.337	6,7	0,92
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	18.218	2,3	91.853	2,1	1,11
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	43.262	5,5	269.306	6,1	0,90
Λ ΣΤΕΡΕΑ & ΕΥΒΟΙΑ	37.685	4,8	218.186	5,0	0,97
ΑΤΤΙΚΗ	314.734	40,2	1.628.702	37,2	1,08
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	33.484	4,3	243.767	5,6	0,77
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	11.228	1,4	68.671	1,6	0,92
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	22.611	2,9	123.918	2,8	1,02
ΚΡΗΤΗ	43.541	5,6	260.432	5,9	0,94
ΣΥΝΟΛΟ	782.136	100,0	4.381.936	100,0	1,00
ΑΤΤΙΚΗ+ Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	457.196	58,5	2.361.434	53,9	1,08
ΥΠΟΛΟΙΠΕΣ	324.940	41,5	2.020.502	46,1	0,90

ΕΣΥΕ, ΕΕΔ 2005 (Β' τριμήνου)

Τέλος, σε ότι αφορά τα χαρακτηριστικά της απασχόλησης στον τομέα του Εμπορίου, στην Ετήσια Έκθεση Ελληνικού Εμπορίου 2005 της ΕΣΕΕ σημειώνονται ακόμα τα εξής:

- Η απασχόληση από τις εμπορικές ΑΕ και ΕΠΕ το 2004 εκτιμάται σε 228.900 άτομα. Οι εταιρίες με λιγότερο από 10 άτομα αποτελούν πάνω από το ήμισυ του συνόλου. Ωστόσο το 39,8% της συνολικής απασχόλησης γίνεται από εταιρίες που απασχολούν πάνω από 250 άτομα. Οι εταιρίες αυτού του κλιμακίου αποτελούν μόνο το 1,1% του συνόλου.
- Εκτιμάται ότι μεταξύ 2003 και 2004 η απασχόληση στον τομέα αυξήθηκε κατά 6,0%. Ο ταχύτερος ρυθμός ανόδου καταγράφηκε στον τομέα των αυτοκινήτων - ανταλλακτικών και ακολούθησε το λιανικό εμπόριο. Η αύξηση της απασχόλησης στο χονδρικό εμπόριο ήταν αποκλιμακωμένη σε σχέση με το 2003. Μεταξύ 2003 και 2004 παρατηρείται μια αύξηση της συγκέντρωσης της απασχόλησης σε εταιρίες με προσωπικό άνω των 249 ατόμων, που συνοδεύεται από ελαφρές μειώσεις στα άλλα κλιμάκια.
- Στον εμπορικό τομέα πάνω από το 1/4 όσων εργάζονται είναι νέοι ηλικίας μέχρι 29 ετών (26,2%). Το 16% περίπου των θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν στον τομέα κατά την περίοδο 1993-2005 αναλογούν σε θέσεις εργασίας με τις οποίες αυξήθηκε η απασχόληση των νέων, κυρίως με την μορφή της πλήρους απασχόλησης (87,0%). Η συμμετοχή των νέων στην αύξηση της απασχόλησης στο σύνολο της οικονομίας είναι της τάξεως του 4,8%, όπου οι νέες θέσεις πλήρους απασχόλησης αναλογούν στο 60,0% της μεταβολής του συνόλου. Σημαντικό χαρακτηριστικό του τομέα είναι ακόμη το μεγάλο ποσοστό που του αναλογεί στην απορρόφηση ανέργων και αέργων (21,6% του συνόλου που εξασφαλίζουν εργασία σε όλους τους τομείς της οικονομίας).
- Το Ελληνικό εμπόριο αντιπροσωπεύει το 27,0% των εργοδοτών της χώρας, το 23,1% των αυτοαπασχολούμενων και το 14,6% των μισθωτών. Στον εμπορικό τομέα από το 1993 μέχρι σήμερα μειώθηκαν κυρίως οι αυτοαπασχολούμενοι, σε αντίθεση με τις σημαντικές αυξήσεις στις κατηγορίες των μισθωτών και των εργοδοτών.

- Οι Περιφέρειες Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας (Θεσ/νικη) συγκεντρώνουν το ήμισυ των απασχολούμενων με μη-μισθωτή απασχόληση (εργοδότες, αυτοαπασχολούμενοι) και τα 2/3 των μισθωτών που εργάζονται στον τομέα.

Οικονομικά αποτελέσματα και βιωσιμότητα των εμπορικών επιχειρήσεων

ΑΕ και ΕΠΕ εμπορικές επιχειρήσεις

Σύμφωνα με την Ετήσια Έκθεση Ελληνικού Εμπορίου 2005 της ΕΣΕΕ, στην Ελλάδα δραστηριοποιούνται περίπου 8.572 ΑΕ και ΕΠΕ, τα συνολικά οικονομικά μεγέθη των οποίων παρουσιάζονται συνοπτικά στον επόμενο πίνακα. Το 2004 επιταχύνθηκε, για δεύτερο συνεχόμενο έτος, ο ρυθμός αύξησης των πωλήσεων. Συγκεκριμένα, μετά την κατά 6,9% αύξηση του 2002 και την κατά 8,8% του 2003, ο κύκλος εργασιών των ΑΕ και ΕΠΕ του ελληνικού εμπορίου διευρύνθηκε το 2004 κατά 11,0% σε € 64.932,7 εκατ. Όπως και κατά το 2003 η αύξηση των πωλήσεων είναι αποτέλεσμα της νέας ανόδου της εγχώριας οικονομικής δραστηριότητας που διευκολύνθηκε από τις ευνοϊκές συνθήκες χρηματοδότησης της δαπάνης επιχειρήσεων και νοικοκυριών που επικρατούν στις αγορές δανειακών κεφαλαίων. Το κόστος πωληθέντων αυξήθηκε με τον ίδιο ακριβώς ρυθμό με τις πωλήσεις και έφθασε τα €51.729,6 εκατ. Αποτέλεσμα ήταν να παραμείνει αμετάβλητο το ποσοστό μικτού κέρδους σε 20,2% και τα μικτά κέρδη να διαμορφωθούν σε €13,140,6 εκατ., 11,1% μεγαλύτερα σε σχέση με το 2003. Η άνοδος αυτή των μικτών κερδών έθεσε την βάση για την νέα διεύρυνση του καθαρού προ φόρου αποτελέσματος, ωστόσο ήταν κάπως χαμηλότερη από αυτήν του 2003, που ήταν 12,9% .

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ 2007-2013

**ΠΙΝΑΚΑΣ Π33: ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΟΥ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΧΡΗΣΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
(ΑΕ ΚΑΙ ΕΠΕ) 2004, ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ (€ '000)**

Κωδικός Κλάδου	ΚΛΑΔΟΣ	ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ					ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΗΣ						
		Ενεργητικό			Παθητικό		Πωλήσεις	Μικτά Κέρδη	Χρηματοοικονομικές Δαπάνες	Λειτουργικά Κέρδη	Καθαρά Κέρδη		
		Αριθμός Επιχειρήσεων	Πάγια (τιμή κτήσης)	Αποσβέσεις	Κυκλοφορούν και Διαθέσιμα	Σύνολο Ενεργητικού και Παθητικού						Ίδια Κεφάλαια	Ξένα Κεφάλαια (υποχρεώσεις)
1	Αυτοκίνητα	586	1.820.344	549.806	4.393.354	5.663.893	1.019.008	4.644.884	9.885.389	1.374.434	148.253	272.301	275.188
2	Ανταλλακτικά Αυτοκινήτων	290	246.207	95.499	698.078	848.786	232.565	616.221	981.364	249.645	18.441	51.739	57.052
	Εμπόριο Αυτοκινήτων-Ανταλλακτικά Αυτοκινήτων	876	2.066.551	645.305	5.091.433	6.512.679	1.251.574	5.261.105	10.866.753	1.624.079	166.693	324.041	332.239
3	Χ/Ε Προϊόντων Πρωτογενούς Παραγωγής	146	126.462	46.425	324.922	404.959	109.921	295.038	505.871	82.921	11.443	13.647	15.087
4	Χ/Ε Τροφίμων, Ποτών, Καπνού	914	1.109.705	367.475	2.482.565	3.225.630	807.616	2.418.013	5.283.329	986.797	55.697	135.804	128.210
5	Χ/Ε Ειδών Ένδυσης, Υπόδησης, Ειδών Οικ. Χρήσης	1.940	2.389.373	991.365	9.537.696	10.941.926	2.718.372	8.223.554	12.653.102	3.419.339	208.355	740.254	745.519
6	Χ/Ε Καυσίμων και Χημικών	381	1.636.293	666.044	2.130.510	3.100.758	995.962	2.104.797	9.088.334	993.887	52.356	180.231	204.594
7	Χ/Ε Λοιπών Ενδιαμέσων Προϊόντων	974	1.596.166	398.482	2.958.066	4.155.961	1.507.739	2.648.222	3.906.172	769.025	87.312	209.768	221.734
8	Χ/Ε Μηχανημάτων και Ειδών Εξοπλισμού	1.370	2.209.399	730.364	4.577.985	6.057.047	1.834.272	4.222.775	7.156.184	1.523.574	111.214	350.522	356.583
9	Άλλο Χ/Ε	381	511.401	223.575	768.494	1.056.406	302.422	753.984	1.678.994	291.076	17.305	48.362	47.186
	Χονδρικό Εμπόριο	6.106	9.578.800	3.423.731	22.780.237	28.942.687	8.276.304	20.666.383	40.271.986	8.066.618	543.682	1.678.588	1.718.914
10	Γενικό Λιανικό Εμπόριο	190	3.275.225	1.027.090	1.894.431	4.142.566	1.161.469	2.981.096	8.577.267	1.888.441	22.147	230.509	230.275
11	Λ/Ε Τροφίμων, Ποτών, Καπνού	75	41.085	13.302	35.895	63.690	17.626	46.064	99.727	22.192	1.452	1.688	1.506
12	Λ/Ε Ένδυσης, Υπόδησης, Καλλυντικών, Ειδών Οικ. Χρήσης	497	850.147	349.972	1.062.949	1.563.198	365.691	1.197.507	1.824.595	690.650	26.855	80.985	79.792
13	Λ/Ε Οικιακών Συσκευών	297	721.669	212.400	1.022.218	1.531.487	372.284	1.159.203	1.554.489	422.879	52.060	-4.571	-4.296
14	Λ/Ε Η/Υ, Μηχανών Γραφείου, Λοιπό Λ/Ε	531	612.242	230.892	912.393	1.293.758	372.914	920.845	1.737.925	425.770	25.143	80.550	78.137
	Λιανικό Εμπόριο	1.590	5.500.368	1.833.657	4.927.886	8.594.699	2.289.983	6.304.715	13.794.003	3.449.932	127.657	389.163	385.415
	Γενικό Σύνολο	8.572	17.145.719	5.902.692	32.799.556	44.050.064	11.817.861	32.232.203	64.932.741	13.140.629	838.032	2.391.792	2.436.569

Το γεγονός ότι τα μικτά κέρδη διευρύνθηκαν και πάλι, κατά την διάρκεια ενός έτους που χαρακτηρίστηκε από σημαντικές αυξήσεις στις τιμές των πρώτων υλών και εμπορευμάτων αλλά και της εργασίας, δείχνει ότι οι επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν στο εμπόριο το 2004 και τα προηγούμενα χρόνια αυξάνουν την παραγωγικότητα και θωρακίζουν την κερδοφορία. Άλλος παράγοντας που επέδρασε θετικά στα μικτά κέρδη ήταν η ενίσχυση του ευρώ έναντι του δολαρίου, που μετρίασε ή αντιστάθμισε την άνοδο κόστους εισαγόμενων εμπορευμάτων που ήταν αποτιμημένα σε ξένο νόμισμα. Δεν θα πρέπει να παραγνωρίζεται και το γεγονός ότι σε πολλούς κλάδους έχουν εγκαθιδρυθεί ολιγοπωλιακές θέσεις, γεγονός που συντελεί σε ακαμψία μικτού περιθωρίου. Οι βασικοί δείκτες αποδοτικότητας (ιδίων και συνολικών, ποσοστά μικτού και καθαρού κέρδους) των εταιριών με λιγότερα από 10 άτομα υπολείπονται σημαντικά σε σχέση με τους δείκτες των εταιριών με πάνω από 10 άτομα.

Η εντυπωσιακότερη άνοδος στις πωλήσεις (19,9%) σημειώθηκε στον τομέα αυτοκινήτων - ανταλλακτικών χάρη στον κλάδο εμπορίας αυτοκινήτων. Αντίθετα στον μικρότερο κλάδο των ανταλλακτικών υπήρξε στασιμότητα του κύκλου εργασιών. Επισημαίνεται η νέα και μεγάλη επιτάχυνση του ρυθμού ανόδου του τομέα. Επιτάχυνση υπήρξε και στον κύκλο εργασιών του χονδρικού εμπορίου, όχι όμως τόσο εντυπωσιακή όσο στα αυτοκίνητα-ανταλλακτικά. Συγκεκριμένα οι πωλήσεις αυξήθηκαν κατά 9,9% το 2004 έναντι 7,8% το 2003. Ιδιαίτερα εντυπωσιακή ήταν η άνοδος των πωλήσεων στον κλάδο χονδρικής ενδυμάτων - υπόδησης - καλλυντικών - ειδών οικιακής χρήσης. Αντίθετα, στασιμότητα καταγράφηκε στο χονδρικό εμπόριο γεωργικών προϊόντων και τροφίμων - ποτών - καπνού. Σε αντίθεση με του άλλους δύο τομείς, στο λιανικό εμπόριο η άνοδος του κύκλου εργασιών επιβραδύνθηκε από 9,4% το 2003 σε 8,0% το 2004, εξακολούθησε ωστόσο να παραμένει υγιής. Στο γενικό λιανικό εμπόριο (σουπερμάρκετ - πολυκαταστήματα) η επιβράδυνση ήταν από 9,1% σε 6,3% και στην ένδυση - υπόδηση - καλλυντικά-είδη οικιακής χρήσης ακόμη σημαντικότερη. Αντίθετα σημαντική επιτάχυνση υπήρξε στον κλάδο των οικιακών συσκευών, παρά τα προβλήματα κερδοφορίας που αντιμετωπίζουν κάποιες σημαντικές επιχειρήσεις.

Η ανάπτυξη του ενεργητικού επιταχύνθηκε σε 11,2%. Ιδιαίτερα αξιοσημείωτη ήταν η ταχεία άνοδος των καθαρών παγίων, τόσο σε σχέση με αυτή του κυκλοφορούντος όσο και των ρευστών διαθεσίμων. Η σημαντική άνοδος των παγίων υποδηλώνει βεβαίως την σημαντική ενίσχυση του σταθερού κεφαλαίου του εμπορίου μέσω πραγματοποίησης αξιόλογων επενδύσεων. Όμως σε ένα βαθμό αντανάκλα και την λογιστική αναπροσαρμογή της αξίας των γηπέδων και κτηρίων στην οποία προχώρησαν πολλές εταιρίες το 2004. Στην χρηματοδότηση της κεφαλαιουχικής συσσώρευσης, ιδιαίτερα έντονος ήταν ο ρόλος των ιδίων κεφαλαίων και μάλιστα εκείνων που δημιουργήθηκαν ενδογενώς. Συγκεκριμένα τα ίδια κεφάλαια των εμπορικών ΑΕ και ΕΠΕ διευρύνθηκαν κατά 14,2% ενώ το συνολικό χρέος αυξήθηκε κατά 10,1%. Η ταχύτερη ποσοστιαία αύξηση των ιδίων σε σχέση με τα ξένα κεφάλαια είχε σαν αποτέλεσμα την υποχώρηση της δανειακής επιβάρυνσης από 73,9% σε 73,2%. Είναι δε αξιοσημείωτο ότι στον αυξημένο ρόλο της αυτοχρηματοδότησης συντέλεσε περισσότερο η άνοδος των αποθεματικών παρά των νέων μετοχικών κεφαλαίων. Η αύξηση του ενεργητικού χρηματοδοτήθηκε κατά 33,9% από ίδια κεφάλαια και κατά και κατά 66,1% από υποχρεώσεις. Η εικόνα αυτή είναι πολύ διαφορετική από την αντίστοιχη του 2003, όταν το 81,0% της αύξησης είχε χρηματοδοτηθεί με χρέος. Αναμφισβήτητα η βελτίωση της κερδοφορίας που συντελέστηκε το 2004 διευκολύνει την αυτοχρηματοδότηση.

Η αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων των ελληνικών ΑΕ και ΕΠΕ σημείωσε κάμψη, από 21,5% το 2003 σε 20,6% το 2004, μετά την σημαντική άνοδο που είχε καταγράψει το 2003. Η κάμψη αυτή δεν ήταν αποτέλεσμα μείωσης του ποσοστού καθαρού κέρδους που παρέμεινε σταθεροποιημένο στο 3,8%. Η μείωση της αποδοτικότητας κατά το 2004 αποδίδεται αποκλειστικά στην αύξηση της συμμετοχής των ιδίων κεφαλαίων στην σύνθεση της χρηματοδότησής του εμπορίου. Και οι τρεις τομείς του εμπορίου ήταν κερδοφόροι. Την μεγαλύτερη άνοδο (16,2%) είχε το καθαρό αποτέλεσμα του τομέα των αυτοκινήτων-

ανταλλακτικών που ανήλθε σε € 332,2 εκατ. Στο χονδρικό εμπόριο, το οποίο και πάλι αποκόμισε την μερίδα του λέοντος επί του καθαρού αποτελέσματος, τα κέρδη αυξήθηκαν κατά 12,3%. Αντίθετα το καθαρό αποτέλεσμα του λιανικού εμπορίου επιδεινώθηκε κατά 4,7% σε € 384,4 εκατ. Βασικοί συντελεστές της επιδείνωσης ήταν ο κλάδος του γενικού λιανικού εμπορίου (σουπερμάρκετ –πολυκαταστήματα), η ένδυση – υπόδηση – καλλυντικά – είδη οικιακής χρήσης αλλά και ο κλάδος των οικιακών συσκευών ο οποίος έγινε και πάλι ζημιογόνος το 2004. Ήταν ο μοναδικός κλάδος όλου του εμπορίου που κατέγραψε, έστω και οριακά, αρνητικό καθαρό αποτέλεσμα. Πρωταγωνιστής στις επενδύσεις παγίου κεφαλαίου ήταν ο τομέας του λιανικού εμπορίου. Οι ακαθάριστες πάγιες επενδύσεις του υπέρ-τριπλασιάστηκαν. Ο κλάδος του γενικού λιανικού εμπορίου (σουπερμάρκετ – πολυκαταστήματα) συντέλεσε αποφασιστικά σε αυτό. Ακολούθησε ο τομέας των αυτοκινήτων – ανταλλακτικών και με αιχμή του δόρατος τον κλάδο των αυτοκινήτων. Οι ακαθάριστες επενδύσεις του ήταν υπερδιπλάσιες σε σχέση με εκείνες του 2003. Ο τομέας του χονδρικού εμπορίου πραγματοποίησε και πάλι τις υψηλότερες επενδύσεις, ο ρυθμός όμως αύξησής τους ήταν σαφώς χαμηλότερος των αντίστοιχων των άλλων δύο τομέων. Ο κλάδος που διακρίθηκε ιδιαίτερα ήταν το χονδρικό εμπόριο ένδυσης – υπόδησης –ειδών οικιακής χρήσης.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π34: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ (ΕΔΡΑ) ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΑΕ ΚΑΙ ΕΠΕ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΘΡΑΚΗ	172	2,0
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1.244	14,5
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	74	0,9
ΗΠΕΙΡΟΣ	104	1,2
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	224	2,6
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	123	1,4
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	247	2,9
Λ ΣΤΕΡΕΑ & ΕΥΒΟΙΑ	150	1,7
ΑΤΤΙΚΗ	5.454	63,6
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	155	1,8
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	72	0,8
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	227	2,6
ΚΡΗΤΗ	326	3,8

ICAP DATABANK

Η κατανομή των εμπορικών εταιριών με βάση την περιφέρεια που ανήκει η έδρα τους αποκαλύπτει έντονη συγκέντρωση των διοικητικών τους λειτουργιών στην Αττική. Συγκεκριμένα, το 63,6% των επιχειρήσεων την επιλέγει ως έδρα, παρόλο που σε αυτή συγκεντρώνεται ένα πολύ χαμηλότερο ποσοστό του πληθυσμού (35,6%). Η συγκέντρωση των εταιριών στην Κεντρική Μακεδονία (14,5%), είναι αρκετά συμβατή με το μερίδιο του πληθυσμού της περιφέρειας αυτής στο σύνολο του πληθυσμού (17,3%). Η αδυναμία των υπόλοιπων 11 περιφερειών να γίνουν επίκεντρα της επιτελικής δράσης των εταιριών πιστοποιείται από το γεγονός ότι παρότι σε αυτές κατοικεί το 52,9% του πληθυσμού, μόνο το 21,9% των εταιριών τις επιλέγει σαν έδρα τους. Μετά τις δύο μεγάλες Περιφέρειες, ακολουθεί η Κρήτη που συγκεντρώνει το 3,8% των επιλογών και μετά, σε κάποια απόσταση, η Δυτική Ελλάδα, το Νότιο Αιγαίο και η Θεσσαλία.

Προσωπικές ΟΕ και ΕΕ Εμπορικές επιχειρήσεις

Οι επιχειρήσεις ΑΕ και ΕΠΕ αποτελούν ένα μικρό μόνο τμήμα του ελληνικού εμπορίου και η ανάλυση των εξελίξεων στον σημαντικό αυτό τομέα της οικονομίας δεν μπορεί να βασισθεί μόνο σε αυτές παραγνωρίζοντας τις επιχειρήσεις άλλων νομικών μορφών. Όπως προκύπτει από μητρώο επιχειρήσεων της ΕΣΥΕ, το μερίδιο των ΑΕ και ΕΠΕ στο σύνολο των εμπορικών επιχειρήσεων του 2002 ήταν μόλις 5,2%. Η μεγάλη πλειονότητα, 81,8%, των 307.324 επιχειρήσεων του τομέα ήταν προσωπικές, ενώ οι ομόρρυθμες (ΟΕ) και οι ετερόρρυθμες (ΕΕ) αποτελούσαν το 12,2% του συνόλου. Είναι συνεπώς προφανής η σημασία των προσωπικών, κλπ.²⁵ επιχειρήσεων για την διαμόρφωση της συνολικής εικόνας των τάσεων στο εμπόριο. Υπάρχουν όμως δυσχέρειες εξ αιτίας του ότι οι επιχειρήσεις αυτές δεν υποχρεώνονται να δημοσιοποιούν τα οικονομικά τους αποτελέσματα. Για την αποτύπωση της εξέλιξης των βασικών οικονομικών μεγεθών των προσωπικών, ΟΕ και ΕΕ επιχειρήσεων, η ΕΣΕΕ το 2005 πραγματοποίησε έρευνα σε 1.038 επιχειρήσεις, χρησιμοποιώντας την μέθοδο της τυχαίας, αναλογικής και στρωματοποιημένης ως προς την γεωγραφική θέση και τον κλάδο δειγματοληψίας. Ταυτόχρονα πραγματοποιήθηκε σύγκριση των αποτελεσμάτων της έρευνας με τα δημοσιευμένα στοιχεία των εταιρειών ΑΕ και ΕΠΕ για το έτος 2004. Τα κυριότερα ευρήματα της έρευνας έχουν ως εξής:²⁶

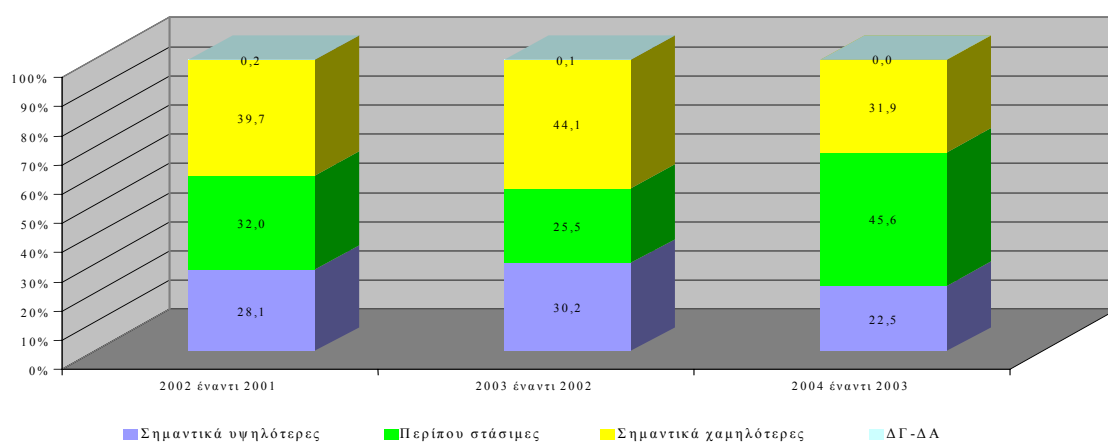
- Κατά το 2004 συνεχίστηκε η διαφορετική πορεία των προσωπικών, ΟΕ και ΕΕ σε σχέση με τις ΑΕ και ΕΠΕ. Η εξέλιξη πωλήσεων και κερδών ήταν δυσμενέστερες από ότι στις ΑΕ και ΕΠΕ. Ποσοστό άνω του 45% των προσωπικών επιχειρήσεων δήλωσαν ότι κατά το 2004 οι πωλήσεις, τα μικτά και τα καθαρά κέρδη παρέμειναν στάσιμα. Σε όλους τους κλάδους διαπιστώθηκε αύξηση ποσοστού επιχειρήσεων με στασιμότητα στις πωλήσεις, τα μικτά και τα καθαρά κέρδη. Τα υψηλότερα ποσοστά στο εμπόριο αυτοκινήτων.
- Συνεχίστηκε το 2004 η ευνοϊκότερη πορεία των προσωπικών επιχειρήσεων με έδρα την υπόλοιπη Ελλάδα σε σχέση με όσες έχουν έδρα στα αστικά κέντρα Αθήνα-Πειραιά-Θεσσαλονίκη, το 50% των οποίων παρουσίασε στασιμότητα στις πωλήσεις.
- Παρά τις δυσμενείς εξελίξεις στα αποτελέσματα τους μειώθηκε αισθητά το μερίδιο των προσωπικών, κλπ εμπορικών επιχειρήσεων που δεν πραγματοποίησαν επενδύσεις, από 65,6% το 2003 σε 56,4% το 2004. Το λιανικό εμπόριο ήταν ο κλάδος που το 2004 παρουσίασε το υψηλότερο ποσοστό επενδυτικής αποχής. Υψηλή είναι η διαφοροποίηση στην επενδυτική συμπεριφορά με γεωγραφικά κριτήρια: 60% των επιχειρήσεων της λοιπής Ελλάδος δεν πραγματοποίησε επενδύσεις έναντι 50% των εμπορικών επιχειρήσεων των μεγαλύτερων αστικών κέντρων.
- Υψηλό ποσοστό (44,2%) των προσωπικών επιχειρήσεων. εξακολούθησαν το 2004 να μην έχουν υποχρεώσεις προς τράπεζες, ενώ το αντίστοιχο μερίδιο των ΑΕ και ΕΠΕ ήταν 26,9%. Το 50% των προσωπικών κλπ εμπορικών επιχειρήσεων με έδρα Αθήνα-Πειραιά-Θεσσαλονίκη δεν είχε τραπεζικές υποχρεώσεις το 2004, ενώ το αντίστοιχο μερίδιο για τις επιχειρήσεις της Λοιπής Ελλάδος ήταν αισθητά χαμηλότερο και ανήλθε σε 38,6%.
- Η πιστωτική πολιτική των προσωπικών επιχειρήσεων ήταν συγκρατημένη. Η πλειονότητα διατήρησε σταθερές ή μείωσε τις πιστώσεις προς τους πελάτες. Υψηλότερο ποσοστό των επιχειρήσεων του «κέντρου» (41,7%) διατήρησε στάσιμες τις πιστώσεις έναντι 35,5% της Λοιπής Ελλάδος. Διαφορετική ήταν η εικόνα στις ΑΕ και ΕΠΕ.
- Στασιμότητα ρευστότητας διαπιστώθηκε για το 50% περίπου των προσωπικών κλπ εμπορικών επιχειρήσεων.

²⁵ Εφεξής με τον όρο «προσωπικές, κλπ.» νοούνται οι ΟΕ, ΕΕ και οι ατομικές επιχειρήσεις.

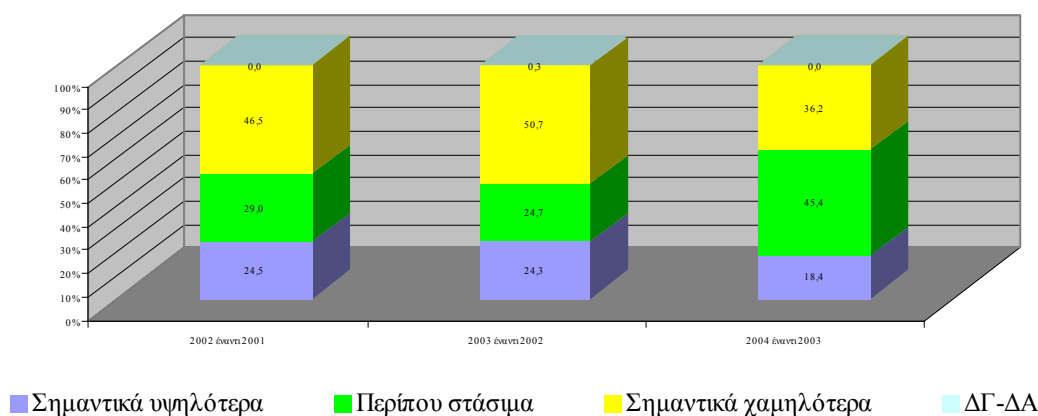
²⁶ ΕΣΕΕ: Ετήσια Έκθεση Ελληνικού Εμπορίου 2005, Αθήνα 2006.

- Υψηλότερο ποσοστό των χονδρεμπορικών επιχειρήσεων βελτίωσαν τα αποτελέσματά τους, σε σχέση με το λιανικό εμπόριο και το εμπόριο αυτοκινήτων. Τα ποσοστά αύξησης των πωλήσεων το 2004 ήταν 30%, 20,4% και 21,8% αντίστοιχα.
- Η προέλευση των εμπορευμάτων που διαθέτουν στην ελληνική αγορά οι προσωπικές, ΟΕ και ΕΕ εμπορικές επιχειρήσεις είναι κατά 39,5% εγχωρίως παραγόμενα, 34,1% εισαγόμενα από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και 26,4% από τρίτες χώρες. Η κατανομή των προμηθειών δεν παρουσιάζει ουσιαστικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των επιχειρήσεων που έχουν έδρα στην Αθήνα-Πειραιά-Θεσσαλονίκη και αυτών της Λοιπής Ελλάδος.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9: ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΠΩΛΗΣΕΩΝ ΟΕ ΚΑΙ ΕΕ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ, 2002-4

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 10: ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΚΠΦ ΤΩΝ ΟΕ ΚΑΙ ΕΕ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ, 2002-4

Πηγή: ΕΣΕΕ: Ετήσια Έκθεση Ελληνικού Εμπορίου 2005, Αθήνα 2006

Πολιτισμός

Ο Πολιτισμός αποτελεί ένα συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας . Είναι ο τομέας που την αναδεικνύει και την καθιερώνει διεθνώς και πρέπει να αξιοποιηθεί για την ανάπτυξη της ελληνικής κοινωνίας. Ταυτόχρονα, είναι το μέσον της μεγάλης προβολής της Ελλάδας στην Ευρώπη και στον κόσμο. Οι Ολυμπιακοί και οι Παραολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας ανέδειξαν αυτές τις δυνατότητες και προοπτικές του τομέα του Πολιτισμού, ως παράγοντα ανάπτυξης και δημιουργίας απασχόλησης.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται τα στοιχεία επισκεψιμότητας των μουσείων και μνημείων της χώρας.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
ΜΟΥΣΕΙΑ	2.061.887	1.886.236	2.687.649	1.759.647	2.501.967	2.692.128
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ	6.416.439	6.218.029	6.674.810	6.155.328	5.788.289	6.893.546
ΣΥΝΟΛΟ	8.478.326	8.104.265	9.362.459	7.914.975	8.290.256	9.585.674

Πηγή: Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων - ΕΣΥΕ

Αποτελεί δομικό χαρακτηριστικό της επισκεψιμότητας στην Ελλάδα, το γεγονός ότι οι αρχαιολογικοί χώροι συγκεντρώνουν πολύ μεγαλύτερο μερίδιο επισκεπτών συγκριτικά με τα μουσεία. Το γεγονός αυτό οφείλεται όχι μόνο στη γενικότερη και διεθνώς διαπιστωμένη τάση κάμψης της επισκεψιμότητας των μουσείων, η οποία αποδίδεται κυρίως στην «κόπωση» των εκθεσιακών προγραμμάτων (μόνιμες εκθέσεις για πολλά χρόνια χωρίς σύγχρονη αντίληψη και ανάλογα μέσα, έλλειψη περιοδικών εκθέσεων, κλπ). Οφείλεται ακόμη και στο γεγονός ότι οι αρχαιολογικοί χώροι στην Ελλάδα προσφέρουν μια μοναδική δυνατότητα προσέγγισης του παρελθόντος, με αυθεντικά μνημεία στο φυσικό τους περιβάλλον. Για το λόγο αυτό το προβάδισμα των αρχαιολογικών χώρων είναι μη αναστρέψιμο. Σταθερή επιδίωξη είναι να αναστραφεί η καθοδική επισκεψιμότητα των μουσείων και να ενισχυθεί περαιτέρω η ελκυστικότητα των αρχαιολογικών χώρων. Τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στον παραπάνω πίνακα αποδεικνύουν ότι πέραν των τυχαίων διακυμάνσεων, η πορεία των πραγμάτων, χάρη στις επεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν, είναι στη σωστή κατεύθυνση. Χαρακτηριστικά, στο πρώτο επτάμηνο του 2006 σημειώθηκε αύξηση των επισκεπτών της τάξης του 11%, σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του 2005, όπως παρουσιάζεται στον επόμενο πίνακα.

	2005 (έως 31/7)	2006 (έως 31/7)	% ΑΥΞΗΣΗ
ΜΟΥΣΕΙΑ	1.434.870	1.586.962	10,6%
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ	3.591.318	3.974.512	10,7%
ΣΥΝΟΛΟ	5.026.188	5.561.474	10,6%

Πηγή: Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων - ΕΣΥΕ

Ειδικότερα, οι παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν και συνεχίζονται στο Γ΄ Κ.Π.Σ. αναφέρονται στα εξής :

- Στον **τομέα των Μουσείων** έχει σημειωθεί πολύ σημαντική πρόοδος, καθώς ένα πανελλαδικό δίκτυο Μουσείων καλύπτει πλέον το σύνολο της Επικράτειας. Οι

- σημαντικότερες πόλεις της χώρας, και παράλληλα οι σημαντικότεροι αρχαιολογικοί χώροι της, αποκτούν αξιόλογες και εκσυγχρονισμένες μουσειακές υποδομές, τόσο από την άποψη των κτηρίων, όσο και από την άποψη των νέων εκθέσεων.
- Στον **τομέα των Μνημείων** αντιμετωπίστηκαν σε μεγάλο βαθμό ανάγκες στερέωσης, συντήρησης και αποκατάστασης των σημαντικότερων μνημείων της χώρας, ωστόσο οι επεμβάσεις που ολοκληρώνονται στους χώρους και τα μνημεία κατά κανόνα δεν είναι οριστικές, ενώ τα μνημεία απαιτούν διαρκή φροντίδα. Έτσι, το συνολικό πρόγραμμα προστασίας και ανάδειξης των μνημείων και αρχαιολογικών χώρων απαιτεί σημαντική περαιτέρω προσπάθεια, η οποία θα πρέπει να στηριχθεί και να ενισχυθεί.
  - Παράλληλα, έχουν ήδη καθιερωθεί **νέοι πολιτιστικοί θεσμοί** (π.χ. Διεθνής Έκθεση Βιβλίου) και προωθούνται νέοι (π.χ. Biennale Εικαστικών) οι οποίοι ενισχύουν την τουριστική κίνηση και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Η δυναμική που έχει αναπτυχθεί αναδεικνύει τη στενή σχέση του Πολιτισμού με τον τουρισμό και ιδιαίτερα με τον τουρισμό υψηλής ποιότητας. Χαρακτηριστικά, πρόσφατη έρευνα απέδειξε ότι οι περισσότεροι ελκυστικοί προορισμοί για τη διοργάνωση συνεδρίων ή ταξιδιών κινήτρων είναι η Αθήνα η Κρήτη και η Ρόδος, δηλαδή ακριβώς οι προορισμοί με σημαντική ιστορία και μνημειακό πλούτο. Οι τρεις αυτές περιοχές συγκεντρώνουν το 56% των επισκεπτών των αρχαιολογικών χώρων και το 35% των επισκεπτών των μουσείων. Σε ό,τι αφορά το σύγχρονο αστικό τοπίο, υπογραμμίζονται τα θετικά αποτελέσματα που έχει η Ενοποίηση των Αρχαιολογικών Χώρων στην Αθήνα και η ανάδειξη της μεσαιωνικής πόλης στη Ρόδο. Με το σύνολο των έργων της ενοποίησης αναδείχθηκαν αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία, ενώ παράλληλα αποκαταστάθηκαν κηρυγμένα κτήρια στον αστικό ιστό γύρω από αυτούς. Επίσης, δημιουργήθηκαν ελεύθεροι και κοινόχρηστοι χώροι στην περίμετρο των αρχαιολογικών χώρων, δημιουργώντας ένα περιβάλλον περιπάτου, δραστηριοτήτων σύγχρονου πολιτισμού και αναψυχής. Τα έργα του σύγχρονου πολιτισμού έχουν συμβάλει από πολεοδομικής απόψεως είτε στην ανάπτυξη περιοχών τις οποίες η πολιτεία επιλέγει για την επέκταση των πόλεων, είτε στην ανάπλαση υποβαθμισμένων περιοχών στον υπάρχοντα αστικό ιστό, αποτελώντας εργαλεία για την ανάπτυξη των πόλεων.

Αρκετές περιοχές της χώρας εξαρτούν την οικονομική τους ανάπτυξη σε μεγάλο βαθμό από τη λειτουργία αρχαιολογικών χώρων και μουσείων. Η συνέχιση των έργων ανάδειξης και προστασίας των μνημείων στις περιοχές αυτές θα πρέπει να συνεχιστεί. Παράλληλα, με την ανάδειξη και νέων χώρων, ή με τη λειτουργία νέων μουσείων, ο κατάλογος αυτών των περιοχών θα πρέπει να διευρυνθεί.

ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ

Οι γενικοί στόχοι του Προγράμματος αναλύονται περαιτέρω σε ειδικότερους στόχους για τους επιμέρους τομείς παρέμβασής του, ως εξής:

Μεταποίηση

Στον τομέα της Μεταποίησης, οι ειδικοί στόχοι της στρατηγικής εξειδικεύονται ως εξής:

- ✓ δημιουργία φιλικού και ευέλικτου επιχειρηματικού - εργασιακού περιβάλλοντος, τόσο για την ενθάρρυνση της εγχώριας επιχειρηματικότητας όσο και για την προσέλκυση διεθνούς επιχειρηματικού ενδιαφέροντος για επενδύσεις στην Ελλάδα: στο πλαίσιο αυτό, συνεχιζόμενη αναμόρφωση του ρυθμιστικού περιβάλλοντος και αποδοτική λειτουργία των Υπηρεσιών της Δημόσιας Διοίκησης (σε λογική δικτύου)
- ✓ τόνωση της εξωστρέφειας, που να βασίζεται σε πραγματικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα ανά περιοχή, κατά περίπτωση και κατά κλάδο δραστηριότητας
- ✓ βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων προϊόντων και υπηρεσιών
- ✓ εστίαση στους τομείς της μη τεχνολογικής καινοτομίας, της δημιουργικότητας ανάπτυξης της ψηφιακής τεχνολογίας, των τηλεπικοινωνιών, της πληροφορικής, του διαδικτύου και της βιοτεχνολογίας
- ✓ ενίσχυση και βελτίωση της επιχειρηματικότητας, ιδιαίτερα σε σχέση με τη διευκόλυνση ίδρυσης νέων επιχειρήσεων και δυνατότητας προσαρμογής τους στις μεταβολές της αγοράς: στη λογική αυτή, δικτυωμένες δράσεις βελτίωσης της προσαρμοστικότητας των ΜΜΕ και των εργαζομένων σε αυτές
- ✓ αντιμετώπιση του προβλήματος μεγέθους των παραγωγικών μονάδων, προσπάθειες και πρωτοβουλίες επέκτασης της κλίμακας παραγωγής μέσω επενδύσεων και συγχωνεύσεων
- ✓ προώθηση νέων κλάδων και προϊόντων μέσα από αναζήτηση και αξιοποίηση ευκαιριών, ανάληψη κινδύνων και στήριξη νέων πρωτοβουλιών (και στους παραδοσιακούς τομείς / κλάδους)
- ✓ αναβάθμιση της εσωτερικής οργάνωσης των επιχειρήσεων
- ✓ ενίσχυση της πρόσβασης των επιχειρήσεων σε χρηματοδοτικά μέσα και θεσμούς, όπως τα Venture Capital, Business Angels, Speed Capital, Εγγυοδοσία κλπ
- ✓ βελτίωση της ποιότητας των επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο, δια βίου κατάρτιση και σχολεία επιχειρηματικότητας
- ✓ προσαρμογή στις νέες τεχνολογίες στο χώρο εργασίας, μετατροπή αδήλωτης εργασίας σε νόμιμα κατοχυρωμένη απασχόληση
- ✓ εφαρμογή ενεργών προληπτικών μέτρων αγοράς εργασίας, έγκαιρος προσδιορισμός αναγκών, προσανατολισμός και κατάρτιση στο πλαίσιο εξατομικευμένων σχεδίων δράσης, παροχή κοινωνικών υπηρεσιών που είναι απαραίτητες για την ενσωμάτωση των μειονεκτούντων ατόμων στην αγορά εργασίας
- ✓ προώθηση της δυναμικής και εξειδικευμένης επιχειρηματικότητας, με στοχευμένες ενισχύσεις και θεσμικές αναδιαρθρώσεις από επιτελικό, ρυθμιστικό και αποτελεσματικό

δημόσιο τομέα, ένα αρτιότερο δίκτυο άυλων και υλικών υποδομών και ένα αποτελεσματικότερο σύστημα χρηματοοικονομικής διαμεσολάβησης

- ✓ αναβάθμιση της μεταποίησης και των συνοδευτικών προς αυτήν δραστηριοτήτων προς κλάδους υψηλότερης προστιθέμενης αξίας.

Η ύπαρξη υγιούς και ισχυρού βιομηχανικού τομέα είναι απαραίτητη για την αξιοποίηση του δυναμικού ανάπτυξης της χώρας. Η μεταποιητική βιομηχανία της ΕΕ είναι από τη φύση της σημαντική - παρέχει το ένα πέμπτο της παραγωγής της ΕΕ και απασχολεί περίπου 34 εκατομμύρια άτομα. Πέραν τούτου, η μεταποίηση είναι το κλειδί για την αξιοποίηση της νέας οικονομίας της γνώσης (πάνω από το 80% των δαπανών για έρευνα και ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα της ΕΕ αφορούν τον τομέα της μεταποίησης), παράγει νέα, ποιοτικά άρτια και καινοτόμα προϊόντα που συνιστούν περίπου τα τρία τέταρτα των εξαγωγών της ΕΕ, αποτελείται από ΜΜΕ (99% των εταιριών και 58% της μεταποιητικής απασχόλησης δημιουργεί ανάπτυξη και θέσεις απασχόλησης στο ευρύτερο σύνολο της οικονομίας, συνδεδεμένη στενά με τους τομείς των υπηρεσιών και παρέχοντας ζήτηση για υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις αλλά και σημαντικές εισροές τις οποίες απαιτούν οι τομείς των υπηρεσιών όπως και ο πρωτογενής τομέας.

Έρευνα και Τεχνολογία

Βασικός στόχος της αναπτυξιακής στρατηγικής στον τομέα Έρευνας και Τεχνολογίας αποτελεί η προώθηση της Καινοτομίας σε όλους τους κλάδους ως τον βασικό παράγοντα για την αναδιάρθρωση της ελληνικής οικονομίας και τη μετάβαση στην οικονομία της γνώσης, που αποτελεί κλειδί για την ουσιαστική βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, της ανάπτυξης, της απασχόλησης και της ευημερίας των πολιτών γενικότερα. Ο βασικός αυτός στόχος αναλύεται σε διάφορους επιμέρους στόχους, οι οποίοι είναι οι εξής:

- ✓ Η ενίσχυση δράσεων που συμβάλλουν στη μετατροπή της γνώσης σε καινοτομικά προϊόντα, διαδικασίες και υπηρεσίες, στη δημιουργία νέων καινοτόμων επιχειρήσεων, στην υποβοήθηση μεταφοράς τεχνολογίας και τεχνογνωσίας προς τις επιχειρήσεις και ειδικότερα στην υποβοήθηση των ΜΜΕ στην ενσωμάτωση υψηλής Ε&Τ στην παραγωγική διαδικασία και το τελικό προϊόν, καθώς και στην κάλυψη του χάσματος μεταξύ τεχνολογικής γνώσης και αγοράς.
- ✓ Η προώθηση ολοκληρωμένων παρεμβάσεων ΕΤΑ, εστιασμένων σε κλάδους / περιοχές υψηλής προτεραιότητας για την ελληνική οικονομία και κοινωνία, που θα συμβάλουν στην αναδιάρθρωση των παραγωγικών τομέων προς τομείς, νέα προϊόντα και υπηρεσίες υψηλότερης προστιθέμενης αξίας και πιο φιλικά προς το περιβάλλον.
- ✓ Η ενίσχυση των Ευρωπαϊκών, Πολυμερών και Περιφερειακών Ε&Τ συνεργασιών στην υλοποίηση ΕΤΑ έργων, στην δικτύωση και στην κινητικότητα του ερευνητικού δυναμικού.
- ✓ Η συμβολή στην επίτευξη των στόχων της αναθεωρημένης στρατηγικής της Λισσαβόνας και ειδικότερα του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων.
- ✓ Η ενίσχυση της ζήτησης από πλευράς ΜΜΕ υπηρεσιών έρευνας, τεχνολογίας και καινοτομίας και η υποβοήθησή τους στην πρόσβαση στους φορείς που παρέχουν τις αντίστοιχες υπηρεσίες
- ✓ Η παροχή κινήτρων για την αύξηση του αριθμού των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας καθώς και για την εμπορική εκμετάλλευση στην Ελλάδα διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας που παρήχθησαν από έλληνες ή ξένους ερευνητές / εφευρέτες στην Ελλάδα ή/και στο εξωτερικό.

- ✓ Η σύνδεση της επιστήμης με την κοινωνία και η ενίσχυση της ερευνητικής και καινοτομικής κουλτούρας και της επιχειρηματικής κουλτούρας γενικότερα.
- ✓ Η ενίσχυση του εγχώριου ερευνητικού δυναμικού και η προσέλκυση στην Ελλάδα ερευνητών από το εξωτερικό.
- ✓ Η ενίσχυση των Ε&Τ υποδομών και δραστηριοτήτων με βασικό κριτήριο την αριστεία, την δημιουργία υψηλής προστιθέμενης αξίας στην εθνική οικονομία, την κοινωνία και το περιβάλλον και την ένταξή τους στο Ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον.
- ✓ Η εξασφάλιση του μέγιστου δυνατού βαθμού συνέργειας και συμπληρωματικότητας με τις αντίστοιχες δράσεις σε Ευρωπαϊκό Επίπεδο και ειδικότερα με το 7ο Πρόγραμμα Πλαίσιο ΕΤΑ και Επίδειξης και το νέο Πρόγραμμα για την Ανταγωνιστικότητα και την Καινοτομία.
- ✓ Η προώθηση της συμμετοχής ελληνικών ερευνητικών φορέων και επιχειρήσεων σε κοινές δράσεις ΕΤΑ με άλλες χώρες της ΕΕ, συγχρηματοδοτούμενες ή μη από τον προϋπολογισμό του 7ου Προγράμματος Πλαισίου ΕΤΑ και Επίδειξης ή/και από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, στο πλαίσιο του συντονισμού των εθνικών πολιτικών και της δημιουργίας του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας και Καινοτομίας.
- ✓ Η εξασφάλιση συνέχειας και ανανέωσης σε σχέση με τα προγράμματα και τις δράσεις ΕΤΑ και Καινοτομίας που υλοποιούνται στο πλαίσιο του ΕΠΑΝ.

Ενέργεια

Οι στρατηγικοί στόχοι στον τομέα της Ενέργειας, εξειδικεύονται ως εξής:

- ✓ ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού και περαιτέρω περιορισμός της εξάρτησης από το πετρέλαιο με προώθηση των δικτύων του φυσικού αερίου και του ηλεκτρισμού, περαιτέρω διείσδυση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο ενεργειακό ισοζύγιο, εξοικονόμηση ενέργειας και βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας
- ✓ ενίσχυση του γεωστρατηγικού ρόλου της χώρας στον ενεργειακό χάρτη της ευρύτερης περιοχής, μέσω της ένταξης της στα διεθνή δίκτυα μεταφοράς ηλεκτρισμού και φυσικού αερίου και της προώθησης προγραμματισμένων υποδομών
- ✓ αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών για εκσυγχρονισμό και βελτίωση της ασφάλειας των ενεργειακών δικτύων
- ✓ ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων.

Ειδικά στον τομέα του φυσικού αερίου :

- ✓ περαιτέρω διείσδυση του Φυσικού αερίου σε όσο το δυνατόν περισσότερες περιοχές και αύξηση της κατανάλωσης στις περιοχές που έχουν τη δυνατότητα σύνδεσης
- ✓ μετατροπή της χώρας σε ενεργειακό δίαυλο μεταφοράς φυσικού αερίου καθώς και εξασφάλιση νέων πηγών προμήθειας τροφοδοσίας και διαφοροποίηση των πηγών.

Στον τομέα του Ηλεκτρισμού οι στόχοι εστιάζονται στην απρόσκοπτη τροφοδοσία περιοχών με υψηλή ζήτηση, μέσω της επέκτασης και ενίσχυσης του Συστήματος Μεταφοράς και του Δικτύου Διανομής, διασφαλίζοντας ταυτόχρονα τη δυνατότητα στο Σύστημα να απορροφήσει ηλεκτρική ενέργεια παραγόμενη από φιλικές προς το περιβάλλον πηγές.

Στον τομέα των Ανανεώσιμων πηγών και εξοικονόμησης ενέργειας το Πρόγραμμα θα συμβάλει ουσιαστικά στην :

- ✓ συμβολή στην κάλυψη ποσοστού 20,1% της ακαθάριστης κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμη ηλεκτροπαραγωγή (συμπεριλαμβανομένων των μεγάλων υδροηλεκτρικών έργων) το έτος 2010 (Οδηγία 2001/77/ΕΚ)
- ✓ συμβολή στην κάλυψη ποσοστού 5,75% της κατανάλωσης καυσίμων μεταφορών (επί ενεργειακής βάσης) με χρήση βιοκαυσίμων το έτος 2010 (Οδηγία 2003/30/ΕΚ)
- ✓ συμβολή στην μέση ετήσια εξοικονόμηση ενέργειας στην τελική χρήση κατά 1% (Οδηγία 2006/32/ΕΚ)
- ✓ συμβολή στην συγκράτηση του ρυθμού αύξησης του CO₂ και των άλλων αερίων θερμοκηπίου κατά 25% το έτος 2010 σε σχέση με το έτος βάσης 1990.

Στον τομέα των φυσικών πόρων :

- ✓ ορθολογική διαχείριση των πόρων και ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών δεσμεύσεων και των απαιτήσεων σε θέματα υγιεινής και ασφάλειας των εργαζομένων
- ✓ απλοποίηση των διαδικασιών σε όλα τα στάδια αδειοδότησης και εισαγωγή νέας τεχνολογίας και καινοτομίας στην έρευνα και εκμετάλλευση φυσικών πόρων
- ✓ ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την εκμετάλλευση και αξιοποίηση αδρανών απορριμμάτων
- ✓ εκπόνηση ολοκληρωμένων κεντρικών και περιφερειακών μελετών για τη γνώση του γεωλογικού χερσαίου και υποθαλάσσιου περιβάλλοντος, ως εργαλείων ορθολογικού και αποτελεσματικού σχεδιασμού της ανάπτυξης δραστηριοτήτων.

Τουρισμός

Βασικός αναπτυξιακός στόχος των παρεμβάσεων στον τομέα του Τουρισμού κατά την προγραμματική περίοδο 2007-13 είναι η αύξηση της ζήτησης και η γενική ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος της χώρας και των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών σε όλα τα επίπεδα. Ο βασικός αυτός στόχος αναλύεται σε διάφορους επιμέρους στόχους, οι οποίοι είναι οι εξής:

- ✓ Η αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος και του πολιτιστικού αποθέματος (πολιτιστική κληρονομιά και σύγχρονος πολιτισμός) της χώρας για την ενίσχυση του τουριστικού προϊόντος.
- ✓ Η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος, με την δυναμική ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού, παράλληλα προς την λελογισμένη επέκταση και την συνεχή ποιοτική αναβάθμιση των τουριστικών δραστηριοτήτων που συνδέονται με το παραδοσιακό μοντέλο «ήλιος-θάλασσα».
- ✓ Η δημιουργία ή αναβάθμιση της ξενοδοχειακής και των άλλων τουριστικών υποδομών της χώρας, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που απαιτούνται για την ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού.
- ✓ Η αναβάθμιση των προσόντων και των δεξιοτήτων, αλλά και της λειτουργικής φιλοσοφίας του ανθρώπινου δυναμικού που απασχολείται στον τουρισμό, το οποίο αποτελεί πρωταρχικό παράγοντα για την ανάπτυξη του τομέα.
- ✓ Η ενίσχυση της διεθνούς προβολής της χώρας ως ασφαλούς και ελκυστικού τουριστικού προορισμού.
- ✓ Η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου σε όλη την Ελληνική επικράτεια και η μείωση της εποχικότητας, μέσω της αυξημένης προσέλευσης ξένων επισκεπτών, αλλά και της παράλληλης ενίσχυσης του εγχώριου τουρισμού.

- ✓ Η ορθολογική διευθέτηση των χωροταξικών προβλημάτων που επί μακρόν αποτελούν τροχοπέδη για την ανάπτυξη του τομέα και η προώθηση των νομοθετικών και θεσμικών ζητημάτων που απαιτείται για την δυναμική ανάπτυξη όλων των μορφών τουρισμού, στο πλαίσιο της ήπιας και αειφόρου ανάπτυξης της χώρας, με σεβασμό στο περιβάλλον και την πολιτιστική κληρονομιά σε εθνικό και τοπικό επίπεδο.
- ✓ Η ενθάρρυνση καινοτόμων ενεργειών, με την αξιοποίηση των επιτευγμάτων και των εργαλείων της κοινωνίας της γνώσης, των σύγχρονων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών και των σύγχρονων χρηματοοικονομικών εργαλείων.

Τόσο ο βασικός όσο και οι ειδικοί στόχοι που προαναφέρθηκαν αποτελούν ταυτόχρονα και στόχους των παρεμβάσεων που σχεδιάζονται στο πλαίσιο του ΕΠΑΕ, πλην του τελευταίου που αναφέρεται σε γενικότερα ζητήματα θεσμικού και νομοθετικού περιεχομένου που προωθούνται σε άλλο επίπεδο σε συνεργασία με τα συναρμόδια Υπουργεία.

Πολιτισμός

Κεντρικός στόχος στον τομέα του Πολιτισμού είναι η βελτίωση της ελκυστικότητας της Ελλάδας, των Περιφερειών και των πόλεών της. Ο τομέας του Πολιτισμού μπορεί να συνεισφέρει άμεσα σε αυτό το στόχο, τόσο μέσα από την προστασία και την ανάδειξη της Πολιτιστικής Κληρονομιάς, η οποία βρίσκεται σε άμεση συνάφεια με τη διατήρηση του περιβάλλοντος, φυσικού και ανθρωπογενούς, όσο και μέσα από την ανάπτυξη του Σύγχρονου Πολιτισμού. Στο πλαίσιο αυτό, και μέσω της εξασφάλισης επαρκών υπηρεσιών υψηλής ποιότητας, ο Πολιτισμός μπορεί να αξιοποιηθεί ως συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας για την ανάπτυξη τουρισμού υψηλής μέσης δαπάνης, εναλλακτικών - θεματικών μορφών τουρισμού, καθώς και μορφών τουρισμού που συμβάλλουν άμεσα στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου

Ο ανωτέρω γενικός στόχος αναλύεται στους εξής επιμέρους στόχους:

- ✓ Ενίσχυση των πολιτιστικών υποδομών της χώρας (ανάδειξη Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων, δημιουργία νέων μουσείων καθώς και αναβάθμιση υφιστάμενων, ανάπτυξη υποδομών Σύγχρονου Πολιτισμού).
- ✓ Ανάπτυξη υπηρεσιών και θεσμών υψηλής ποιότητας, η οποία δρα συμπληρωματικά με την ανάπτυξη των υποδομών, με στόχο την αύξηση της ελκυστικότητάς τους και την τόνωση της ζήτησης
- ✓ Κινητοποίηση ιδιωτικών επενδύσεων στο χώρο του πολιτισμού

Εμπόριο και Προστασία του Καταναλωτή

Βασικός στόχος της αναπτυξιακής στρατηγικής στον τομέα του Εμπορίου και της Προστασίας του Καταναλωτή αποτελεί η ανάπτυξη του εμπορίου, η εξασφάλιση συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού και η αύξηση της εξωστρέφειας των εμπορικών επιχειρήσεων, με παράλληλη εξασφάλιση της προστασίας και των δικαιωμάτων του καταναλωτή, στοιχεία που αποτελούν κλειδί για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, της ανάπτυξης, της απασχόλησης, του βιοτικού επιπέδου και της ευημερίας των πολιτών γενικότερα. Ο βασικός αυτός στόχος αναλύεται σε διάφορους επιμέρους στόχους, οι οποίοι είναι οι εξής:

- ✓ Η καλλιέργεια ευνοϊκού επιχειρηματικού κλίματος μέσω της απλοποίησης διαδικασιών, περιορισμού της γραφειοκρατίας και ενίσχυσης της διαφάνειας.

- √ Η ενίσχυση της εξωστρέφειας των ελληνικών επιχειρήσεων, με την δυναμική αύξηση των εξαγωγών και την σταδιακή υποκατάσταση των εισαγωγών από ποιοτικά ελληνικά προϊόντα.
  - √ Η ανάληψη δράσεων που θα συμβάλουν στη βελτίωση της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων και παρεχόμενων υπηρεσιών και η δημιουργία μιας ισχυρής εικόνας για τα επώνυμα ελληνικά προϊόντα και υπηρεσίες.
  - √ Η ενδυνάμωση των ελεγκτικών μηχανισμών εύρυθμης και ανταγωνιστικής λειτουργίας των αγορών, με παράλληλη αναβάθμιση των μηχανισμών και των μέσων για την προστασία του καταναλωτή.
  - √ Η ανάληψη δράσεων που θα συμβάλλουν στη μείωση του κόστους παραγωγής και παροχής υπηρεσιών των επιχειρήσεων.
  - √ Η υποστήριξη της χρήσης καινοτομιών (τεχνολογικών και μη-τεχνολογικών) από τις επιχειρήσεις του εμπορίου και των υπηρεσιών.
  - √ Η αναβάθμιση των υπαρχουσών και η δημιουργία νέων σύγχρονων εμπορικών υποδομών.
  - √ Ο εκσυγχρονισμός του πλαισίου που διέπει τις κρατικές προμήθειες, η καθιέρωση ηλεκτρονικών προμηθειών και η ενίσχυση της διαφάνειας στον τομέα αυτό.
  - √ Η δημιουργία νέων και ευέλικτων εργαλείων χρηματοδότησης των ΜΜΕ.
- Η ανάληψη δράσεων για την ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού του τομέα.